

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 2. juli 2008

om Grækenlands foranstaltninger C 16/04 (ex NN 29/04, CP 71/02 og CP 133/05) til fordel for Hellenic Shipyards

(meddelt under nummer K(2008) 3118)

(Kun den græske udgave er autentisk)

(EØS-relevant tekst)

(2009/610/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 88, stk. 2, første afsnit,

under henvisning til aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, særlig artikel 62, stk. 1, litra a),

efter at have opfordret interesserede parter til at fremsætte eventuelle bemærkninger i overensstemmelse med disse artikler ⁽¹⁾ og under hensyntagen til deres bemærkninger, og

ud fra følgende betragtninger:

1. SAGSFORLØB

- (1) Ved brev af 9. september 2003 forelagde de græske myndigheder en ansøgning fra Hellenic Shipyards S.A. (i det følgende »HSY«) for Kommissionen om ændringer af investeringsplanen for omstruktureringen af værftet, hvortil der var godkendt støtte ved Kommissionens beslutning af 15. juli 1997 i sag N 401/97 ⁽²⁾ (i det følgende »beslutning N 401/97«). Ifølge ændringsplanen, der er dateret november 2002, ansøgte HSY om og fik efterfølgende de græske myndigheders godkendelse til at afslutte gennemførelsen af investeringsplanen inden den 30. juni 2004. Endvidere er den støtte, som Kommissionen godkendte i 1997, ifølge ændringsplanen endnu ikke blevet udbetalt til HSY.
- (2) Ved brev af 31. oktober 2003 forklarede de græske myndigheder, at ændringsplanen var fremsendt til Kommissionen »til orientering« og ikke skulle betragtes som en anmeldelse.
- (3) Ved brev af 18. november 2003 bad Kommissionen de græske myndigheder om at præcisere, om de havde planer om at yde eller udbetale støtte til HSY i forbindelse med den ændrede investeringsplan. I samme brev understregede Kommissionen over for de græske myndigheder, at denne støtte i så tilfælde, og i overensstemmelse med Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22. marts 1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel 93 ⁽³⁾ (i det følgende »forordning (EF) nr. 659/1999«), skulle anmeldes til Kommissionen og ikke kunne gennemføres, inden Kommissionen har truffet en formel beslutning i denne henseende.

- (4) Ved brev af 16. januar 2004 anførte de græske myndigheder, at den støtte, de havde planer om at yde, var »eksisterende støtte«, der var omfattet af Kommissionens godkendelsesbeslutning af 1997, og at de græske myndigheder havde kompetence til at godkende ændringer af omstrukturingsplanen, herunder forlængelsen af tidsplanen for planens gennemførelse.
- (5) Ved brev af 20. februar 2004 gav Kommissionen over for de græske myndigheder udtryk for sin tvivl med hensyn til gyldigheden af ovennævnte bemærkninger.
- (6) Ved brev af 27. februar 2004 anførte de græske myndigheder, at der indtil den dato ikke var ydet støtte til HSY.
- (7) Ved beslutning K(2004) 1359 af 20. april 2004 ⁽⁴⁾ (i det følgende »beslutningen om at indlede proceduren«) indledte Kommissionen proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2, med hensyn til ændringerne af investeringsplanen, som til dels er finansieret af den investeringsstøtte, der var godkendt ved beslutning N 401/97. Det fremgår også af beslutningen om at indlede proceduren, at den statsejede bank Hellenic Bank of Industrial Development (i det følgende »ETVA«) ydede forskellige lån og garantier til HSY, og at de græske myndigheder ikke havde indsendt årlige rapporter, som de var forpligtet til.
- (8) Efter at have anmodet om og fået forlængelser af fristen for at fremsætte bemærkninger fremsendte Grækenland sine bemærkninger til beslutningen om at indlede proceduren ved brev af 20. oktober 2004.
- (9) Kommissionens beslutning om at indlede proceduren blev offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* ⁽⁵⁾. Kommissionen opfordrede interesserede parter til at fremsætte eventuelle bemærkninger til foranstaltningerne.
- (10) Efter at have anmodet om og fået forlængelser af fristen til at fremsætte bemærkninger fremsendte HSY bemærkninger til beslutningen om at indlede proceduren ved brev af 18. oktober 2004. Disse bemærkninger er de samme, som Grækenland fremsendte den 20. oktober 2004. Elefsis, en græsk konkurrent til HSY, fremsendte bemærkninger ved brev af 10. september 2004. Disse bemærkninger blev videresendt til Grækenland ved

- breve af 16. december 2004 og 23. december 2004; Grækenland svarede ved breve af henholdsvis 20. januar 2005 og 26. januar 2005. Ved brev af 29. marts 2005 fremsendte Kommissionen Elefsis' supplerende bemærkninger til Grækenland, som svarede ved brev af 23. maj 2005.
- (11) Fra 2002 var Kommissionen begyndt at modtage klageskrivelser fra Elefsis med påstand om, at HSY havde draget fordel af adskillige ulovlige og uforenelige støtteforanstaltninger og havde misbrugt støtte, der var godkendt af Kommissionen. Disse breve var dateret den 23. maj 2002, 28. maj 2002, 14. august 2002, 24. april 2003, 3. februar 2004, 4. marts 2004, 30. juni 2004, 8. april 2005, 27. april 2005, 24. maj 2005, 10. juni 2005, 15. juli 2005, 28. juli 2005, 13. september 2005, 16. september 2005, 21. oktober 2005, 12. december 2005, 23. december 2005, 6. januar 2006, 10. januar 2006, 12. januar 2006, 18. januar 2006, 23. januar 2006, 3. februar 2006, 9. februar 2006, 23. marts 2006, 28. marts 2006, 6. april 2006, 20. april 2006, 24. maj 2006 og 2. juni 2006. Kommissionen sendte breve til klageren den 27. juni 2002, 22. juli 2004 og 12. august 2005.
- (12) Disse klager blev registreret under nr. CP 71/02 og CP 133/05.
- (13) Kommissionen anmodede Grækenland om oplysninger ved breve af 30. januar 2003, 30. juli 2004, 2. maj 2005, 24. maj 2005, 24. marts 2006, 24. maj 2006 og 29. maj 2006. Grækenland svarede ved breve af 31. marts 2003, 21. oktober 2004, 17. december 2004, 20. juni 2005, 25. april 2006, 30. maj 2006 og 1. juni 2006.
- (14) Kommissionen afholdt møde med de græske myndigheder den 22. marts 2006 (ved denne lejlighed var de græske myndigheder ledsaget af repræsentanter for HSY samt Piraeus Bank og gav Kommissionen nogle supplerende dokumenter), med klageren den 10. januar 2003, 14. januar 2005, 10. marts 2005, 20. maj 2005, 19. oktober 2005, 8. november 2005 og 23. marts 2006 og med Thyssen Krupp Marine Systems AG (i det følgende »TKMS«) den 21. marts 2006.
- (15) Ved beslutning K(2006) 2983 af 4. juli 2006⁽⁶⁾ (i det følgende »beslutningen om at udvide proceduren«) udvidede Kommissionen proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2, til at omfatte en række yderligere foranstaltninger til fordel for HSY. I denne udvidelsesbeslutning konkluderes det ligeledes, at flere ikke-anmeldte foranstaltninger enten er omfattet af EF-traktatens artikel 296 eller ikke udgør støtte efter EF-traktatens artikel 87, stk. 1.
- (16) Denne udvidelse af proceduren i sag C 16/04 berører ikke andre eksisterende eller kommende statsstøttesager vedrørende HSY, navnlig sag C 40/02.
- (17) Efter at have anmodet om og fået en forlængelse af svarfristen svarede Grækenland på beslutningen om at udvide proceduren ved brev af 5. oktober 2006.
- (18) Kommissionens beslutning om at udvide proceduren blev offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* (?). Kommissionen opfordrede interesserede parter til at fremsætte eventuelle bemærkninger til foranstaltningerne.
- (19) Kommissionen har modtaget bemærkninger fra følgende interesserede parter. HSY fremsendte bemærkninger ved brev af 30. oktober 2006. Greek Naval Shipyard Holding (i det følgende »GNSH«) og TKMS fremsendte fælles bemærkninger ved brev af 30. oktober 2006. Piraeus Bank fremsendte bemærkninger ved brev af 27. oktober 2006 og — efter et møde med Kommissionen den 15. november 2007 — ved brev af 27. december 2006. Efter at have anmodet om og fået en forlængelse af svarfristen fremsendte Elefsis bemærkninger ved brev af 17. november 2006.
- (20) Ved brev af 22. februar 2007 videresendte Kommissionen disse bemærkninger til Grækenland, som fremsatte kommentarer hertil ved breve af 7. marts 2007 og 19. marts 2007. Ved brev af 27. april 2007 fremsendte Kommissionen Grækenland bilag til bemærkninger fra tredjeparter, som den havde udeladt i brevet af 22. februar. I brevet af 27. april 2007 stillede Kommissionen ligeledes en række spørgsmål til Grækenland, som svarede ved brev af 29. juni 2007. Ved brev af 23. august 2007 stillede Kommissionen spørgsmål til HSY, som svarede ved brev af 9. oktober 2007. Ved brev af 13. november 2007 anmodede Kommissionen om yderligere oplysninger fra Grækenland og videresendte HSY's svar af 9. oktober 2007. Grækenland svarede ved breve af 4. december 2007 og 14. december 2007. Kommissionen afholdt møde med de græske myndigheder den 16. oktober 2007 og 21. januar 2008. Kommissionen sendte supplerende spørgsmål til Grækenland den 12. februar 2008; Grækenland svarede ved brev af 3. marts 2008.
- (21) Der blev afholdt et møde mellem Kommissionen, TKMS/GNSH og HSY's advokat den 8. maj 2007. TKMS/GNSH fremsendte supplerende bemærkninger ved brev af 21. juni 2007. Kommissionen videresendte den 11. september 2007 dette brev til Grækenland, som fremsendte bemærkninger ved brev af 11. oktober 2007. Efter endnu et møde, der blev afholdt den 9. januar 2008 mellem Kommissionen og de samme personer, fremsendte TKMS/GNSH supplerende bemærkninger ved brev af 18. januar 2008, som blev videresendt til de græske myndigheder ved brev af 12. februar 2008.

- (22) Kommissionen afholdt møde med Elefsis den 15. marts 2007 og den 7. august 2007. Efter sidstnævnte møde fremsendte Elefsis supplerende bemærkninger ved brev af 8. november 2007, som blev fremsendt til Grækenland ved brev af 17. januar 2008. Grækenland fremsendte kommentarer ved brev af 15. februar 2008.
- (23) Piraeus Bank fremsendte supplerende bemærkninger ved brev af 22. oktober 2007, som blev videresendt til Grækenland ved brev af 13. november 2007. Den 12. februar 2008 anmodede Piraeus Bank om endnu et møde med Kommissionen. Mødet fandt sted den 5. marts 2008.
- (24) Det fremgår af artikel 6 i forordning (EF) nr. 659/1999, at medlemsstaten og andre interesserede parter har en frist på én måned til at fremsætte bemærkninger, og at Kommissionen »[i] behørigt begrundede tilfælde kan [...] forlænge denne frist«. I dette tilfælde fortsatte parterne med at fremsætte bemærkninger (og anmode om møder med Kommissionen) efter udløbet af denne frist. I begyndelsen videresendte Kommissionen disse bemærkninger til Grækenland med anmodning om kommentarer, hvorved det blev tilkendegivet over for Grækenland, at Kommissionen havde accepteret disse bemærkninger, der var fremsat efter udløbet af fristen på én måned. Kommissionen accepterede i begyndelsen anmodningerne om møder fra interesserede parter og accepterede under disse møder interesserede parters anmodninger om at fremsætte bemærkninger for at give yderligere oplysninger om de spørgsmål, der blev drøftet på mødet. Kommissionen har imidlertid aldrig tilkendegivet over for de interesserede parter, at andre bemærkninger fremsat efter udløbet af fristen på én måned ville blive accepteret. Kommissionen har navnlig aldrig tilkendegivet over for de interesserede parter, at de kunne fremsætte bemærkninger i det uendelige, eller at Kommissionen ville informere dem om, hvornår den ikke længere ville acceptere bemærkninger.
- (25) Kommissionen finder, at det var berettiget at forlænge den fastsatte frist ud over én måned i dette tilfælde, da beslutningen om at udvide proceduren omfatter et stort antal foranstaltninger. Desuden kræver vurderingen af flere af disse foranstaltninger en kompleks juridisk analyse og afklaring af omstændigheder, der går så langt som ti år tilbage i tiden.
- (26) Nogle interesserede parter fortsatte imidlertid med at fremsende bemærkninger til Kommissionen mere end et år efter offentliggørelsen af beslutningen om at udvide proceduren. Hvis Kommissionen ikke havde besluttet at se bort fra de bemærkninger, der var fremsat efter en vis dato, havde denne fortsatte fremsendelse af bemærkninger forhindret Kommissionen i at træffe en endelig afgørelse inden for en rimelig frist⁽⁸⁾. I nogle bemærkninger kommenterede nogle parter desuden igen spørgsmål, som de allerede havde kommenteret i deres tidligere bemærkninger, uden at fremkomme med nye faktuelle elementer. Dette kan ikke være formålet med at udvide fristen for at fremsætte bemærkninger.
- (27) Kommissionen besluttede derfor, at alle bemærkninger, der blev modtaget fra og med den 5. marts 2008 (dvs. den dato, hvor Kommissionen modtog det brev på fire sider af 3. marts 2008, hvorved Grækenland besvarede Kommissionens brev af 12. februar 2008), ville blive anset for at være fremsat efter udløbet af fristen for at fremsætte bemærkninger. Dette vedrører bemærkningerne i Elefsis' breve af 7. marts 2008, 24. april 2008 og 2. juni 2008⁽⁹⁾ samt i GNSH/TKMS' brev af 2. april 2008. Dette betyder, at disse bemærkninger ikke blev videresendt til Grækenland med anmodning om kommentarer og ikke blev taget i betragtning i denne beslutning.

2. TIDLIGERE BESLUTNINGER TRUFFET AF KOMMISSIONEN OG RÅDET

- (28) HSY's faciliteter er blandt de største i det østlige Middelhavsområde. Værftet ligger i Skaramanga, vest for Athen, Attika. HSY blev etableret i 1939 af den græske marine og købt i 1957 af Niarchos-koncernen. Den langvarige krise i skibsfartssektoren, der fulgte i kølvandet på den første oliekrise, havde en negativ indvirkning på HSY's aktivitetsniveau. I april 1985 var situationen så kritisk, at selskabet indstillede driften og indledte en likvidation. I september 1985 købte den statsjede bank ETVA virksomheden. Aktiviteterne blev genoptaget efter dette salg. Selskabets aktiviteter var imidlertid utilstrækkelige i betragtning af de store faciliteter og det store antal ansatte⁽¹⁰⁾.
- (29) I 1990 fastsatte Rådet en særlig bestemmelse for Grækenland i Rådets direktiv 90/684/EØF af 21. december 1990 om støtte til skibsbygningsindustrien (i det følgende »direktiv 90/684/EØF«)⁽¹¹⁾, som gav mulighed for driftsstøtte til omstrukturering inden for rammerne af privatiseringen af forskellige værfter.
- (30) På grund af sine finansielle forpligtelser og akkumulerede tab trådte HSY i likvidation i 1992. I november 1993 blev likvidationen hævet efter to forgæves forsøg på at sælge HSY. På grundlag af tilsagnene fra den græske stat om, at dens offentlige værfter ville blive privatiseret inden den 31. marts 1993, godkendte Kommissionen den 23. december 1992⁽¹²⁾ en gældsafskrivning til fordel for HSY. Da den græske stat ikke havde overholdt fristen i marts 1993, indledte Kommissionen en procedure den 10. marts 1994 (C 10/94) for misbrug af den godkendte støtte⁽¹³⁾. Den 26. juli 1995 besluttede⁽¹⁴⁾ Kommissionen at afslutte proceduren med en negativ beslutning vedrørende støtten til fordel for HSY. På anmodning af den græske stat, som gjorde gældende, at salget af værftet var nært forestående, besluttede Kommissionen imidlertid at suspendere meddelelsen af den pågældende beslutning. Endelig underrettede de græske myndigheder Kommissionen om, at 49 % af aktierne i HSY var blevet solgt til ansatte hos selskabet, idet Grækenland havde udnyttet muligheden for at bevare en majoritetsbesiddelse i ét af sine værfter af hensyn til forsvarsmæssige interesser som fastsat i artikel 10,

stk. 3, i direktiv 90/684/EØF. Den 31. oktober 1995 ophævede Kommissionen den endelige negative beslutning i forbindelse med HSY⁽¹⁵⁾. I mellemtiden steg gælden, og omstruktureringen var ikke foretaget. Den 8. januar 1997 udvidede Kommissionen derfor den procedure, der var indledt i sag C 10/94⁽¹⁶⁾. Rådets forordning (EF) nr. 1013/97 af 2. juni 1997 om støtte til bestemte skibsværfter, der er under omstrukture-ring⁽¹⁷⁾ (i det følgende »Rådets forordning (EF) nr. 1013/97«), bl.a. HSY, blev derpå vedtaget.

- (31) Den 15. juli 1997 godkendte Kommissionen støtte til HSY i to særskilte beslutninger:

— I den første beslutning⁽¹⁸⁾ (i det følgende »beslutning C 10/94«) afsluttede Kommissionen procedure C 10/94, der var indledt i 1994, ved at godkende en gældsafskrivning på 54,5 mia. GRD (160 mio. EUR) i henhold til Rådets forordning (EF) nr. 1013/97.

— I beslutning N 401/97 godkendte Kommissionen på grundlag af en anmeldelse fra de græske myndigheder af 20. juni 1997 et tilskud på 7,8 mia. GRD (22,9 mio. EUR) til et investeringsprogram på 15,6 mia. GRD (45,9 mio. EUR) til omstruktureringen af værftet.

- (32) I 2001 besluttede regeringen at privatisere HSY fuldt ud. Den græske stat indledte en åben udbudsprocedure, hvortil der blev udarbejdet et udbudsdokument. Den 31. maj 2002 solgte ETVA og ansatte i HSY deres aktier i HSY til et konsortium bestående af HDW og Ferrostaal⁽¹⁹⁾ (i det følgende »HDW/Ferrostaal«). Dette konsortium dannede GNSH med henblik på anbringelsen af aktiebeholdningen i HSY. HDW og Ferrostaal havde lige store kapitalandele i GNSH. ThyssenKrupp overtog HDW i januar 2005⁽²⁰⁾ og erhvervede Ferrostaals andele i GNSH i november 2005⁽²¹⁾. Siden udgangen af 2005 har ThyssenKrupp derfor haft fuldt ejerskab og kontrol med HSY. GNSH og ENAE er anbragt i TKMS, den afdeling af ThyssenKrupp, der er specialiseret i systemer til flådefartøjer og specialiserede handelsskibe.

- (33) I august 2001 vedtog den græske stat som led i udbudsproceduren i forbindelse med salget af HSY lov 2941/2001, som omfatter forskellige foranstaltninger med henblik på at fremme salget af HSY. For det første giver loven incitamenter til, at arbejdstagere forlader virksomheden frivilligt. For det andet vil den græske stat overtage nogle af HSY's engangsomkostninger til pensioner. For det tredje gør loven det muligt for HSY at drage fordel af en række skattefritagne reserver, hvis de

modregnes i tab fra tidligere år. For det fjerde indeholder loven en bestemmelse om kompensation af ansatte, som var aktionærer i HSY inden privatiseringen. Den græske stat vil nærmere bestemt tilbagebetale de ansatte de beløb, som de investerede i HSY i forbindelse med de kapitalforhøjelser, der var foretaget i de foregående år. Den 5. juni 2002 vedtog Kommissionen en dobbelt beslutning (i det følgende »beslutning N 513/2001«)⁽²²⁾ vedrørende forskellige foranstaltninger, der indgik i lov 2941/2001, og som Grækenland havde anmeldt i 2001 (anmeldelse registreret under nr. N 513/01). Kommissionen besluttede at godkende støtte til lukning på 29,5 mio. EUR til fordel for HSY og indlede (inden for rammerne af sag C 40/02) den formelle undersøgelsesprocedure efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2, med hensyn til: 1) statens betaling af nogle engangsomkostninger til HSY-ansattes pensioner, 2) overførsel af en række reserver på balancen uden at betale den lovbestemte skat på 10 %. Det konkluderes i den endelige beslutning, der blev truffet den 20. oktober 2004⁽²³⁾ (i det følgende »beslutning C 40/02«), at disse to foranstaltninger udgjorde statsstøtte, der var uforenelig med fællesmarkedet og skulle tilbagesøges.

3. VURDERING AF HORIZONTAL SPØRGSMÅL

- (34) Denne beslutning vedrører seksten foranstaltninger. Inden Kommissionen vurderer dem én for én, er det nødvendigt at klarlægge en række centrale spørgsmål, som er relevante for vurderingen af flere af disse foranstaltninger.

3.1. Horisontalt spørgsmål 1: Kreditværdighed og adgang til det finansielle marked mellem 1997 og 2002

- (35) For vurderingen af de fleste foranstaltninger, der er omfattet af denne beslutning, er det nødvendigt at fastslå, hvordan HSY's økonomiske og finansielle situation var i årene 1997-2002, og om det med rimelighed kunne forventes, at selskabet ville genoprette rentabiliteten på længere sigt. Det skal desuden undersøges, om en markedsøkonomisk investor under disse omstændigheder ville have accepteret at yde HSY lån og garantier som dem, der er ydet af staten og den statsejede bank ETVA. Sidstnævnte var de eneste institutioner, der stillede midler til rådighed for HSY i den pågældende periode.

- (36) Kommissionen vil indledningsvis analysere situationen i 1997 og derpå udviklingen indtil 2002.

3.1.1. Situationen i 1997

- (37) For at påbegynde denne analyse er det nødvendigt at kontrollere, om Kommissionen allerede har udtalt sig om dette spørgsmål i tidligere beslutninger. For det første minder Kommissionen om, at den i beslutning N 401/97 og beslutning C 10/94, som begge blev vedtaget

af Kommissionen den 15. juli 1997, ikke rejste tvivl om gyldigheden af den forretningsplan, som Grækenland havde fremlagt. Kommissionen anerkendte derfor implicit, at gennemførelsen af denne plan var i stand til at genoprette HSY's rentabilitet. For det andet fremgår det af den beskrivende del af beslutning N 401/97, at værftet vil finansiere en del af omstrukturingsplanen ved hjælp af banklån på 4,67 mia. GRD, som optages på markedsvilkår uden statsgarantier. Ved ikke at rejse tvivl om gennemførligheden af denne finansiering anerkendte Kommissionen, at selskabet ville være i stand til at få adgang til lånemarkedet, i det mindste med hensyn til det pågældende beløb. Hvis Kommissionen havde været af den opfattelse, at værftet ikke var i stand til at opnå lån på mindst 4,67 mia. GRD, burde den have anført, at omstrukturingsplanen var uigennemførlig, og forbudt de store beløb i omstrukturingsstøtte (herunder investeringsstøtten). Kommissionen kan derfor ikke modsige disse to tidligere vurderinger i denne beslutning.

- (38) Uden at modsige de nævnte vurderinger understreger Kommissionen dog værftets svage situation i 1996-1997.
- (39) For det første med hensyn til den fysiske infrastruktur fremgår det af beslutning N 401/97, at det udstyr, der blev anvendt på værftet, var gammelt og forældet, og at investeringsplanen var den første investeringsplan siden værftets opførelse⁽²⁴⁾. Det fremgår også af beslutning K 10/94, at denne modernisering af infrastrukturen var nødvendig for at genoprette konkurrenceevnen og rentabiliteten. Det kan derfor konkluderes, at genoprettelsen af rentabiliteten var betinget af, at investeringsplanen blev gennemført hurtigt.
- (40) For det andet med hensyn til HSY's kommercielle aktiviteter og ordrebeholdningens størrelse erkender de græske

myndigheder selv, at »selskabet på det tidspunkt, hvor investeringsplanen blev fremlagt, ikke havde undertegnet skibsbygningskontrakter, og at værftets aktivitet var kendetegnet ved stor usikkerhed med hensyn til dets fremtid, en mangel på en klar kommerciel strategi og manglende investeringer. Den eneste seriøse aktivitet var færdiggørelsen af fregatter af MEKO-typen for den græske marine.«⁽²⁵⁾ Eftersom ordrebogen på skibsbygning var tom, og eftersom værftet behøvede et tilstrækkeligt omfang af skibsbygningsaktiviteter for at blive rentabelt i de fremtidige år, finder Kommissionen, at genoprettelsen af rentabiliteten var afhængig af, at der hurtigt blev undertegnet (dvs. indgået) rentable civile eller militære skibsbygningskontrakter.

- (41) For det tredje med hensyn til HSY's finansielle situation fremgår de væsentlige regnskabstal af tabel 1. Hvad angår selskabets solvens i 1997 bemærkes det, at selskabet havde en stor egenkapital⁽²⁶⁾. Denne positive situation var imidlertid udelukkende en følge af statens omfattende gældsafgivelse i 1996. Staten afskrev gæld på 54,52 mia. GRD (160 mio. EUR) vedrørende civile aktiviteter — denne eftergivelse blev godkendt ved beslutning C 10/94 — og gæld på 46,35 mia. GRD (136 mio. EUR) vedrørende militære aktiviteter. Den tilsyneladende sunde balance, der blev registreret den 31. december 1996, var i en vis forstand »kunstig«, og navnlig var den på ingen måde bevis for, at værftet havde genoprettet sin konkurrenceevne, og at årsagerne til de alvorlige vanskeligheder gennem de seneste tyve år var blevet løst. Uden en fuldstændig gennemførelse af omstrukturingsplanen ville værftet med al sandsynlighed notere tab, som hurtigt ville reducere disse egne midler (dvs. nettoegenkapitalen). Det er vigtigt at holde sig for øje, at HSY var trådt i likvidation to gange i de foregående 12 år. Denne positive egenkapital havde derfor ikke været tilstrækkelig til at overtale en bank til at yde lån til HSY til en normal rentesats, dvs. den rentesats, der forlanges ved udlån til sunde selskaber.

Tabel 1

Tal for HSY's omsætning, overskud og nettoegenkapital fra 1997 til 2005

	(mio. EUR)									
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ⁽¹⁾	2004	2005	
Aktiekapital	86	91	92	95	65	106	106	121	121	
Nettoegenkapital	82	88	54	17	- 4	- 78	- 83	- 111	- 182	
Omsætning	74	83	30	59	55	89	112	130	198	
Overskud	7	1	- 36	- 42	- 21	- 115	- 1	- 45	- 71	

(1) Regnskabsåret 2003 løb fra den 1.1.2003 til den 30.9.2003.

(42) Kommissionen konkluderer derfor, at værftet fortsat var kriseram og endnu ikke konkurrencedygtigt i 1997, men at rentabiliteten kunne forventes genoprettet, hvis investeringsplanen blev gennemført fuldstændigt og rettidigt, og hvis det lykkedes værftet hurtigt at indgå rentable skibsbygningskontrakter. Eftersom genoprettelsen af rentabiliteten var betinget af den usikre udvikling i disse to henseender, udgjorde udlån til HSY i 1997 og i de følgende år »en særlig risiko«. En privat bank havde accepteret at yde lån eller garantier til HSY, men til en pris, der afspejlede den betydelige risiko. Med hensyn til en situation, der er forbundet med »særlige risici«, fremgår det af Kommissionens meddelelse om metoden for fastsættelse af referencesatsen og kalkulationsrenten⁽²⁷⁾, at det egnede referencepunkt til at fastsætte eksistensen og beløbet af statsstøtte er referencesatsen for Grækenland (dvs. ATHIBOR plus 300 basispoint indtil den 31. december 2000 og den femårige EUR-swaprente plus 75 basispoint fra den 1. januar 2001) forhøjet med en risikopræmie på mindst 400 basispoint (dvs. ATHIBOR plus mindst 700 basispoint indtil den 31. december 2000 og den femårige EUR-swaprente plus mindst 475 basispoint fra den 1. januar 2001). Med hensyn til garantier og lån vil Kommissionen vurdere eksistensen af støtte på grundlag af samme metode, dvs. ved at sammenligne de samlede omkostninger ved det garanterede lån (dvs. den rentesats, som HSY har betalt til banken, plus den garantipræmie, som HSY har betalt til kautionsisten) med de omkostninger, som HSY skulle have afholdt, hvis det havde optaget dette lån på markedet (dvs. referencesatsen for Grækenland plus mindst 400 basispoint).

3.1.2. Udviklingen fra 1997

(43) Som det vil blive forklaret nedenfor, kan Kommissionen ikke udelukke, at HSY indtil den 30. juni 1999 HSY fortsat var i stand til at låne på markedet til den rentesats, der er anført i det foregående afsnit⁽²⁸⁾.

(44) HSY opnåede mindre nettooverskud i 1997 og 1998⁽²⁹⁾. I disse to år lykkedes det imidlertid ikke at indgå nogen skibsbygningskontrakter⁽³⁰⁾, hverken militære eller civile; dette havde været nødvendigt for at sikre et tilstrækkeligt aktivitetsniveau i de følgende år og undgå tab. Den første skibsbygningskontrakt, som det lykkedes værftet at indgå, vedrørte bygningen af to færges for Strintzis. Den blev først underskrevet i begyndelsen af 1999⁽³¹⁾. Desuden vidste man fra begyndelsen, at salgsprisen var for lav til at dække omkostningerne, og at denne kontrakt derfor ville forårsage et tab⁽³²⁾. I juli 1999 bestilte den græske marine tre undervandsbåde hos HSY og HDW. De tre undervandsbåde skulle efter planen bygges over næsten ti år, og den samlede kontrakt beløb sig til ca. 350 mia.

GRD (1 mia. EUR), hvoraf ca. tre fjerdedele ville gå til HDW, som skulle levere maskineri, trykkomponenter og følsomme elektroniksystemer. Desuden skulle den første undervandsbåd bygges på HDW's værft i Kiel⁽³³⁾. Dette projekt ville derfor ikke generere megen aktivitet og indkomst for HSY i de første år⁽³⁴⁾.

(45) I betragtning af, at det ikke lykkedes at opbygge en stor og rentabel ordrebog i 1997, 1998 og i de første måneder af 1999 må ledelsen og enhver investor, der havde analyseret værftets situation, have erkendt senest i de første måneder af 1999, at værftet ikke ville have et tilstrækkeligt aktivitetsniveau i 1999 og 2000 til at dække sine omkostninger, og at værftet i disse år ville notere store tab og derved reducere sin nettoegenkapital til et lille beløb⁽³⁵⁾. Under disse omstændigheder kunne det ikke længere forventes, at rentabiliteten ville blive genoprettet⁽³⁶⁾. Som et subsidiært element bemærker Kommissionen, at det fremgik af den første rapport, som de græske myndigheder havde udarbejdet vedrørende investeringsplanens gennemførelse, at kun en lille del af planen var blevet gennemført den 30. juni 1999. Foruden de kommercielle problemer skred moderniseringen af anlæggene langsomt frem⁽³⁷⁾. Endelig bemærker Kommissionen, at de truende finansielle vanskeligheder gav anledning til strid mellem værftets uafhængige ledelsesteam (dvs. Brown & Root, som blev udpeget i september 1996) og de ansatte/aktionærerne. Navnlig fastholdt ledelsen, at det var nødvendigt at foretage en yderligere nedskæring af arbejdsstyrken på grund af det lave aktivitetsniveau. Fagforeningslederne var imod en sådan reform, og det lykkedes dem at afsætte ledelsesteamet⁽³⁸⁾. En sådan begivenhed, som medførte en manglende kontinuitet i ledelsen og viste vanskeligheden ved at gennemføre tilstrækkelige reformer på værftet, var et yderligere element, som havde afholdt en markedsøkonomisk investor fra at yde lån til HSY.

(46) På baggrund af ovenstående konkluderer Kommissionen, at det fra den 30. juni 1999 ikke længere var rimeligt at forvente en genoprettelse af rentabiliteten. Kommissionen mener derfor, at ingen bank fra det tidspunkt havde accepteret at yde lån til værftet, end ikke til høje rentesatser, og at ingen bank havde accepteret at stille en garanti, end ikke til gengæld for et højt garantigebyr. Eftersom HSY ikke havde opnået et lån eller en garanti på markedet, udgør ethvert lån eller enhver garanti, der er ydet efter den 30. juni 1999, automatisk støtte. Enhver garanti, som måtte blive anset for at være uforenelig, og som stadig er i kraft, skal straks bringes til ophør, og ethvert lån skal straks tilbagebetales. Tilbagebetalingen — efter den normale tidsplan, der er fastsat i lånekontrakten, og på grundlag denne beslutning — af ethvert

lån, der er ydet efter den 30. juni 1999, er imidlertid ikke tilstrækkelig til at genoprette den oprindelige situation, eftersom HSY indtil tilbagebetalingstidspunktet har haft midler til rådighed, som det ikke normalt havde opnået på markedet. For at genoprette den oprindelige situation bør denne fordel, hvis størrelse kun kan anslås ved hjælp af rentesatsen på et meget risikobetonet lån, derfor også opvejes. For perioden fra udbetalingen af lånet til HSY og indtil HSY's tilbagebetaling heraf skal Kommissionen derfor kræve betaling af forskellen mellem den rentesats, som HSY faktisk har betalt, og en rentesats, som teoretisk er passende for et lån, der er forbundet med en meget høj risiko. Med hensyn til fastsættelsen af sidstnævnte rentesats bemærker Kommissionen, at risikopræmien ifølge Kommissionens meddelelse om metoden for fastsættelse af referencesatsen og kalkulationsrenten kan sættes op til 400 basispoint over referencesatsen, »hvis ingen privat bank havde accepteret at yde det omhandlede lån«, hvilket er situationen i dette tilfælde. I en række beslutninger har Kommissionen fundet, at en præmie på 600 basispoint over referencesatsen var et tilstrækkeligt minimum til at afspejle en situation, der er forbundet med en høj risiko⁽³⁹⁾. Kommissionen finder, at dette udgør minimummet for lån i den foreliggende situation. Med hensyn til statsgarantier, der er ydet efter den 30. juni 1999, vil Kommissionen anvende samme tilgang: For perioden fra udbetalingen af det garanterede lån og indtil garantiens ophør — hvad enten det er efter den normale tidsplan, der er fastsat i garantikontrakten, eller på grundlag denne beslutning — vil Kommissionen kræve betaling af forskellen mellem omkostningen ved det garanterede lån (rentesats betalt til banken plus betalt garantipræmie) og referencesatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint.

(47) Til støtte for sin påstand om, at lånene og garantierne fra staten og ETVA kunne have været ydet på samme vilkår af en privat bank, fremlagde HSY den første Deloitte-rapport⁽⁴⁰⁾. I afsnit 5 i denne rapport analyserer Deloitte HSY's kreditværdighed i 1999 og i de følgende år. Det konkluderes, at »virksomheden alternativt kunne have optaget lån eller fået garantiskrivelser hos et andet ikke-tilknyttet finansieringsinstitut (dvs. uden nogen anden forbindelse end det almindelige kommercielle samarbejde) i undersøgelsesperioden.«⁽⁴¹⁾ Kommissionen bemærker, at det ikke forklares i rapporten, hvordan denne konklusion kan stemme overens med den omstændighed, at HSY's forsøg på at skaffe midler fra andre finansieringsinstitutter ikke lykkedes⁽⁴²⁾. Endvidere bemærker Kommissionen, at analysen indeholder en række fejl⁽⁴³⁾, som i betydelig grad påvirker konklusionen.

3.1.3. Koncernintern analyse

(48) Alle lån og garantier, der er omfattet af denne procedure, blev ydet af ETVA eller af staten. De græske myndigheder har gjort gældende, at eftersom ETVA og den græske stat

(via ETVA) var aktionærer i HSY, kunne lånene og garantierne betragtes som koncerninterne transaktioner. I denne forbindelse har Grækenland fremført to påstande:

— For det første er det normalt, at et moderselskab yder lån til sit datterselskab på gunstige vilkår. Den fordel, der indrømmes datterselskabet, øger således værdien af moderselskabets aktiepost. Selv hvis Kommissionen finder, at ETVA og staten ydede lån og garantier til en pris under markedsprisen, havde dette derfor været acceptabelt for en markedsøkonomisk investor i en lignende situation. Disse lån og garantier ville derfor ikke udgøre støtte.

— For det andet er det normalt, at et moderselskab yder lån til sit kriseramte datterselskab. En sådan långivning har til formål at bevare værdien af moderselskabets aktiepost. Selv hvis Kommissionen skulle finde, at ingen privat bank havde ydet lån til HSY i en vis periode, fordi værftets situation var for dårlig, bør lån og garantier fra ETVA og staten ikke desto mindre anses for at være acceptable for en privat investor under lignende omstændigheder. Disse lån og garantier ville derfor ikke udgøre støtte.

(49) Efter Kommissionens opfattelse er Grækenlands konklusioner ikke korrekte.

(50) For det første gør Kommissionen opmærksom på følgende to elementer. I det første tilfælde havde ingen markedsøkonomisk investor bragt sig i ETVA's situation. Det skal f.eks. erindres, at da ETVA købte HSY i 1985, var den en udviklingsbank, som handlede efter instruks fra regeringen for at undgå lukning af en virksomhed af stor betydning for den græske økonomi⁽⁴⁴⁾. For at holde HSY i live foretog ETVA en kapitaltilførsel i 1986, som Kommissionen anså for at udgøre støtte⁽⁴⁵⁾. I 1995

bevarede ETVA »en majoritetsbesiddelse på 51 %« i HSY, da det ifølge Grækenland var »begrundet med forsvarsmæssige interesser«, i overensstemmelse med artikel 10 i direktiv 90/684/EØF. I det andet tilfælde bemærker Kommissionen, at det under hensyntagen til alle de foranstaltninger, som er gennemført af staten (herunder de foranstaltninger, der er gennemført af ETVA, eftersom de kan tilregnes staten, hvilket vil blive påvist senere i denne beslutning,) til fordel for HSY — og navnlig den gentagne og store statsstøtte til HSY i perioden indtil 2002 — klart fremgår, at staten i perioden indtil 2002 ikke har handlet som en markedsøkonomisk investor. Den har til stadighed tilvejebragt den omfattende finansielle støtte, som var nødvendig for at holde HSY i live, og dette har været meget dyrt. Eftersom staten (via ETVA) befandt sig i den situation, at den kun var aktionær i HSY, fordi den handlede som offentlig myndighed, der var rede til at bevare HSY's aktiviteter for enhver pris, og eftersom den aldrig har handlet som en markedsøkonomisk investor, der ønsker at tjene penge gennem sin aktiepost i HSY, er påstanden om, at ETVA og staten handlede på en for en markedsøkonomisk investor acceptabel måde, da de for lave rentesatser (eller garanti-gebyrer) i forbindelse med den finansiering (lån og garantier), som de ydede til HSY, blev opvejet af en stigning i værdien af aktierne i HSY, derfor ikke troværdig. Eftersom staten (herunder ETVA) aldrig har handlet som en investor, der forsøger at opnå fortjeneste, men tværtimod accepterede at holde HSY i live til en høj pris, burde Grækenland og HSY i det mindste have underbygget deres påstand med en detaljeret analyse, som viser, at staten og ETVA som aktionær i HSY virkelig kunne forvente en kapitalgevinst (dvs. en stigning i aktiernes værdi), der var højere end de »mistede indtægter« (dvs. den for lave rentesats eller den for lave garanti-gebyr). Eftersom der ikke er forelagt en sådan analyse, og eftersom HSY og Grækenland fremførte deres tvivlsomme og hypotetiske påstand uden at underbygge den, afviser Kommissionen uden yderligere analyse deres påstand om, at staten (herunder ETVA) handlede som en markedsøkonomisk investor, da den finansiering, der var ydet på gunstige vilkår, førte til en stigning i værdien af aktierne i HSY, som var tilstrækkelig til at opveje de »mistede indtægter«.

- (51) For det andet er der, selv hvis ovenstående ræsonnement blev afvist, og de koncerninterne aspekter skal analyseres (dvs. den potentielle stigning i værdien af aktierne i HSY), omfattende beviser for, at de transaktioner, som ETVA foretog, ikke havde været acceptable for en markedsøkonomisk investor, som havde en aktiepost på 51 % i HSY.
- (52) Ved udgangen af 1995 blev 49 % af ejerskabet til HSY overdraget til de ansatte i HSY. Den pris, som de ansatte skulle betale for at købe denne aktiepost på 49 %, blev

fastsat på det tidspunkt. I de følgende år, hvor ETVA og staten tilvejebragte finansiering til HSY til en pris under det, som en (ikke-tilknyttet) privat bank havde forlangt, kom 49 % af stigningen i HSY's værdi som følge af disse besparelser (dvs. HSY betalte lavere rentesatser) derfor de øvrige aktionærer i HSY til gode. Kun 51 % af den fordel (nedsættelse af de rentesatser og de garanti-gebyrer, der skulle betales), som ETVA og staten indrømmede HSY, kom dem selv til gode i form af en stigning i HSY's værdi. Ingen markedsøkonomisk investor havde accepteret at give de øvrige aktionærer i HSY en sådan gave. For at undgå at miste midler til fordel for disse andre aktionærer havde en markedsøkonomisk investor forlangt samme rentesats som (ikke-tilknyttede) private banker. De græske myndigheders første påstand er derfor ubegrundet.

- (53) Med hensyn til perioden efter 30. juni 1999, på et tidspunkt, hvor ingen privat bank havde tilvejebragt finansiering til HSY, fordi risikoen for konkurs var for stor, gælder samme ræsonnement. Navnlig havde en fornuftig investor, som kun ejer 51 % af en virksomhed, i det mindste anmodet de øvrige aktionærer om at tilvejebringe finansiering i forhold til deres aktiepost i HSY. Hvis disse øvrige aktionærer ikke havde midlerne til at tilvejebringe denne finansiering, havde en fornuftig investor i det mindste forhandlet om tilvejebringelsen af finansiering mod til gengæld at få en større aktiepost i HSY. Ved at tilvejebringe en betydelig finansiering til HSY uden medfinansiering eller uden indrømmelser fra de øvrige aktionærer påtog man sig en høj risiko for at redde værdien af aktier, som ejes af en anden. Ingen markedsøkonomisk investor havde under lignende omstændigheder accepteret at give de øvrige aktionærer en sådan gave⁽⁴⁶⁾. De græske myndigheders anden påstand skal derfor afvises.

3.2. Horisontalt spørgsmål 2: Tilregnelser af ETVA's adfærd til staten

- (54) Flere af de 16 foranstaltninger, der analyseres i denne beslutning, blev ikke ydet direkte af staten. De blev ydet af den statsejede bank ETVA. Eftersom Grækenland, HSY og TKMS/GNSH anfægter, at disse foranstaltninger kan tilregnes staten, mens Elefsis og Piraeus Bank bekræfter det, skal dette spørgsmål analyseres.
- (55) Disse foranstaltninger blev ydet af ETVA mellem 1996 og 2002. I henhold til retspraksis kan sådanne foranstaltninger kun anses for at udgøre statsstøtte efter EF-traktatens artikel 87, stk. 1, hvis staten var i stand til at kontrollere ETVA, og hvis de offentlige myndigheder »på den ene eller den anden måde [har været] impliceret i vedtagelsen af disse foranstaltninger«⁽⁴⁷⁾.

- (56) ETVA, hvis initialer står for Industrial Development Bank of Greece, blev oprettet i 1964 efter fusionen af tre organisationer (Industrial Development Organisation, Economic Development Financing Organisation og Tourist Credit Organisation). Foretagendet blev omdannet til et statsligt selskab ved lov 1369/1973. Siden 1973 har det derfor opereret som en statsejet bank. Ifølge Grækenland ⁽⁴⁸⁾ »var hovedformålet som udviklingsbank ifølge ETVA's vedtægter fremme af landets udvikling gennem finansiering af produktionsaktiviteter i den græske økonomi (turisme, industriproduktion osv.)«. ETVA var den eneste udviklingsbank i Grækenland. ETVA bestræbte sig derfor på at spille en afgørende rolle i landets økonomiske og regionale udvikling ved at finansiere virksomheder, udvikle landets regionale infrastruktur, tilvejebringe risikovillig kapital og deltage i virksomheder med strategisk betydning for den græske økonomi. Efter finansielle vanskeligheder som følge af disse aktiviteter blev bankens rekapitalisering, omstrukturering og modernisering i 1995 en toprioritet for den græske regering. Dette skete på grundlag af et femårigt program inden for rammerne af lov 2359/95. Foruden statens tilvejebringelse af kapital på 427 mia. GRD var det formålet med omstruktureringen at gennemføre en ny strategi, ændre organisationsstrukturen og formulere moderne forretningsgange, som tager hensyn til de aktuelle konkurrencevilkår. Som følge heraf »udviklede ETVA foruden sine udviklingsaktiviteter kommercielle banktjenester, navnlig fra og med 1997« ⁽⁴⁹⁾.
- (57) I 1999 besluttede staten, som ejede alle aktierne i ETVA, at lade banken notere på børsen i Athen og udbød 24 % af sin aktiekapital til offentligheden. Staten besluttede at videreføre bankens privatisering yderligere og nedbringe statens andel til under 50 %. Der blev gennemført en udbudsprocedure, og Piraeus Bank blev valgt. Den 20. marts 2002 blev aktier svarende til 57,7 % af ETVA's kapital overført til Piraeus Bank ⁽⁵⁰⁾.
- (58) Med hensyn til statens mulighed for at kontrollere ETVA bemærker Kommissionen, at ETVA indtil udgangen af 1999 var fuldt ud ejet af den græske stat. Staten havde en majoritetsbesiddelse indtil overførslen af hovedparten af andelen til Piraeus Bank den 20. marts 2002. Staten var derfor i stand til at kontrollere ETVA i det mindste indtil den 20. marts 2002. Dette viser også, at der blev anvendt statsmidler i forbindelse med de foranstaltninger, som gennemførtes af ETVA.
- (59) Med hensyn til statens inddragelse i vedtagelsen af de forskellige foranstaltninger bemærker Kommissionen følgende:
- For det første bemærker Kommissionen, at de tre vigtigste beslutninger vedrørende ETVA's aktiepost i HSY, ikke blev truffet uafhængigt af ETVA's ledelse, idet disse beslutninger blev truffet af staten og gennemført af ETVA. Da ETVA købte det konkursramte HSY i 1985, var dette således en beslutning truffet af staten ⁽⁵¹⁾. ETVA gennemførte blot denne statslige beslutning og foretog hurtigt en stor kapitaltilførsel til HSY, som Kommissionen anså for at være statsstøtte ⁽⁵²⁾. Dette viser, at forholdet mellem ETVA og HSY fra begyndelsen har været et forhold, hvor staten har ydet støtte til en virksomhed, som — med hensyn til beskæftigelse og aktiviteter — var vigtig for den græske stat. Den anden væsentlige beslutning var ETVA's salg af 49 % af HSY's kapital til de ansatte, som blev vedtaget ved lov 2367/1995 ⁽⁵³⁾. Desuden indfører denne lov betydelige omstrukturingsforanstaltninger for HSY ⁽⁵⁴⁾ (og tildeler værftet meget store støttebeløb). Den tredje væsentlige begivenhed var privatiseringen af HSY i 2001-2002 (dvs. ETVA skulle sælge sin resterende aktiepost på 51 % i HSY). Denne privatisering blev besluttet ved afgørelse nr. 14/3-1-2001 truffet af det relevante tværministerielle privatiseringsudvalg og fandt sted inden for rammerne af den græske privatiseringslov 2000/91. Dette fremgik tydeligt af det udbudsmateriale, som blev udleveret til de interesserede investorer/bydende af Alpha Finance, som var den bank, der forestod salget af HSY på vegne af staten og sælgerne (ETVA og de ansatte). Det fremgår ligeledes af udbudsmaterialet af 2. april 2001, at staten vil udvælge den foretrukne bydende sammen med sælgerne. De tre afgørende beslutninger vedrørende ETVA's aktiepost i HSY blev derfor truffet af staten.
  - Foruden sin direkte inddragelse ved disse tre lejligheder ydede staten meget store støttebeløb i perioden 1995-2002. Staten afskrev gæld på 54,52 mia. GRD (160 mio. EUR) vedrørende civile aktiviteter — denne eftergivelse blev godkendt ved beslutning C 10/94 — og gæld på 46,35 mia. GRD (136 mio. EUR) vedrørende militære aktiviteter. Som anført i beslutning N 401/1997 havde staten også til hensigt at yde investeringsstøtte på 7,8 mia. GRD (22,9 mio. EUR). Som led i udbudsproceduren i 2001 vedtog den græske stat lov 2941/2001, som indeholdt en omfattende finansiell støtte med henblik på at fremme privatiseringen af HSY (se betragtning 33 i denne beslutning). Som Kommissionen anførte i beslutning

N 513/2001, forpligtede staten sig f.eks. til at betale 118 mio. EUR som incitament til at ansøre ansatte til at forlade virksomheden ad frivillighedens vej. Ved at yde stor og gentagen støtte tilkendegav staten klart, at den fandt HSY's overlevelse meget vigtig i politisk henseende ⁽⁵⁵⁾.

— Endelig bemærker Kommissionen, at staten tildelte strategiske forsvarskontrakter til HSY i løbet af disse år, f.eks. bygningen af undervandsbådene. Staten havde derfor en direkte interesse i at overvåge HSY's aktiviteter og sikre videreførelsen af værftets drift.

(60) Ved at bestemme størrelsen af ETVA's aktiepost i HSY, ved til stadighed at yde stor finansiel støtte til HSY, og fordi den tildelte militære kontrakter af stor betydning for Grækenlands sikkerhed, tilkendegav den græske stat meget klart, at den tillagde HSY's aktiviteter stor betydning og overvågede værftets situation nøje. I denne generelle sammenhæng finder Kommissionen, at der ikke kan rejses tvivl om, at ETVA's adfærd kan tilregnes staten indtil ETVA's privatisering i marts 2002. Under disse omstændigheder var det således umuligt for ETVA's ledelse over for HSY at udvikle en udlånspolitik, som ikke havde været i overensstemmelse med statens strategi med konstant støtte. Det havde navnlig været umuligt for ETVA at træffe en beslutning, som ville give HSY finansielle problemer. F.eks. kunne ETVA ikke have forlangt en høj rentesats (dvs. et højt »spread« over interbankrenten) på de lån, den ydede til HSY, eftersom dette have forringet HSY's finansielle situation, hvilket havde været politisk uacceptabelt for staten. Tilsvarende kunne ETVA ikke have afslået at yde et lån, som HSY havde brug for til at finansiere sine aktiviteter ⁽⁵⁶⁾. ETVA havde med andre ord intet andet valg end at forholde sig i overensstemmelse med statens politik med en stærk og fortsat støtte til HSY. Kommissionen konkluderer derfor, at alle de foranstaltninger, som ETVA har gennemført i forhold til HSY (lån, garantier, kapitaltilførsler osv.), automatisk kunne tilregnes staten, og at det ikke er nødvendigt at fremlægge yderligere beviser for statens inddragelse på det tidspunkt, hvor hver af disse foranstaltninger blev vedtaget af ETVA. Kommissionen konkluderer derfor, at de forskellige foranstaltninger, som ETVA har gennemført, kan tilregnes staten.

(61) Som subsidiære argumenter bemærker Kommissionen også følgende elementer, som bekræfter, at ETVA's adfærd kan tilregnes staten.

(62) For det første solgte ETVA i 1995 kun 49 % — og således ikke 100 % — af aktierne i HSY til de ansatte. »Grækenland påberåbte sig sine militære behov inden for skibsbygning som begrundelse for at bevare 51 % af værftet i overensstemmelse med direktivets artikel 10«. Artikel 10, stk. 3, i Rådets direktiv 90/684/EØF foreskriver således, at »[t]rods pligten i stk. 2 til at afhænde skibsværfter ved salg, har den græske regering tilladelse til at bevare en majoritetsbesiddelse på 51 % i ét skibsværft, hvis dette kan begrundes med forsvarsmæssige interesser.« ⁽⁵⁷⁾ Dette viser, at ETVA's aktiepost på 51 % i HSY havde til formål at gøre det muligt for staten at kontrollere HSY med henblik på at beskytte Grækenlands forsvarsinteresser. Det er klart, at ETVA's ledelse i denne forbindelse ikke kunne have udviklet et forhold til HSY, der var baseret på kommercielle vilkår. Enhver beslutning vedrørende tilvejebringelsen af finansiering til HSY og vilkårene for denne finansiering kunne ikke gå imod Grækenlands forsvarsinteresser. Kommissionen kan navnlig ikke se, hvordan ETVA's ledelse kunne have afvist at yde finansiering til HSY eller kunne have forlangt en høj rentesats i forbindelse med disse finansieringer. Hvis det var Grækenlands mål at beskytte forsvarsinteresser, kan man desuden antage, at staten faktisk direkte overvågede enhver væsentlig beslutning, som HSY's ledelse traf, eller enhver beslutning, som ETVA traf vedrørende den finansiering, der blev tilvejebragt til HSY.

(63) For det andet kan det konkluderes, eftersom ETVA's opgave som »udviklingsbank« var fastlagt af staten, at alle ETVA's aktiviteter, der blev gennemført inden for rammerne af denne opgave, kunne tilregnes staten. På samme måde fremgår det af retspraksis, at »karakteren af [virksomhedens] aktiviteter og om disse udøves på markedet under normale konkurrencevilkår med deltagelse fra private erhvervsdrivende« ⁽⁵⁸⁾ kan have betydning for at analysere tilregnelsen af foranstaltninger, der er truffet af en virksomhed. I denne forbindelse erkender de græske myndigheder, at »ETVA fra og med sin oprettelse ikke fungerede som en normal kommerciel bank, men som et særligt udviklingskreditinstitut, der hovedsagelig var aktivt inden for langfristede lån og spillede en afgørende rolle i landets økonomiske og regionale udvikling«. ⁽⁵⁹⁾ I denne forbindelse minder Kommissionen om, at ETVA købte HSY i 1985. ETVA's inddragelse i HSY blev derfor udviklet inden for rammerne af denne opgave som »udviklingsbank« og ikke inden for rammerne af dens kommercielle aktiviteter, som tidligst blev påbegyndt i 1997. Eftersom ETVA indtil da skulle støtte HSY inden for rammerne af sin opgave som »udviklingsbank«, kunne ETVA ikke pludselig fra 1997 ophøre med at tilvejebringe de lån og garantier, som HSY havde behov for, og lade værftet gå konkurs. I denne forbindelse minder Kommissionen om, at ETVA i anden halvdel af 1990'erne fik tilladelse til at udvikle kommercielle aktiviteter ved siden af sine udviklingsaktiviteter og ikke til erstatning for sine udviklingsaktiviteter, som skulle videreføres.

- (64) For det tredje kan ifølge retspraksis »virksomhedens juridiske status — det være sig, om den henhører under den offentlige ret eller privatrettens regler for selskaber«⁽⁶⁰⁾ have betydning for at vise tilregnelsen. Eftersom det er ETVA's hovedformål som en statsejet udviklingsbank at fremme landets udvikling ved at finansiere den græske økonomi, var den i denne henseende ikke omfattet af bankdirektiver⁽⁶¹⁾. Først da ETVA's aktier blev noteret på børsen i Athen den 12. januar 2000, blev ETVA omfattet af de almindelige tilsynsregler, der gælder for kommercielle banker.
- (65) For det fjerde bemærker Kommissionen, at staten i perioden 1996-2002 var særlig opmærksom på ETVA's aktiviteter. Staten vedtog således lov 2359/95 med henblik på at omstrukturere ETVA og tilførte hundrede af milliarder af drachmer i denne forbindelse. I 1999 besluttede den at notere en del af kapitalen på børsen i Athen. Et år senere besluttede den at privatisere hovedparten af ETVA's kapital. Denne privatisering blev tilendebragt i 2002. Dette viser, at staten i perioden 1996-2002 var dybt interesseret i ETVA's aktiviteter. Lånene og garantiene til HSY var tilstrækkeligt store⁽⁶²⁾ til, at beslutningerne om ydelsen heraf ikke kunne træffes af ETVA's ledelse uden støtte eller direkte ordre fra ETVA's eneaktionær.
- (66) Kommissionen har ovenfor vist, at der blev anvendt statsmidler i forbindelse med alle de foranstaltninger, som ETVA gennemførte i perioden forud for salget af ETVA til Bank Piraeus i marts 2002, og at alle de foranstaltninger, som ETVA gennemførte i forhold til HSY, kunne tilregnes staten. I sin individuelle vurdering af hver af de foranstaltninger, som ETVA gennemførte, vil Kommissionen derfor ikke længere påvise disse to punkter.
- (67) Kommissionen vil kun behandle disse to spørgsmål igen i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E18c, da nogle parter har gjort gældende, at denne foranstaltning blev ydet af ETVA i maj 2002, dvs. efter Piraeus Banks køb af ETVA.

3.3. Horisontalt spørgsmål 3: Støtteforanstaltninger, der delvist har finansieret HSY's militære aktiviteter

- (68) I sit svar på beslutningen om at udvide proceduren har Grækenland gjort gældende, at flere af de foranstaltninger, som Kommissionen har undersøgt, har støttet værftets militære aktiviteter. Grækenland har derfor hævdet, at de er omfattet af EF-traktatens artikel 296 og ikke kan vurderes — og endnu mindre tilbagesøges — i henhold til statsstøtteregele.
- (69) Kommissionen skal derfor vurdere, om nogle foranstaltninger helt eller delvist kan falde ind under anvendelsesområdet for EF-traktatens artikel 296.
- (70) Ingen af parterne i denne procedure har anfægtet, at HSY har civile og militære aktiviteter. I de seneste femten år har den primære civile aktivitet været reparation af civile skibe. HSY har også bygget rullende materiel og skrog til civile skibe. HSY's militære aktiviteter har bestået i bygning og reparation af militære skibe og undervandsbåde for den græske marine.
- (71) Kommissionen minder om, at beslutningen om at udvide proceduren allerede har identificeret de foranstaltninger, der udelukkende støttede værftets militære aktiviteter. Det konkluderes i beslutningen om at udvide proceduren, at disse foranstaltninger udelukkende er omfattet af EF-traktatens artikel 296 og ikke er omfattet af statsstøtteregele. Beslutningen om at udvide proceduren er ikke blevet anfægtet ved Domstolen.
- (72) Nogle af de statslige støtteforanstaltninger, der er omfattet af denne beslutning, var ikke tiltænkt en bestemt aktivitet, dvs. de var ikke øremærket til at finansiere et givet projekt. Kommissionen skal derfor afgøre, i hvilket omfang disse statslige støtteforanstaltninger har været til fordel for de militære aktiviteter, og i hvilket omfang de har været til fordel for de civile aktiviteter. Denne beregning kompliceres af, at HSY ikke førte særskilte regnskaber for de civile aktiviteter og for de militære aktiviteter. Under disse omstændigheder vil Kommissionen basere sin analyse på de to aktiviteters relative størrelse. Den skal derfor vurdere den relative vægt af hver aktivitet. Kommissionen bemærker, at enhver støtte fra staten (f.eks. finansiering, kapitaltilførsel) til HSY (som ikke skal finansiere en bestemt aktivitet) samtidig har dækket tidligere tab (dvs. tab opstået i forbindelse med tidligere kontrakter) og gjort det muligt for værftet at finansiere fremtidige aktiviteter. Med henblik på at afgøre, i hvilket omfang en given støtte fra staten har været til fordel for de civile og de militære aktiviteter, finder Kommissionen derfor, at analysen ikke må begrænses til fordelingen mellem civile og militære aktiviteter (dvs. den relative vægt af hver aktivitet) i det år, hvor støtten blev ydet, men at det er nødvendigt at beregne den gennemsnitlige fordeling mellem disse to aktiviteter over en tilstrækkelig lang periode. Den omstændighed, at de to aktiviteters relative vægt varierer stærkt fra det ene år til de næste, gør det også berettiget at anvende et gennemsnit over en årrække. Et givet år er således måske ikke repræsentativt for den gennemsnitlige fordeling mellem de to aktiviteter på mellemlang og lang sigt.

- (73) Inden for rammerne af proceduren for tilbagesøgning af støtte, der blev anset for ulovlig og uforenelig ved beslutning C 40/02, har Grækenland gjort gældende, at de civile aktiviteter tegnede sig for 25 % af HSY's aktiviteter og de militære aktiviteter for 75 % af aktiviteterne. Til underbygning af denne påstand fremlagde Grækenland data vedrørende arbejdstimer og omsætning (dvs. salgsværdi) i forbindelse med de to aktiviteter i årene 1997-2005⁽⁶³⁾. Inden for rammerne af denne procedure har Grækenland ikke anfægtet disse tal. Desuden havde Kommissionen allerede accepteret en fordeling mellem civile og militære aktiviteter på henholdsvis 25 % og 75 % i beslutning N 513/01, som ikke er blevet anfægtet ved Domstolen. På baggrund af ovenstående vil Kommissionen tage udgangspunkt i, at de civile aktiviteter tegnede sig for 25 % af HSY's aktiviteter og de militære aktiviteter for 75 % af aktiviteterne.
- (74) Med hensyn til HSY's militære aktiviteter har Kommissionen konsekvent i tidligere beslutninger accepteret, at støtten hertil ikke er omfattet af statsstøttereglerne⁽⁶⁴⁾. Kommissionen gentog denne vurdering i betragtning 86-90 i beslutningen om at udvide proceduren. Eftersom de foranstaltninger, som denne beslutning vedrører, blev ydet til HSY (dvs. HSY som helhed) i samme periode som den periode, der er analyseret i disse tidligere beslutninger, må det konkluderes, at den del af disse foranstaltninger, der har støttet HSY's militære aktiviteter, også er omfattet af EF-traktatens artikel 296 og ikke omfattet af statsstøttereglerne.
- (75) Ved vurderingen af hver foranstaltning for sig vil Kommissionen undersøge, om den udelukkende har støttet HSY's civile aktiviteter, eller om den blev ydet til HSY uden at blive øremærket til et bestemt formål⁽⁶⁵⁾:

— Hvis kun de civile aktiviteter blev støttet, mener Kommissionen, at EF-traktatens artikel 296 ikke finder anvendelse, og at hele foranstaltningen kan vurderes efter EF-traktatens artikel 87.

— Hvis HSY som helhed blev støttet, mener Kommissionen, at eftersom 75 % af værftets aktiviteter vedrører militærproduktion, var 75 % af støtten fra staten til fordel for de militære aktiviteter og er omfattet af EF-traktatens artikel 296. De resterende 25 % af statsstøtten kan vurderes i henhold til statsstøttereglerne.

4. FORANSTALTNINGERNE: BESKRIVELSE, BEGRUNDELSE FOR INDLEDNING AF PROCEDUREN, MODTAGNE BEMÆRKNINGER, VURDERING OG KONKLUSION

- (76) Med hensyn til bemærkningerne fra Grækenland og fra interesserede parter bemærker Kommissionen, at de

omfatter meget forskellige argumenter. F.eks. har klageren Elefsis i sine mange henvendelser til Kommissionen gjort gældende, at der er en lang række grunde til, at foranstaltningerne bør betragtes som uforenelig støtte. Tilsvarende har Grækenland, HSY og TKMS/GNSH gjort gældende i deres på hinanden følgende henvendelser til Kommissionen, at der er en lang række grunde til, at foranstaltningerne kan betragtes som forenelige med fællesmarkedet.

- (77) I henhold til EF-traktatens artikel 253 skal en kommissionsbeslutning begrundes. Kommissionen er imidlertid ikke forpligtet til at besvare alle de argumenter, der er fremført af parterne. Denne beslutning vil derfor udtrykkeligt kun behandle de væsentligste punkter, som parterne har rejst. Beslutningen vil navnlig ikke behandle nogle af de af parterne fremførte argumenter, som er klart uforenelige med de faktiske omstændigheder, som er i modstrid med bemærkninger, som den samme part har fremført i sine andre henvendelser, eller som klart kan afvises på grundlag af de faktiske omstændigheder og den vurdering, der fremgår af denne beslutning.

- (78) Da denne undersøgelse omfatter et betydeligt antal foranstaltninger, er det vigtigt at nummerere dem for at lette læsningen og undgå forveksling. De fire foranstaltninger, der er omfattet af beslutningen om at indlede proceduren, vil derfor blive nummereret P1-P4. De 12 foranstaltninger, der er omfattet af beslutningen om at udvide proceduren, vil beholde det nummer, de hver især fik i den beslutning, men med et foranstillet E.

4.1. Misbrug af investeringsstøtte godkendt i 1997 (foranstaltning P1)

4.1.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (79) Ved beslutning N 401/97 godkendte Kommissionen investeringsstøtte på 7,8 mia. GRD (22,9 mio. EUR), som Grækenland havde anmeldt den 20. juni 1997. I den pågældende beslutning blev støtten vurderet på grundlag af artikel 6 »Investeringsstøtte« i kapitel III »Støtte til omstrukturering« i Rådets direktiv 90/684/EØF, hvori det hedder: »Der må ikke ydes investeringsstøtte [...], medmindre den er kædet sammen med en omstrukturingsplan, som ikke medfører nogen forøgelse af skibsværftets skibsbygningskapacitet [...]. En sådan støtte kan ikke ydes til skibsreparationsværfter, medmindre den er kædet sammen med en strukturlægningsplan, der indebærer en nedskæring af den samlede skibsreparationskapacitet«. Ifølge beslutning N 401/97 er der udarbejdet en forretningsplan, som tager sigte på at genoprette værftets konkurrenceevne gennem øget produktivitet og modernisering. Den første søjle i denne plan er en omfattende omorganisering og nedskæring af arbejdsstyrken. Navnlig vil antallet af arbejdstagere

blive reduceret til 2 000 ved udgangen af 1997, og der vil blive indført mere fleksible arbejdsmetoder. Ifølge beslutning N 401/97 var hovedparten af nedskæringen af arbejdsstyrken allerede blevet gennemført på det tidspunkt, hvor beslutningen blev truffet, hvilket vil bidrage til at øge produktiviteten. Den anden søjle i omstruktureringsplanen er et investeringsprogram, som tog sigte på at erstatte gammelt og forældet udstyr med ny, opdateret teknologi. Ifølge beslutningen vil værftet i henhold til planen genoprette rentabiliteten ved afslutningen af forretningsplanen, dvs. i 2000. De samlede omkostninger ved investeringsprogrammet blev anslået til 15,62 mia. GRD (45,9 mio. EUR). Det fremgår af beslutningens beskrivende del, at dette program vil blive finansieret på følgende måde: statsstøtte på 7,81 mia. GRD (22,9 mio. EUR), en forøgelse af aktiekapitalen på 3,13 mia. GRD (9,2 mio. EUR) og banklån på 4,67 mia. GRD (13,7 mio. EUR). Kapitalforhøjelsen vil blive foretaget i samme forhold som kapitalfordelingen, dvs. 51 % fra ETVA og 49 % fra de ansatte i HSY. Det fremgår endvidere af beslutningen, at banklånene vil blive optaget på normale markedsvilkår uden statsgarantier. I sin vurdering bemærker Kommissionen, at der ifølge omstruktureringsplanen ikke er tale om nogen forøgelse af skibsbygningskapaciteten, men en nedskæring af skibsreparationskapaciteten. Kommissionen bemærker også, at støtteintensiteten (50 %) holder sig inden for den regionalstøtteintensitet, der er tilladt for Grækenland. Intensiteten er også berettiget ud fra den pågældende omstruktureringens omfang.

4.1.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (80) Brevvekslingen mellem Grækenland og Kommissionen forud for procedurens indledning er beskrevet i kapitel 1 »Sagsforløb« i denne beslutning.
- (81) I beslutningen om at indlede proceduren udtrykte Kommissionen tvivl om, hvorvidt den investeringsstøtte, der var godkendt ved beslutning N 401/97, kunne være blevet misbrugt. For det første bemærkede Kommissionen, at investeringsplanen kun var gennemført delvist og med betydelige forsinkelser. De græske myndigheder godkendte flere forlængelser af fristen til at gennemføre investeringsplanen efter den 31. december 1999 uden at forelægge spørgsmålet for Kommissionen. For det andet synes selskabet, selv om investeringsprogrammet ifølge beslutning N 401/1997 vil blive finansieret af banklån optaget på normale markedsvilkår uden statsgarantier, at have opnået lån fra en statsejet bank med rentesatser, der ikke svarer til markedsværdier, og det ser ud til, at et af lånene var omfattet af en statsgaranti. For det tredje indsendte de græske myndigheder ikke de årlige rapporter om planens gennemførelse, som de skulle i henhold til beslutning N 401/97. På grund af disse tre tilsidesættelser af beslutning N 401/97 synes investeringsstøtten at være blevet misbrugt.

4.1.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (82) Elefsis har understreget, at det jordskælv, der blev påberåbt som begrundelse for forsinkelsen, først indtraf i september 1999. Dette er fire måneder inden afslutningen af den periode, der var fastsat til at gennemføre investeringsplanen, nemlig den 31. december 1999. Ved udgangen af 1999 havde HSY kun gennemført en lille del af investeringsplanen. Dette viser, at HSY allerede havde oplevet betydelige forsinkelser i gennemførelsen af planen, inden jordskælvet indtraf, og at HSY heller ikke kunne have afsluttet investeringsprogrammet rettidigt, hvis jordskælvet ikke var indtruffet. Tilsvarende fandt HSY's privatisering, der blev påberåbt som begrundelse for en forsinkelse, sted længe efter udgangen af 1999 og kunne derfor ikke begrunde HSY's manglende overholdelse af beslutning N 401/97. Endelig har Elefsis gjort gældende, at eftersom HSY modtog et lån, der var garanteret af staten, og lån, der ikke var på armslængdevilkår, er vilkårene i beslutning N 401/97 blevet tilsidesat. Denne yderligere støtte og investeringsstøtten bør derfor tilbagesøges.
- (83) HSY fremsatte de samme bemærkninger som Grækenland; disse er opsummeret i næste afsnit.

4.1.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (84) I deres brev af 20. oktober 2004 har de græske myndigheder bekræftet, at de oprindeligt fastsatte datoen den 31. december 1999 som frist for afslutningen af investeringsplanen. I december 1999 foretog de den første kontrol af gennemførelsen af planen, som vedrørte HSY's udgifter indtil den 30. juni 1999. Det viste sig, at de beløb sig til 2,7 mia. GRD (8,1 mio. EUR), svarende til 17,7 % af de samlede udgifter i forbindelse med investeringsprogrammet. Den 27. juni 2001 godkendte de græske myndigheder en forlængelse indtil den 31. december 2001 for gennemførelsen af investeringen, fordi jordskælvet den 7. september 1999 havde forårsaget skader på værftets faciliteter og forsinket gennemførelsen af investeringsplanen. Ved beslutning af 28. december 2001 godkendte de græske myndigheder endnu en forlængelse indtil den 30. juni 2002, da investeringsplanen måtte fastfrys på grund af privatiseringsprocessen, som blev påbegyndt i januar 2001 (og blev endeligt afsluttet den 31. maj 2002). Da de græske myndigheder foretog den anden kontrol i 2002, fastslog de, at HSY's indtægter indtil den 31. december 2001 beløb sig til 9,8 mia. GRD (28,9 mio. EUR), eller 63 % af de samlede investeringsomkostninger. Ved beslutning af 14. juni 2002 godkendtes en ny forlængelse indtil den 30. juni 2004. Ved beslutning af 23. juli 2003 godkendte myndighederne en ændring af investeringsplanen. Ved denne lejlighed anmodede virksomheden om at fjerne nogle af de investeringsudgifter, der var godkendt i forbindelse med den anden kontrol. Disse udgifter var

forskid vedrørende investeringer, som selskabet havde besluttet ikke at omfatte af investeringsplanen. Det samlede beløb, der var godkendt efter den anden kontrol, blev derfor nedsat til 23,3 mio. EUR, eller 50,75 % af de samlede omkostninger. Ved brev af 30. juni 2004 anmodede værftet om en ny forlængelse indtil den 31. december 2004. Investeringsstøtten er ikke hidtil blevet udbetalt til værftet.

(85) De græske myndigheder har gjort gældende, at de ved godkendelsen af forlængelserne i god tro antog, at de handlede inden for rammerne af Kommissionens godkendelsesbeslutning, og at det vedrørte eksisterende støtte, hvor ny anmeldelse ikke var påkrævet. De fandt, at det var urealistisk ikke at give mulighed for en forlængelse af en investeringsplan af en sådan størrelse og et sådant omfang, ikke mindst i forbindelse med et værft, som ikke havde nogen erfaring med gennemførelse af en sådan plan, hvilket Kommissionen selv har erkendt i sin godkendelsesbeslutning. De har også gjort gældende, at de underrettede Kommissionen om forlængelsen i november 2002. Ændringen af investeringsplanen, som de godkendte i 2003, ændrede ikke den godkendte støttes karakter, indhold eller formål. Den havde blot til formål at tilpasse planens indhold til de nye omstændigheder: privatiseringen af værftet, de nye kontrakter af helt ny art (undervandsbåde), jordskælvet i 1999 og den teknologiske udvikling. De græske myndigheder kan heller ikke se, hvordan forlængelserne kunne indvirke på indholdet af støtten og derfor dens forenelighed. Endelig har de gjort gældende, at Kommissionen bør undersøge foreneligheden af forlængelsen af investeringsplanen på grundlag af punkt 52 i Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder⁽⁶⁶⁾ (i det følgende »rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1999«). I dette tilfælde bør støtten anses for at være forenelig, eftersom rentabiliteten ifølge den reviderede plan vil blive genoprettet inden for rimelig periode, nemlig inden den 30. juni 2004. De græske myndigheder har navnlig gjort gældende, at forsinkelsen ikke er forårsaget af selskabet, men af force majeure (jordskælv i 1999 og privatisering af selskabet). Endelig vil princippet om »engangsstøtte« ikke blive tilsidesat, da støtten ville blive gennemført i forbindelse med tilpasningen af en eksisterende omstrukturingsplan.

(86) Vedrørende den manglende indsendelse af årlige rapporter om gennemførelsen af investeringsplanen er Grækenland af den opfattelse, at denne omstændighed ikke er af tilstrækkelig betydning til at forhindre en ændring af planen.

4.1.5. Vurdering

4.1.5.1. EF-traktatens artikel 296

(87) Inden der foretages en vurdering af foreneligheden efter EF-traktatens artikel 87 og 88, skal det undersøges, om EF-traktatens artikel 296 finder anvendelse. I denne henseende bemærker Kommissionen følgende elementer. For det første var investeringsstøtten blevet anmeldt af Grækenland i 1997 i overensstemmelse med proceduren i EF-traktatens artikel 88, stk. 3. Ved at anmelde støtten anerkendte Grækenland, at investeringsplanen hovedsagelig vedrørte HSY's civile aktiviteter (dvs. skibsreparation og skibsbygning), fordi hvis planen havde vedrørt militære aktiviteter og havde været vigtig for den nationale sikkerhed, kunne Grækenland på daværende tidspunkt have påberåbt sig EF-traktatens artikel 296 og havde ikke behøvet at anmelde denne investeringsstøtte⁽⁶⁷⁾. Endvidere anfægtede Grækenland ikke den godkendelsesbeslutning, hvori Kommissionen vurderede den anmeldte støtte i henhold til statsstøttere reglerne. Endelig har Grækenland ikke påberåbt sig artikel 296 i sine bemærkninger til beslutningen om at indlede proceduren. De forudgående elementer er tilstrækkelige til at konkludere, at investeringsplanen ikke berørte Grækenlands sikkerhedsinteresser, og at enhver støtte, der finansierer investeringsplanen, kan behandles i henhold til statsstøttere reglerne i EF-traktatens artikel 87 og 88.

4.1.5.2. Spørgsmålet, om der foreligger misbrug af støtte

(88) Den tvivl, der er rejst i tre henseender i beslutningen om at indlede proceduren, vil blive analyseret nedenfor.

(89) Med hensyn til tilsidesættelsen af betingelsen om, at lån skal optages på markedsvilkår og uden statsgarantier, finder Kommissionen, at denne tilsidesættelse har indflydelse på foreneligheden af sidstnævnte foranstaltninger og ikke investeringsstøttens forenelighed. Formålet med en sådan betingelse er således at undgå, at der ydes yderligere støtte til fordel for investeringsprogrammet (dvs. for at undgå kumulering af støtte over den intensitet, der er fastsat i beslutning N 401/97). Som det vil blive forklaret senere i denne beslutning finder Kommissionen under alle omstændigheder på basis af andre retlige grunde, at statsgarantien til HSY udgør uforenelig støtte, som skal tilbagesøges. Med hensyn til lånene finder Kommissionen ligeledes, at støtteelementet skal tilbagesøges. Da støtteelementerne vil blive tilbagesøgt, vil den oprindelige situation blive genoprettet, og HSY's finansieringsomkostninger vil ikke være lavere end

markedsatsen. Ved hjælp af disse tilbagesøgninger vil formålet med betingelsen i beslutning N 401/1997 med andre ord blive opfyldt, nemlig at undgå, at der ydes yderligere støtte i form af finansiering til HSY under markedsprisen. Kommissionen afviser derfor Elefsis' førnævnte påstand om, at både støtteelementet i lånene og garantien og den investeringsstøtte, der er godkendt ved beslutning N 401/97, er blevet tilbagesøgt.

(90) Med hensyn til den i beslutningen om at indlede proceduren anførte manglende årlige rapportering finder Kommissionen, at den omstændighed, at der ikke er indsendt årlige rapporter, ikke som sådan udgør misbrug af støtten. Det ændrer således ikke støttens karakteristika, dens virkning eller investeringsprogrammets karakteristika. Da Grækenland imidlertid ikke har fremsendt disse oplysninger rettidigt og derfor ikke har underrettet Kommissionen om forsinkelserne på det tidspunkt, hvor de indtraf, har Kommissionen været afskåret fra at træffe en beslutning om disse spørgsmål på det rigtige tidspunkt. Denne manglende indsendelse af rapporter indebærer derfor, at bevisbyrden ligger hos Grækenland — det påhviler Grækenland at bevise, at Kommissionen havde godkendt de på hinanden følgende forlængelser af fristen for at gennemføre investeringsprogrammet.

(91) Med hensyn til den forsinkede gennemførelse af investeringsplanen, som var den væsentligste tvivl, der blev rejst i beslutningen om at indlede proceduren, er Kommissionen nået til følgende konklusion. Ved beslutning N 401/97 godkendte Kommissionen støtte til fordel for investeringer, som var »kædet sammen med en omstrukturingsplan«, i overensstemmelse med kapitel III »Støtte til omstrukturering« i direktiv 90/684/EØF. Som anført i beskrivelsen af forretningsplanen i beslutning N 401/97 var investeringsplanen faktisk ikke blot kædet sammen med omstruktureringen; den var selv den ene af de to søjler i omstruktureringen, da værftet ikke havde foretaget nogen investeringer i de tidligere år og havde behov for at erstatte »gammelt og forældet udstyr med ny teknologi« for at genoprette konkurrenceevnen. I punkt 2.1 i brev af 20. oktober 2004 har de græske myndigheder bekræftet, at investeringsprogrammet havde til formål at genoprette HSY's konkurrenceevne ved hjælp af bedre produktivitet og modernisering for at blive en konkurrencedygtig virksomhed på nationalt og internationalt plan. Grækenland har også bekræftet, at formålet var at erstatte forældet udstyr, der ikke benyttes, med nyt udstyr med moderne teknologi. Det fremgår derfor af beslutning N 401/97 selv såvel som af brevene fra Grækenland, at investeringsprogrammet spillede en afgørende rolle i omstrukturingsplanen og i genoprettelsen af rentabiliteten⁽⁶⁸⁾. Eftersom den var »kædet sammen med en omstrukturingsplan« og af afgørende betydning for genoprettelsen af rentabiliteten, er det klart, at gennemførelsen af investeringsprogrammet ikke kunne forsinkes betydeligt. Gennem-

førelsen heraf var således presserende for at gøre det muligt at genoprette rentabiliteten. Kommissionen godkendte derfor en støtte til fordel for et investeringsprogram, som skulle gennemføres inden for en bestemt frist; den godkendte ikke en støtte til fordel for et investeringsprojekt, der gennemføres i fremtiden.

(92) Med hensyn til den nøjagtige tidsfrist for gennemførelsen af dette investeringsprogram fremgik den fastlagte tidsplan ikke af beslutning N 401/97. Det er kun anført i beslutning N 401/97, at »værftets rentabilitet vil være genoprettet ved afslutningen af forretningsplanen, år 2000«. I deres brev af 20. oktober 2004 har de græske myndigheder anført, at investeringsprogrammet ifølge den ministerielle afgørelse af december 2007 om ydelse af støtten skulle være afsluttet senest den 31. december 1999⁽⁶⁹⁾. Denne dato fremgår imidlertid ikke af beslutning N 401/7. Kommissionen konkluderer, at investeringsprogrammet ifølge beslutning N 401/97 skulle være afsluttet senest ved udgangen af 2000.

(93) På baggrund af ovenstående konkluderer Kommissionen, at det var vigtigt at overholde datoen den 31. december 2000 for at sikre, at omstrukturingsplanen blev en succes. Endvidere kunne enhver investering, der blev gennemført længe efter 2000, ikke anses for at være kædet sammen med den omstrukturingsplan, der er beskrevet i beslutning N 401/97, i overensstemmelse med direktiv 90/684/EØF.

(94) Efter denne analyse af beslutning N 401/97 skal Kommissionen undersøge, om den havde godkendt en forlængelse af fristen til at foretage investeringerne, hvis Grækenland havde anmodet herom og underrettet Kommissionen korrekt om forsinkelserne. I september 1999 ødelagde et jordskælv delvist følgende af værftets faciliteter: mure, tage, vinduer, tre bygningers struktur, rør, el-netværk, skibsbroer og kranskiner. Grækenland har gjort gældende, at jordskælvet tvang værftet til at standse investeringsplanen og fokusere på reparationen af disse skader.

(95) Værftet, som begrundede forsinkelsen med jordskælvet, anmodede i november 2000 om en første udsættelse af fristen for at afslutte investeringsprogrammet indtil den

31. december 2001. Spørgsmålet er, om Kommissionen havde accepteret denne anmodning, hvis den havde modtaget den. Kommissionen bemærker, at hvis den havde anvendt punkt 52 i rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1999, havde den ikke godkendt den første forlængelse, eftersom den omstrukturingsplan, der var godkendt i 1997, klart var blevet utilstrækkelig til at genoprette rentabiliteten i betragtning af den situation, der gjorde sig gældende i november 2000, og der på daværende tidspunkt ikke forelå nogen anden omstrukturingsplan, der muliggjorde en genoprettelse af rentabiliteten. Kommissionen tvivler imidlertid på, at den ville have anvendt punkt 52 i rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1999, eftersom støtten ikke var blevet godkendt på grundlag af disse rammebestemmelser, eftersom der ikke var tale om en »ændring« af planens indhold, men blot en udsættelse af fristen for at afslutte investeringerne, og eftersom der ikke var nogen klare bestemmelser vedrørende ændringen af fristen for at afslutte investeringerne i beslutning N 401/97 og i direktiv 90/684/EØF. Da et kraftigt jordskælv endvidere er en begivenhed, der ikke er værftets og de græske myndigheders ansvar, og som er usædvanlig og ikke knyttet til økonomien og virksomheden, ville Kommissionen formentlig have fundet, at den kunne forsvare nogle måneders udsættelse. Desuden er det en vanskelig ting at gennemføre en investeringsplan, hvilket i givet fald kan nødvendiggøre nogle yderligere måneder. Selv om ét år er en lang udsættelse, er det derfor rimeligt at antage, at Kommissionen kunne have accepteret forlængelsen.

(96) Med hensyn til den anden forlængelse, som de græske myndigheder godkendte, begrundede Grækenland og HSY denne med privatiseringen af værftet, hvor investeringsplanen blev fastfrosset⁽⁷⁰⁾. Forsinkelsen i forbindelse med gennemførelsen af investeringsprogrammet var med andre ord et resultat af en bevidst beslutning om at suspendere gennemførelsen. Kommissionen kan absolut ikke godkende en forlængelse af fristen til at gennemføre investeringsprogrammet, når det bevidst blev besluttet at standse gennemførelsen i flere kvartaler af et år. Som tidligere konkluderet var det af afgørende betydning, at tidsplanen for gennemførelsen af omstrukturingsplanen blev overholdt. Kommissionen godkendte støtte til fordel for en bestemt omstrukturingsplan, der skulle gennemføres på et bestemt tidspunkt. Subsidiært bemærker Kommissionen, at hvis forlængelser efter den 31. december 2001 blev accepteret, ville omstrukturingsperioden blive så lang, at de investeringer, der blev foretaget efter det tidspunkt, ikke kunne anses for at være »kædet« — som omhandlet i direktiv 90/684/EØF — sammen med den omstrukturering, der blev påbegyndt allerede i 1996. Den omstrukturingsplan, der blev godkendt i 1997, var utilstrækkelig til at afhjælpe værftets vanskelige finansielle situation i årene fra 2001. Endvidere blev der i 2001-2002 gennemført betydelige

omstrukturingsforanstaltninger, som var nye og ikke indgik i den omstrukturingsplan, der er beskrevet i beslutning N 401/97 (f.eks. en yderligere nedskæring af arbejdsstyrken). På baggrund af ovenstående er Kommissionen af den opfattelse, at den ikke havde godkendt en forlængelse af investeringsperioden efter den 31. december 2001.

(97) Kommissionen konkluderer derfor, at enhver støtte til fordel for investeringsudgifter efter den 31. december 2001 ikke er omfattet af beslutning N 401/97.

(98) Grækenland har gjort gældende, at selv om Kommissionen finder, at støtten til fordel for nogle investeringsudgifter ikke er omfattet af beslutning N 401/97, bør denne støtte alligevel anses for at være forenelig som omstrukturingsstøtte på grundlag af rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1999. Kommissionen skal derfor analysere, om støtten til fordel for de investeringsudgifter, som HSY har afholdt efter den 31. december 2001, kunne anses for at være forenelig. Kommissionen bemærker, at der ikke hersker tvivl om, at HSY var en kriseramet virksomhed efter den 31. december 2001. F.eks. var de tab, der var akkumuleret i de foregående år, så store, at nettoegenkapitalen var negativ. Enhver støtte, der blev ydet til selskabet, og navnlig støtte til fordel for moderniseringen af forældet udstyr, skulle derfor have været betragtet som omstrukturingsstøtte. Kommissionen finder imidlertid, at selskabet ikke opfyldte betingelserne for at modtage støtte i henhold til rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1999. F.eks. blev princippet om »engangsstøtte« i punkt 48 i disse rammebestemmelser tilsidesat, da Grækenland allerede havde ydet omstrukturingsstøtte til HSY ved ministeriel afgørelse af december 1997. Den investeringsstøtte, der blev godkendt ved beslutning N 401/97, var således omstrukturingsstøtte i henhold til direktiv 90/684/EØF og i henhold til beslutning N 401/97 selv. Punkt 48 i rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1999 giver mulighed for en undtagelse fra princippet om »engangsstøtte« under »ekstraordinære og uforudseelige omstændigheder«. Kommissionen kan ikke se, hvilke ekstraordinære og uforudseelige omstændigheder der kunne begrunde, at der blev ydet omstrukturingsstøtte til fordel for investeringsudgifter efter den 31. december 2001. Som tidligere konkluderet kan jordskælvet i september 1999 begrunde en begrænset udsættelse i forbindelse med gennemførelsen af investeringsplanen. Men det er ikke årsagen til udsættelsen af gennemførelsen af investeringsplanen efter den

31. december 2001. Med hensyn til fastfrysningen af planen i privatiseringsprocessen opfylder den ikke definitionen på »ekstraordinære og uforudseelige omstændigheder«. Grækenland har gjort gældende, at princippet om »engangsstøtte« ikke var tilsidesat, eftersom støtten ville blive ydet som led i tilpasningen af en eksisterende omstruktureringsplan. Som der er gjort udførligt rede for, finder Kommissionen, at de investeringer, der er foretaget efter den 31. december 2001, ikke er en del af det investeringsprogram, der er beskrevet i beslutning N 401/1997. Desuden fremgår det af punkt 52 i rammebestemmelserne for retnings- og omstruktureringsstøtte fra 1999, at »den ændrede plan skal vise, at virksomhedens rentabilitet vil blive genoprettet inden for en rimelig frist«. Ifølge den oprindelige plan skulle værftets rentabilitet være genoprettet senest i 2000. Kommissionen finder derfor, at den planlagte genoprettelse af rentabiliteten i juni 2004 var en for lang udsættelse i forhold til den oprindelige plan og ikke længere var inden for en rimelig frist. Endelig bemærker Kommissionen, at en accept af en så lang forlængelse af omstruktureringsperioden ville være ensbetydende med en omgåelse af princippet om »engangsstøtte«.

- (99) Kommissionen konkluderer derfor, at støtten til fordel for de investeringsudgifter, der er afholdt indtil den 31. december 2001 og vedrører det investeringsprogram, der er beskrevet i beslutning N 401/97, kan anses for at være omfattet af beslutning N 401/97. Enhver anden støtte er ikke omfattet af beslutning N 401/97. Desuden er enhver anden støtte til fordel for andre investeringsudgifter, som HSY har afholdt, uforenelig med fællesmarkedet. Da Grækenland har oplyst, at investeringsstøtten endnu ikke er blevet udbetalt til HSY, skal ingen støtte tilbagesøges fra HSY.

4.2. Lån på 4,67 mia. GRD (13,72 mio. EUR) ydet i 1999 og dækket af en statsgaranti (foranstaltning P2)

4.2.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (100) Grækenland har oplyst, at dette otteårige lån på 4,67 mia. GRD (13,72 mio. EUR) blev ydet af ETVA til at finansiere investeringsprogrammet ⁽⁷¹⁾. Ved beslutning af 8. december 1999 ydede staten en garanti og forlangte et årligt garantigebyr på 100 basispoint. Lånet blev optaget den 29. december 1999 og udbetalt til HSY i på hinanden følgende rater fra denne dato og indtil den 26. oktober 2000, op til et samlet beløb på 12,76 mio. EUR ⁽⁷²⁾. Rentesatsen var ATHIBOR (EURIBOR fra den 1. januar 2001) plus 25 basispoint. Den 31. maj 2002 blev statsgarantien og lånet forlænget indtil den 30. juni 2009 og rentesatsen forhøjet med 100 basispoint. Tilbagebetalingen af kapitalen blev påbegyndt med en første betaling i december 2003.

4.2.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (101) Ifølge beslutningen om at indlede proceduren kunne statsgarantien udgøre statsstøtte, hvis forenelighed er

tvivlsom. Uanset om der er tale om støtte eller ej, fremgår det desuden af beslutning N 401/1997, at der til finansiering af investeringsprogrammet ville blive optaget banklån på normale markedsvilkår uden statsgarantier. Det ser derfor ud til, at statsgarantier per se var forbudt ved beslutning N 401/97.

4.2.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (102) Elefsis har fremsat følgende bemærkninger til foranstaltning P2, P3 og P4. Virksomheden har gjort opmærksom på, at banklånene til finansiering af HSY ifølge beslutning N 401/97 skulle optages på normale markedsvilkår uden statsgarantier. Det kan påvises, at alle tre lån blev ydet på armlængdevilkår. For det første blev disse lån ydet fra og med udgangen af 1999, hvor HSY's finansielle situation var katastrofal og indebar risiko for tilbagekaldelse af virksomhedens driftstilladelse. For det andet blev lånene ydet på et tidspunkt, hvor det var klart, at HSY ikke havde gennemført sin omstrukturerings-/investeringsplan og ikke havde overholdt vilkårene i beslutning N 401/1997. For det tredje havde HSY i betragtning af sin katastrofale finansielle situation og de manglende armlængdevilkår ikke været i stand til at optage disse lån i den private sektor.

4.2.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (103) De græske myndigheder (såvel som HSY) har gjort gældende, at statsgarantien ikke udgør statsstøtte og blev tilbudt på normale markedsvilkår. De baserer deres analyse på følgende elementer:

- Værftet kunne have optaget et lignende lån hos enhver anden bank ved at tilbyde andre sikkerhedstyper end en statsgaranti. Virksomheden kunne navnlig som sikkerhed have tilbudt nogle fordringer i forbindelse med store kontrakter eller nogle pantrettigheder i sine aktiver.
- Det årlige garantigebyr på 1 % er markedssatsen. Desuden er det ikke selektivt, eftersom den græske stat ydede forskellige garantier i den pågældende periode, og i nogle tilfælde var det gebyr, som staten forlangte, meget mindre.
- Selv hvis Kommissionen skulle finde, at garantigebyret lå under markedssatsen, handlede staten alligevel som en markedssøkonomisk investor, eftersom den var aktionær i HSY (via ETVA) og ville få fordel af genoprettelsen af rentabiliteten efter gennemførelsen af investeringsplanen.

— Den omstændighed, at lånet havde til formål at finansiere en investeringsplan, som var blevet godkendt af Kommissionen, burde have udgjort et tilstrækkeligt solidt grundlag for, at den långivende bank og kautionisten kunne forvente, at HSY ville være i stand til at tilbagebetale lånet.

— Lånet tilbagebetales og garantigebyret betales forskriftsmæssigt.

4.2.5. Vurdering

4.2.5.1. EF-traktatens artikel 296

(104) Inden der foretages en vurdering af foreneligheden efter EF-traktatens artikel 87, skal det undersøges, om EF-traktatens artikel 296 finder anvendelse. Kommissionen bemærker, at HSY på grundlag af beslutningen om ydelsen var forpligtet til at anvende det garanterede lån samt de to andre lån, der var omfattet af beslutningen om at indlede proceduren (dvs. foranstaltning P3 og P4), til finansieringen af investeringsprogrammet⁽⁷³⁾. Som konkluderet i forbindelse med vurderingen af foranstaltning P1 er investeringsprogrammet ikke omfattet af EF-traktatens artikel 296. Kommissionen finder derfor, at disse tre lån, der var øremærket til finansieringen af investeringsprogrammet, er omfattet af statsstøttereferne og ikke EF-traktatens artikel 296.

4.2.5.2. Forekomst af støtte

(105) Det skal først undersøges, om statsgarantien opfylder betingelserne for at være statsstøtte efter EF-traktatens artikel 87, stk. 1.

(106) For at vurdere, om der foreligger støtte i forbindelse med de forskellige garantier, der undersøges i denne beslutning, vil Kommissionen anvende meddelelsen fra Kommissionen om anvendelsen af EF-traktatens artikel 87 og 88 angående statsstøtte i form af garantier⁽⁷⁴⁾ (i det følgende »meddelelsen om garantier«), som blev offentliggjort i marts 2000. Som anført i dens afsnit 1.4 var formålet hermed imidlertid ikke en ændring af politikken, men snarere mere detaljeret at redegøre for den metode, som Kommissionen indtil da anvendte til at vurdere garantier. Principperne i meddelelsen om garantier kan derfor også anvendes til at vurdere de garantier, der er ydet inden marts 2000. I overensstemmelse med denne konklusion anvendte Kommissionen i beslutningen om at indlede proceduren meddelelsen om garantier til at vurdere foranstaltning P2. Grækenland anfægtede ikke denne anvendelse. Omvendt anvendte Grækenland den også til at vurdere foranstaltning P2⁽⁷⁵⁾.

(107) For at en foranstaltning falder ind under artikel 87, stk. 1, skal den for det første omfatte statsmidler. Dette er tilfældet med hensyn til foranstaltning P2, da staten ved at yde denne garanti sætter statsmidler på spil.

(108) For det andet skal det undersøges, om foranstaltningen er selektiv eller ej. Grækenland har gjort gældende, at staten har ydet forskellige garantier til andre virksomheder og også forlangt en præmie på 1 %. Grækenland fremlagde en liste over disse virksomheder. Efter Kommissionens opfattelse viser denne omstændighed ikke, at foranstaltningen var en generel foranstaltning. For at være en generel foranstaltning skal en foranstaltning gælde alle erhvervsdrivende på en medlemsstats område. Den skal reelt være åben for alle virksomheder på samme vilkår, og den må ikke i praksis kunne gøres mindre generel, f.eks. ved at staten har diskretionær beføjelse til at yde støtten, eller gennem andre faktorer, der begrænser dens virkning i praksis. Den foreliggende foranstaltning kan derfor ikke anses for at være en generel foranstaltning. Blot fordi visse virksomheder har modtaget en statsgaranti, betyder dette ikke, at alle virksomhederne kunne få en garanti. Grækenland har ikke påvist, at ydelsen af en statsgaranti er åben for alle erhvervsdrivende på samme vilkår. Desuden er alle virksomhederne på den liste, som Grækenland har fremlagt, statsejede virksomheder eller virksomheder, der udfører en række militære aktiviteter. Det lader derfor til, at private virksomheder ikke havde kunnet få en sådan garanti til finansieringen af deres normale aktiviteter. Grækenland anfører faktisk ikke det retsgrundlag, hvorpå finansministeren den 8. december 1999 besluttede at yde garantien. Det er sandsynligt, at det er lov 2322/1995, der er en selektiv foranstaltning, som det vil blive forklaret i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E12b.

(109) For det tredje skal det påvises, at der foreligger en fordel. I overensstemmelse med punkt 2.2.2 i meddelelsen om garantier er der ingen formodning om støtte til långiveren, eftersom garantien blev ydet inden ydelsen af lånet og ikke »efterfølgende«. Det er derfor støtten til låntageren, der skal undersøges, som defineret i punkt 2.1.1 i meddelelsen om garantier. Grækenland har gjort gældende, at der ikke er tale om nogen fordel, eftersom HSY kunne have opnået et lignende lån ved at tilbyde en bank anden sikkerhed i stedet for en statsgaranti. Efter Kommissionens opfattelse behøver den ikke at undersøge, om HSY ved at tilbyde anden sikkerhed kunne have opnået dette lån eller ej. Kommissionen skal dog vurdere, om den faktiske transaktion, som staten har gennemført, nemlig ydelse af en garanti for et lån uden nogen sikkerhed, havde været acceptabelt for en markedsøkonomisk investor. En garanti for et lån, der er sikret ved et pant i aktiver eller ved overdragelse af fordringer, udgør en anden transaktion. Som anført i punkt 2.1.1 i meddelelsen om garantier er en af de potentielle fordele ved statsgarantien låntagerens

mulighed for at »stille mindre sikkerhed«. Selv om muligheden for at opnå finansiering ved at tilbyde mere sikkerhed skulle vurderes, har Kommissionen desuden allerede konkluderet i afsnit 3.1 i denne beslutning, at HSY ikke havde opnået lån eller garantier hos private banker efter den 30. juni 1999, selv hvis selskabet havde tilbudt banken sikkerhed. Kommissionen konkluderer, at eftersom statsgarantien blev ydet i december 1999, gav den HSY en fordel ved at tilvejebringe finansiering, som HSY ikke kunne have opnået på markedet.

- (110) Grækenland har også gjort gældende, at garantigebyret på 1 % var markedsprisen, og at der derfor ikke er tale om nogen fordel. Kommissionen bemærker, at Grækenland ikke fremlagde nogen markedsdata, som viser, at banker var rede til at yde en garanti til den pris. Grækenland fremlagde kun en liste over garantier, som staten havde ydet i samme periode til samme pris. Kommissionen forstår ikke, hvordan denne liste over statsgarantier kunne bevise, at det garantigebyr, der blev forlangt af HSY, er i overensstemmelse med markedet og ikke udgør støtte. Denne liste kan navnlig ikke betragtes som »en statsgarantiordning [, der] ikke udgør statsstøtte efter artikel 87, stk. 1«, da den, som garantien til fordel for HSY viser, ikke opfylder mange af betingelserne i punkt 4.3 i meddelelsen om garantier. Selv om et garantigebyr på 1 % kunne være i overensstemmelse med markedet for andre (sunde) virksomheder, ville dette endvidere ikke automatisk betyde, at det var tilfældet med hensyn til en kriseramt virksomhed som HSY.
- (111) Med hensyn til påstanden om, at et garantigebyr under markedsprisen kunne være acceptabelt for en privat investor under lignende omstændigheder, fordi Grækenland var aktionær i HSY, har Kommissionen allerede afvist denne påstand i afsnit 3.1 i denne beslutning.
- (112) Det fremgår også af afsnit 3.1, at der fra den 30. juni 1999 forelå tilstrækkelige oplysninger til at konkludere, at det ikke var lykkedes HSY at indgå nok skibsbygningskontrakter til at genoprette sin rentabilitet, og at det ville opleve store tab i 1999 og 2000. Mens den omstændighed, at lånet finansierede en investeringsplan, der var godkendt af Kommissionen i 1997, havde bestyret en potentiel långiver i 1997 og 1998, havde det ikke bestyret en bank i december 1999, eftersom det var klart, at forretningsplanen var slået fejl. Grækenlands argumentation i denne henseende må derfor afvises.
- (113) Endelig med hensyn til den omstændighed, at lånet, som Grækenland har gjort gældende, tilbagebetales i overensstemmelse med vilkårene i kontrakten, kan Kommis-

sionen ikke se, hvordan det kunne bevise, at en privat bank ville have ydet det pågældende lån. Det afgørende er således virksomhedens situation og de oplysninger, der var tilgængelige på det tidspunkt, hvor garantien blev ydet (⁷⁶). Som et subsidiært element bemærker Kommissionen, at værftet i overensstemmelse med de oplysninger, der var tilgængelige på det tidspunkt, hvor garantien blev ydet, og på grundlag af hvilke det kunne forventes, at værftet ville notere alvorlige tab i de følgende år, virkelig har registreret store tab i de følgende år, og dens nettoegenkapital blev virkelig meget negativ. Desuden overlevede HSY kun (og er derfor i stand til at tilbagebetale lånet) på grund af den fortsatte støtte i form af statsstøtte.

- (114) På baggrund af ovenstående er Kommissionen af den opfattelse, at foranstaltningen giver HSY en fordel.
- (115) Denne selektive fordel fordrejer konkurrencen, fordi den tilvejebringer finansiering på et tidspunkt, hvor HSY ikke havde modtaget finansiering fra markedet og var kriseram. Foranstaltningen bidrog derfor til at holde HSY i live og finansiere dets aktiviteter. Eftersom nogle af HSY's konkurrenter er etableret i andre medlemsstater (⁷⁷), påvirker denne konkurrencefordrejning samhandelen mellem medlemsstaterne (⁷⁸).
- (116) Da garantien opfylder alle betingelserne i EF-traktatens artikel 87, stk. 1, udgør den statsstøtte. Da den i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.
- (117) Da Kommissionen lige har påvist, at en selektiv fordel, som er tildelt HSY, fordrejer konkurrence og samhandel, vil Kommissionen ikke gentage analysen af, om der foreligger en fordrejning af konkurrencen og samhandelen, i sin vurdering af de resterende foranstaltninger.

4.2.5.3. Støttens forenelighed

- (118) Med hensyn til foreneligheden i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 2 og 3, bemærker Kommissionen, at ingen af bestemmelserne i artikel 87, stk. 2, og artikel 87, stk. 3, litra b) og d), finder anvendelse. Med hensyn til foreneligheden i henhold til artikel 87, stk. 3, litra a), c) og e), blev støtte til skibsbygning fra den 1. januar 1999 reguleret ved Rådets forordning (EF) nr. 1540/98 af 29. juni 1998 om nye regler for støtte til skibsbygningsindustrien (⁷⁹) (i det følgende »forordning (EF) nr. 1540/98«). Eftersom det garanterede lån havde

til formål at finansiere en investeringsplan, der indgik i en omstrukturingsplan, og eftersom HSY desuden var kriseramt, bør statsgarantien vurderes på grundlag af artikel 5 i forordning (EF) nr. 1540/98. Det er klart, at foranstaltningen ikke opfylder betingelserne i denne artikel. Det fremgår navnlig af artikel 5, at omstrukturingsstøtte »undtagelsesvis [kan] betragtes som forenelig med fællesmarkedet, forudsat at den er i overensstemmelse med Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder«. De rammebestemmelser, der fandt anvendelse på det tidspunkt, hvor garantien blev ydet, var rammebestemmelserne for retnings- og omstrukturingsstøtte fra 1999, som var blevet offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* den 9. oktober 1999⁽⁸⁰⁾ og trådte i kraft samme dag. Flere af de betingelser for godkendelse af støtte, der er anført i afsnit 3.2.2 i disse rammebestemmelser, er ikke opfyldt. F.eks. med hensyn til betingelse b) »Genoprettelse af virksomhedens rentabilitet« bemærker Kommissionen, at statsgarantien finansierede en investeringsplan, der indgik i en omstrukturingsplan, som i december 1999 var blevet fuldstændig utilstrækkelig til at genoprette HSY's rentabilitet på længere sigt. Med hensyn til betingelse d) »Støtten begrænses til et minimum« havde Kommissionen allerede fastslået i beslutning N 401/1997, at statsstøtte maksimalt kunne udgøre 50 % af investeringsomkostningerne, og at de resterende 50 % ville blive finansieret af midler fra aktionærerne og banklån optaget på markedsvilkår. Der kunne derfor ikke ydes yderligere støtte til fordel for investeringsplanen, da den maksimale støtteintensitet på 50 % i modsat fald ville blive overskredet. Statsgarantien tilsidesatte også princippet om »engangsstøtte« i afsnit 3.2.3 i rammebestemmelserne for retnings- og omstrukturingsstøtte fra 1999, da Kommissionen ved beslutning N 401/1997 havde godkendt investeringsstøtte, som i henhold til direktiv 90/684/EØF var en slags omstrukturingsstøtte. Denne støtte blev ydet til HSY ved ministeriel afgørelse af december 1997 (men som beskrevet i betragtning 84 i denne beslutning har Grækenland oplyst, at den endnu ikke er blevet udbetalt til HSY).

(119) På baggrund af ovenstående finder Kommissionen, at statsgarantien udgør ulovlig og uforenelig støtte, som skal tilbagesøges. Hvis statsgarantien stadig er i kraft, skal den straks bringes til ophør. Dette er imidlertid utilstrækkeligt til at genoprette den situation, der ville have foreligget uden støtte, eftersom HSY over en årrække har draget fordel af et lån, som det ikke havde modtaget uden statslig indgriben. Med henblik på at opveje denne fordel finder Kommissionen, i overensstemmelse med konklusionen i afsnit 3.1 i denne beslutning, at forskellen mellem de samlede omkostninger ved det garanterede lån (rentesats og garantipræmie) og referencsatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint bør betales for de år, hvori garantien løb.

(120) Efter Kommissionens opfattelse vil dette genoprette den situation, der havde eksisteret uden en statsgaranti. Tilsi-

desættelsen af forbuddet mod statsgarantier og finansiering under markedssatsen i beslutning N 401/97 er derved afhjulpet.

4.3. Lån på 1,56 mia. GRD (4,58 mio. EUR) ydet i 1999 (foranstaltning P3)

4.3.1. Beskrivelse af foranstaltningen

(121) I 1999 modtog HSY et lån på 1,56 mia. GRD (4,58 mio. EUR) fra ETVA, der som sikkerhed fik ret til betalingen af den første rate af den investeringsstøtte, der var godkendt ved N 401/97. Lånet blev optaget den 28. juli 1999 og udbetalt fuldt ud til HSY den følgende dag. Det løb oprindeligt indtil den 31. marts 2001. Efter på hinanden følgende forlængelser blev det tilbagebetalt den 2. august 2004. Rentesatsen var ATHIBOR (EURIBOR fra den 1. januar 2001) plus 100 basispoint⁽⁸¹⁾.

4.3.2. Begrundelse for indledning af proceduren

(122) I beslutningen om at indlede proceduren har Kommissionen anført, at lånet kunne udgøre støtte, hvis forenelighed er tvivlsom. Hvis det desuden viste sig, at dette lån var omfattet af en statsgaranti, ville dette være en tilsidesættelse af beslutning N 401/97, hvoraf det fremgik, at der til finansiering af investeringsprogrammet ville blive optaget banklån på normale markedsvilkår uden statsgarantier.

4.3.3. Bemærkninger fra interesserede parter

(123) Ud over de bemærkninger, der er anført ovenfor med hensyn til foranstaltning P2, har Elefsis gjort gældende, at eftersom foranstaltning P3 og P4 er blevet ydet på et tidspunkt, hvor det var klart, at HSY ikke havde gennemført sin omstrukturings-/investeringsplan og ikke havde overholdt vilkårene i beslutning N 401/97, var der en væsentlig risiko for, at den sikkerhed, der var stillet for disse lån, dvs. betalingen af den godkendte investeringsstøtte, var ulovlig og dermed ugyldig og ikke mulig at håndhæve.

4.3.4. Bemærkninger fra Grækenland

(124) De græske myndigheder (og HSY) har gjort gældende, at dette lån blev ydet på markedsvilkår. Navnlig er rentesatsen den samme som satsen i forbindelse med nogle lån, som ETVA havde ydet til andre virksomheder i denne periode. HSY kunne have optaget lån hos enhver anden bank, men foretrak logisk nok ETVA, som var dets aktionær. Desuden udgjorde sikkerhedsstillelsen i form af overdragelsen af fordringerne på den første rate af investeringsstøtten en sikkerhed, som var acceptabel for enhver bank. Endelig har Grækenland bemærket, at lånet blev tilbagebetalt fuldt ud til banken.

4.3.5. Vurdering

4.3.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (125) Kommissionen har allerede konkluderet i forbindelse med vurderingen af foranstaltning P2, at foranstaltning P3 ikke er omfattet af EF-traktatens artikel 296. Den skal derfor vurderes i henhold til statsstøttereglerne.

4.3.5.2. Forekomst af støtte

- (126) For det første bemærker Kommissionen, at lånet blev ydet af ETVA og ikke var dækket af en statsgaranti.

- (127) Med hensyn til foranstaltningens selektivitet har Grækenland bemærket, at andre virksomheder modtog lån fra ETVA til samme rentesatser. Som allerede forklaret i forbindelse med vurderingen af foranstaltning P2, er en foranstaltning imidlertid kun en generel foranstaltning, hvis den opfylder strenge betingelser, som klart ikke er opfyldt i det foreliggende tilfælde. F.eks. er foranstaltningen ikke åben for alle virksomheder på samme vilkår, da rentesatserne varierer fra den ene låntager til den anden og afhænger af ETVA's beslutning om at yde et lån eller ej og på hvilket betingelser. Foranstaltningen er derfor selektiv.

- (128) Med hensyn til spørgsmålet, om der foreligger en fordel, bemærker Kommissionen, at dette lån blev ydet efter den 30. juni 1999, på et tidspunkt, hvor selskabet ikke længere havde adgang til lånemarkedet, som redegjort for i afsnit 3.1 i denne beslutning. Den omstændighed, at ETVA forlangte samme rentesats for nogle lån til andre virksomheder i den pågældende periode, beviser ikke, at denne rentesats havde været acceptabel for en privat bank under lignende omstændigheder. For det første er den rentesats, som en privat bank forlanger for et bestemt lån, afhængig af låntagerens kreditværdighed. Grækenland har ikke påvist, at der i forbindelse med de andre låntagere på listen var samme risiko for misligholdelse som i forbindelse med HSY. Kommissionen minder om, at HSY's situation var meget dårlig på det pågældende tidspunkt. Det er derfor sandsynligt, at en markedsøkonomisk investor havde forlangt en højere rentesats for lån til HSY end for lån til sunde virksom-

heder. For det andet ville den liste, som Grækenland har fremlagt, selv hvis risikoen for misligholdelse var lige så stor i forbindelse med de andre låntagere som i forbindelse med HSY, stadig være utilstrækkelig til, at det kan konkluderes, at denne rentesats var markedsprisen. Den liste, som Grækenland har fremlagt, indeholder således kun lån ydet af ETVA, som var en statsejet bank (og desuden en udviklingsbank), og det er derfor muligt, at de andre lån også indeholder et støtteelement. Det beviser derfor ikke, at de havde været acceptable for en privat bank.

- (129) De græske myndigheder har også hævdet, at sikkerhedsstillelsen i form af overførslen af fordringer på den første rate af investeringsstøtten udgjorde sikkerhed, som havde gjort lånet acceptabelt for enhver privat bank. Kommissionen bemærker, at ifølge den beslutning, hvorved staten godkendte investeringsstøtten, ville betalingen af den første rate af støtten finde sted, så snart det kompetente kontrolorgan havde konstateret, at investeringsudgifterne udgjorde 2,73 mia. GRD. Desuden skulle betalingen finde sted inden den 31. december 1999. Som det fremgik af den kontrol, som de græske myndigheder foretog i december 1999 (se bemærkninger fra Grækenland vedrørende foranstaltning P1), var man lige nået op på 2,73 mia. GRD den 30. juni 1999. Eftersom lånet blev ydet i juli 1999, og eftersom det på det tidspunkt formentlig allerede kunne vurderes, at tærsklen på 2,73 mia. GRD var blevet eller snart ville blive nået, kunne sandsynligheden for at modtage den første rate af støtten derfor ved første blik anses som meget stor. Der kunne imidlertid stadig opstå forskellige problemer, som ville forhindre betalingen af støtten. For det første var det i tilfælde af, at HSY gik konkurs, ikke sikkert, at de græske myndigheder havde accepteret at betale investeringsstøtten til en virksomhed, der havde indstillet driften⁽⁸²⁾. Banken ville i så fald skulle indlede kostbare og langvarige retssager for at inddrive midlerne. For det andet er det ikke sikkert, at de kompetente kontrolorganer havde accepteret at godkende de afholdte investeringsudgifter, således at tærsklen ikke ville blive nået rettidigt. For det tredje kunne der opstå andre administrative problemer. Dette er nøjagtig det, der faktisk skete⁽⁸³⁾, således at de græske myndigheder ikke betalte den første rate i flere år. Som anført i kapitel 1 »Sagsforløb« i denne beslutning anmodede Kommissionen om, da den senere fik kendskab til forsinkelsen i forbindelse med gennemførelsen af investeringsplanen, at betalingen af den støtte, der endnu ikke var blevet udbetalt til HSY, blev suspenderet. Kommissionen konkluderer, at statens betaling af den første rate af investeringsstøtten var sandsynlig, men ikke sikker. I betragtning af HSY's vanskelige situation havde en privat bank krævet sikkerhedsstillelse, som kunne håndhæves hurtigt og med sikkerhed, og havde ikke stillet sig tilfreds med sikkerhed, hvis værdi kunne være nul under visse omstændigheder. Kommissionen konkluderer derfor, at en privat bank ikke havde accepteret at yde dette lån. Som nævnt bekræftes dette af HSY's mislykkede forsøg på at skaffe midler fra markedsøkonomiske investorer.

(130) Grækenland har endvidere gjort gældende, at eftersom ETVA var aktionær i HSY, varetog den sine interesser ved at tilvejebringe dette lån til HSY. I afsnit 3.1.3 i denne beslutning har Kommissionen allerede afvist denne påstand.

(131) Endelig med hensyn til den omstændighed, at lånet er blevet tilbagebetalt, har Kommissionen allerede forklaret i forbindelse med vurderingen af foranstaltning P2, hvorfor en sådan omstændighed ikke viser, at en privat bank havde accepteret at tilvejebringe denne finansiering til HSY på det pågældende tidspunkt.

(132) På baggrund af ovenstående konkluderer Kommissionen, at lånet giver HSY en fordel, eftersom det ikke kunne have opnået dette lån på markedet.

(133) Kommissionen konkluderer, at foranstaltning P3 udgør støtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1. Da den i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.

4.3.5.3. Støttens forenelighed

(134) Ligesom foranstaltning P2 skal denne foranstaltnings forenelighed vurderes i henhold til forordning (EF) nr. 1540/98. Da dette lån, som i forbindelse med foranstaltning P2, havde til formål at finansiere en investeringsplan, der indgik i en omstrukturingsplan, og da det blev ydet til en kriseramte virksomhed, bør det også betragtes som omstrukturingsstøtte, der er omfattet af artikel 5 i forordning (EF) nr. 1540/98. Det er klart, at foranstaltningen ikke opfylder betingelserne i denne artikel. Det fremgår navnlig af artikel 5, at omstrukturingsstøtte »undtagelsesvis [kan] betragtes som forenelig med fællesmarkedet, forudsat at den er i overensstemmelse med Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder«. De rammebestemmelser, der fandt anvendelse på det tidspunkt, hvor lånet blev ydet, var de rammebestemmelser, som var blevet offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* den 23. december 1994⁽⁸⁴⁾ og trådte i kraft samme dag (i det følgende »rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1994«). Flere af de betingelser for godkendelse af støtte, der er anført i afsnit 3.2.2 i disse rammebestemmelser, er ikke opfyldt. F.eks. med hensyn til betingelse i) »Genoprettelse af virksomhedens rentabilitet« bemærker Kommissionen, at statsgarantien finansierede en investeringsplan, der indgik i en omstrukturingsplan, som i juli 1999 var blevet utilstrækkelig til at genoprette HSY's rentabilitet

på længere sigt. Med hensyn til betingelse iii) »Støtte i forhold til omstrukturingsomkostninger og -fordele« havde Kommissionen allerede fastslået i beslutning N 401/97, at statsstøtte maksimalt kunne udgøre 50 % af investeringsomkostningerne, og at de resterende 50 % ville blive finansieret af midler fra aktionærerne og banklån optaget på markedsvilkår. Der kunne derfor ikke ydes yderligere støtte til fordel for investeringsplanen, da den førnævnte intensitet på 50 % i modsat fald ville blive overskredet, og Kommissionen kunne ikke antage, at støtten står i forhold til »omstrukturingsomkostninger og -fordele«.

(135) På baggrund af ovenstående finder Kommissionen, at lånet udgør ulovlig og uforenelig støtte, som skal tilbageføres. Da HSY efter den 30. juni 1999 ikke kunne have optaget noget lån på markedet, skal hele lånet tilbageføres. Dette er imidlertid utilstrækkeligt til at genoprette den situation, der ville have foreligget uden støtte, eftersom HSY over en årrække har draget fordel af et lån, som det ikke havde modtaget uden statslig indgriben. Med henblik på at opveje denne fordel finder Kommissionen, i overensstemmelse med konklusionen i afsnit 3.1 i denne beslutning, at forskellen⁽⁸⁵⁾ mellem rentesatsen på lånet og referencesatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint bør tilbageføres for hvert år fra udbetalingen af lånet til HSY og indtil tilbagebetalingen heraf.

(136) Kommissionen bemærker, at staten i marts 2002 solgte hovedparten af ETVA's aktier til Piraeus Bank. Staten ejede derfor ikke længere ETVA i de sidste to år af lånet, som blev tilbagebetalt i 2004. Der kunne derpå rejses det spørgsmål (med hensyn til dette lån og med hensyn til de andre lån og garantier, som ETVA ydede inden marts 2002, og hvis varighed strakte sig efter marts 2002), om den del af støtte, der vedrører perioden efter marts 2002, bør tilbagebetales til ETVA i stedet for til staten. For at besvare dette spørgsmål minder Kommissionen om, at når staten yder et lån med en rentesats under markedssatsen, ydes støtten på det tidspunkt, hvor lånet optages, selv hvis fordelen først konkretiseres på hver rentebetalingsdato, når låntageren betaler en lavere rentesats⁽⁸⁶⁾. På samme måde falder markedsværdien af et lån, som har en rentesats, der ikke i tilstrækkelig grad afspejler låntagerens vanskeligheder, straks⁽⁸⁷⁾ efter undertegnelsen af lånekontrakten (dvs. ikke på de fremtidige datoer, hvor låntagerne betaler en rentesats under markedssatsen). Ligeledes afhænger en banks værdi af værdien af dens aktiver og navnlig dens portefølje af eksisterende lån. Ydelsen af lån på vilkår, der ikke var i overensstemmelse med markedet, nedsatte derfor værdien af ETVA og reducerede følgelig den pris, som staten senere modtog, da den solgte aktierne i ETVA⁽⁸⁸⁾. Dette viser, at det er staten, der bærer omkostningerne ved disse støtteforanstaltninger, selv efter marts 2002.

4.4. Lån på 13,75 mio. EUR ydet i 2002 (foranstaltning P4)

4.4.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (137) Lånekontrakten mellem ETVA og HSY blev indgået den 31. maj 2002. Lånet var på 13,75 mio. EUR, dets varighed to år og dets rente EURIBOR plus 125 basispoint. Lånet ville blive anvendt som et forskud på anden og tredje rate af investeringsstøtten. Lånet blev sikret gennem overdragelse af betalingen af den anden og tredje rate af investeringsstøtten⁽⁸⁹⁾.

4.4.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (138) I beslutningen om at indlede proceduren har Kommissionen anført, at lånet kunne udgøre støtte, hvis forenelighed er tvivlsom. Hvis det desuden viste sig, at dette lån var omfattet af en statsgaranti, synes det at tilsidesætte beslutning N 401/97, hvoraf det fremgik, at der til finansiering af investeringsprogrammet ville blive optaget banklån på normale markedsvilkår uden statsgarantier.

4.4.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (139) Elefsis' bemærkninger til denne foranstaltning er de samme som bemærkningerne til foranstaltning P3.

4.4.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (140) De græske myndigheder har gjort gældende, at dette lån blev ydet på markedsvilkår. Navnlig er rentesatsen den samme som satsen i forbindelse med nogle lån, som ETVA havde ydet til andre virksomheder i denne periode. HSY kunne have optaget lån hos enhver anden bank, men foretrak logisk nok ETVA, som var dets aktionær. Desuden udgjorde sikkerhedsstillelsen i form af overdragelsen af fordringerne på den anden og tredje rate af investeringsstøtten en sikkerhed, som var acceptabel for enhver bank. Endelig blev lånet aldrig udbetalt til HSY, og det kunne derfor ikke udgøre støtte til HSY. Den omstændighed, at ETVA har afvist at udbetale lånet, da den blev klar over, at betalingen af investeringsstøtten var blevet »fastfrosset« af proceduremæssige grunde, og at betalingen af støtten var usikker, viser desuden, at ETVA handlede, som enhver anden bank ville have gjort.

4.4.5. Vurdering

4.4.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (141) Kommissionen har tidligere konkluderet i forbindelse med vurderingen af foranstaltning P2, at foranstaltning P4 ikke er omfattet af EF-traktatens artikel 296. Den skal derfor vurderes i henhold til statsstøttereglerne.

4.4.5.2. Forekomst af støtte

- (142) For det første bemærker Kommissionen, at lånet blev ydet af ETVA og ikke var dækket af en statsgaranti.
- (143) Kommissionen bemærker, at eftersom ETVA afviste at udbetale lånet til HSY, modtog HSY aldrig nogen midler i forbindelse med lånekontrakten. Der er derfor ikke tale om nogen fordel for HSY, og Kommissionen kan umiddelbart konkludere, at foranstaltningen ikke udgør støtte.
- (144) Følgende to elementer vedrørende foranstaltning P4 kan, selv hvis de er irrelevante for vurderingen heraf, rejse tvivl om gyldigheden af vurderingen af andre foranstaltninger. Kommissionen vil derfor analysere dem.
- (145) For det første har Grækenland gjort gældende, at den omstændighed, at ETVA på grund af risikoen for, at investeringsstøtten ikke ville blive udbetalt, besluttede ikke at udbetale lånet til HSY, viser, at ETVA handlede som en normal privat långiver og ikke indrømmede HSY en favorabel behandling. Kommissionen bemærker, at Grækenlands påstand ikke tager hensyn til den omstændighed, at da ETVA afviste at udbetale lånet, var den allerede under Piraeus Banks kontrol og ikke længere under statslig kontrol. Afvisningen af at udbetale lånet kan derfor ikke bruges som eksempel på ETVA's adfærd, da den var under statslig kontrol. Omvendt bekræfter dette, at en privat bank havde undgået udlån til HSY.
- (146) For det andet bemærker Kommissionen, at foranstaltning P4 har samme form for sikkerhed som foranstaltning P3. Foranstaltning P4 blev aftalt, da Piraeus Bank allerede havde overtaget ETVA. Dette viser imidlertid ikke, at foranstaltning P3 i realiteten var acceptabel for en privat bank. De to situationer er nemlig ikke sammenlignelige af flere grunde. Kommissionen bemærker f.eks., at da lånekontrakten blev undertegnet den 31. maj 2002, var det allerede kendt, og absolut for ETVA, som var aktionær i HSY indtil denne dato, at betalingen af investeringsstøtten var blevet »fastfrosset« af administrative grunde⁽⁹⁰⁾. Da ETVA undertegnede kontrakten den 31. maj 2002, var den derfor allerede i stand til at afvise at udbetale lånet⁽⁹¹⁾. Den vidste, at den havde mulighed for at afvise at udbetale lånet. Dette adskiller sig fra ETVA's situation, da banken undertegnede lånekontrakten i juli 1999. En anden forskel i forhold til foranstaltning P3 er, at da lånekontrakten blev undertegnet den 31. maj 2002, havde to internationale virksomheder afsluttet erhvervelsen af HSY og ville investere i selskabet. Erhvervelsen øgede mulighederne for selskabets overlevelse. En sådan erhvervelse havde ikke kunnet forudses i juli 1999.

4.5. Misbrug af støtte på 54 mia. GRD (160 mio. EUR) godkendt i 1997 (foranstaltning E7)

4.5.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (147) Den 15. juli 1997 vedtog Kommissionen, foruden beslutning N 401/97, hvorved investeringsstøtten godkendtes, beslutning C 10/94. Denne beslutning afsluttede proceduren efter artikel 88, stk. 2, ved i henhold til forordning (EF) nr. 1013/97 at godkende en gældsafskrivning på 54 mia. GRD (160 mio. EUR), som svarede til gælden vedrørende værftets civile aktiviteter. Den samtidige afskrivning af gælden vedrørende værftets militære aktiviteter er ikke blevet vurderet i henhold til statsstøttereglerne.

4.5.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (148) I beslutningen om at udvide proceduren udtrykte Kommissionen tvivl med hensyn til, om to betingelser i beslutning C 10/94 er blevet tilsidesat. For det første var godkendelsen af gældsafskrivningen betinget af gennemførelsen af omstrukturingsplanen, hvoraf investeringsplanen var den ene af de to søjler. Som Kommissionen forklarede i beslutningen om at indlede proceduren (se beskrivelse af foranstaltning P1), tvivler Kommissionen på, at denne investeringsplan er blevet gennemført korrekt. For det andet forbyder beslutning C 10/94, at der ydes supplerende driftsstøtte til omstrukturingsformål. Kommissionen bemærker, at de forskellige foranstaltninger, der er omfattet af beslutningen om at udvide proceduren, synes at udgøre supplerende omstrukturingsstøtte. Det ser derfor ud til, at denne betingelse blev tilsidesat.

4.5.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (149) Elefsis har gjort gældende, at den tilsidesættelse af to betingelser, der blev anført i beslutningen om at indlede proceduren, udgør et gyldigt grundlag for at konkludere, at støtten blev misbrugt. Desuden har Elefsis gjort gældende, at privatiseringen i 1995 aldrig udgjorde en reel privatisering. Navnlig bar de ansatte aldrig nogen finansiel risiko som aktionærer, eftersom de kun betalte en lille del af det, de burde have betalt, og eftersom de beløb, som de faktisk betalte, blev fuldstændig tilbagebetalt af staten i forbindelse med privatiseringen i 2001-2002. Kommissionen bør anse manglen på en reel privatisering, som var en betingelse for eftergivelsen, for at være en yderligere tilsidesættelse af beslutning C 10/94.

4.5.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (150) I deres bemærkninger til beslutningen om at udvide proceduren har Grækenland og HSY⁽⁹²⁾ gjort gældende,

at forbuddet mod supplerende omstrukturingsstøtte kun gør enhver ny støtte ulovlig. Hvis dette forbud tilsidesættes, medfører dette ikke, at den støtte, der er godkendt ved beslutning C 10/94, bliver uforenelig. Desuden har Grækenland understreget, at beslutningen forbyder supplerende »driftsstøtte« (som defineret i artikel 5 i Rådets direktiv 90/684/EØF) til omstrukturering. Det har derfor bestridt, at det efter 1997 ikke kunne yde omstrukturingsstøtte til HSY.

- (151) Med hensyn til investeringsplanen har Grækenland og HSY hævdet, at beslutning C 10/94 ikke indeholdt en betingelse vedrørende gennemførelsen af en investeringsplan. Desuden kunne den ikke have indeholdt en sådan betingelse, eftersom direktiv 90/684/EØF og forordning (EF) nr. 1013/97, som udgjorde retsgrundlaget for beslutningen, ikke indeholdt en sådan betingelse. Den eneste betingelse var den delvise privatisering af HSY og fremlæggelsen (dvs. ikke gennemførelsen) af en investeringsplan.

4.5.5. Vurdering

4.5.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (152) Artikel 296 finder ikke anvendelse på denne foranstaltning, eftersom den vedrører afskrivning af gæld udelukkende vedrørende værftets civile aktiviteter. Desuden var beslutning C 10/94 baseret på statsstøttereglerne og ikke på EF-traktatens artikel 296.

4.5.5.2. Gennemførelse af investeringsplanen

- (153) Med hensyn til gennemførelsen af investeringsplanen finder Kommissionen, at det var en betingelse i beslutning C 10/94. Det hedder således i næstsidste betragtning: »Investeringsplanen er endnu ikke påbegyndt [...]». Så snart den er gennemført, bør den igangværende omstrukturering færdiggøres, og værftet bør genoprette rentabiliteten«. I næstsidste betragtning minder Kommissionen om forbuddet mod yderligere omstrukturingsstøtte. Endelig hedder det i sidste betragtning: »På baggrund af ovenstående har Kommissionen besluttet at afslutte proceduren efter artikel 93, stk. 2, ved at godkende støtten på de betingelser, der er beskrevet i dette brev. Skulle Kommissionen finde, at nogen af disse betingelser ikke er blevet opfyldt, kan den kræve standsning og/eller tilbagesøgning af støtten«. Den omstændighed, at Kommissionen anvendte ordet »betingelser« i flertal, viser, at der var mindst endnu en betingelse foruden forbuddet mod supplerende omstrukturingsstøtte. På grundlag af beslutningens struktur og

indhold kan det konkluderes, at gennemførelsen af investeringsplanen var en betingelse. Kommissionen har allerede vurderet gennemførelsen af investeringsstøtten udførligt i forbindelse med analysen af foranstaltning P1. Kommissionen konkluderer, at HSY ikke har gennemført investeringsplanen inden for en rimelig periode. Pr. 31. december 2001 — efter en forlængelse af datoen for at afslutte investeringsplanen — havde HSY kun gennemført 63 % af planen. Kommissionen konkluderer derfor, at denne betingelse ikke er blevet opfyldt.

(154) Grækenland har gjort gældende, at gennemførelsen af investeringsplanen ikke er en betingelse i forordning (EF) nr. 1013/97, som er retsgrundlaget for beslutning C 10/94. Kommissionen minder om, at støtten blev godkendt ved beslutning C 10/94. Derfor skal betingelserne i sidstnævnte beslutning overholdes. Hvis Grækenland fandt, at betingelserne i beslutning C 10/94 ikke var i overensstemmelse med betingelserne i forordning (EF) nr. 1013/97, burde det have anfægtet beslutning C 10/94. Dette skete imidlertid ikke inden for den tidsfrist, der er fastsat i EF-traktatens artikel 230. Som et subsidiært element minder Kommissionen om, at forordning (EF) nr. 1013/97 blot er en ændring af direktiv 90/684/EØF og tager sigte på at øge det støttebeløb, der kan ydes til tre grupper af værfter. Med hensyn til HSY fremgår det af forordning (EF) nr. 1013/97, at »[a]lle andre bestemmelser i direktiv 90/684/EØF finder anvendelse på [dette værft].« Kommissionen minder om, at direktiv 90/684/EØF godkender støtte til græske værfter, hvis »den ydes med henblik på finansiel strukturlægning af skibsværfter inden for et program for systematisk og specifik strukturlægning, der er forbundet med afhændelse af skibsværfter ved salg.« Dette viser, at Rådet ikke kunne være tilfreds med, at der blot blev fremlagt en omstrukturingsplan, men at den pågældende plan virkelig skulle gennemføres. Hvordan kunne støtten ydes »inden for et program for systematisk og specifik strukturlægning«, hvis dette program ikke gennemføres?

(155) Eftersom betingelsen ikke er opfyldt, er støtten blevet misbrugt, og i overensstemmelse med sidste betragtning i beslutning C 10/94 skal den tilbagesøges.

4.5.5.3. Forbud mod »yderligere driftsstøtte til omstrukturingsformål«

(156) Det fremgår af næstsidste betragtning til beslutning C 10/94, at »Kommissionen bemærker, at forordning (EF)

nr. 1013/97 blev vedtaget af Rådet med den betingelse, at der ikke vil blive stillet yderligere driftsstøtte til omstrukturingsformål til rådighed for de værfter, der er omfattet af forordningen. Der kan derfor ikke ydes en sådan omstrukturingsstøtte til dette værft i fremtiden.« Parterne i denne procedure er ikke enige i fortolkningen af denne betingelse. Ifølge Grækenland og HSY indebærer denne, at enhver driftsstøtte til omstrukturingsformål ydet efter beslutningens vedtagelse automatisk ville være uforenelig og skulle tilbagesøges. Ifølge Elefsis indebærer denne betingelse, at ydelsen af enhver driftsstøtte til omstrukturingsformål efter beslutningens vedtagelse ville være et misbrug af den støtte, der er godkendt ved beslutning C 10/94, og derfor bør føre til tilbagesøgning af den støtte, der er godkendt ved beslutning C 10/94, ud over tilbagesøgningen af den supplerende driftsstøtte til omstrukturingsformål.

(157) Kommissionen bemærker, at formålet med forbuddet om yderligere driftsstøtte til omstrukturering er at undgå akkumulering af støtte over det niveau, der er fastsat i beslutningen. Kommissionen mener, at dette formål er nået, hvis enhver supplerende driftsstøtte, der er ydet efter vedtagelsen af beslutning C 10/94, tilbagesøges. Gennem tilbagesøgningen af den supplerende støtte genoprettes den oprindelige situation således, og det undgås, at der akkumuleres støtte over det niveau, der er fastsat i beslutning C 10/94. Kommissionen konkluderer derfor, at ydelsen af supplerende driftsstøtte til omstrukturingsformål efter vedtagelsen af beslutning C 10/94 ikke medfører en forpligtelse til at tilbagesøge den støtte, der er godkendt ved beslutning C 10/94, så længe den supplerende støtte faktisk tilbagebetales.

(158) Kommissionen bemærker, at det for at afgøre, om den støtte, der er godkendt ved beslutning C 10/94, bør tilbagebetales, ikke er nødvendigt at fastslå, hvilke af de støtteforanstaltninger, som er gennemført ulovligt efter vedtagelsen af beslutning C 10/1994, der udgør »driftsstøtte til omstrukturingsformål«. I denne beslutning vil Kommissionen således konkludere, at alle de støtteforanstaltninger, der er gennemført ulovligt efter vedtagelsen af beslutning C 10/94, bør tilbagesøges. Enhver foranstaltning, der potentielt kan betragtes som yderligere driftsstøtte til omstrukturingsformål, vil derfor skulle tilbagesøges. Tilbagesøgningen vil genoprette den oprindelige situation, og enhver potentiel akkumulering af omstrukturingsstøtte undgås derfor. Formålet med betingelsen i beslutning C 10/94 vil derfor være opfyldt.

4.5.5.4. Manglende betaling af købsprisen

(159) I forbindelse med den mere indgående analyse af sagen, som fandt sted som led i undersøgelsesproceduren, opdagede Kommissionen en yderligere tilsidesættelse af beslutning C 10/1994: I hele den periode, hvor de ansatte — som ejere af en aktiepost på 49 % i HSY — deltog i HSY's ledelse, betalte de aldrig den købspris, som de skulle have betalt i henhold til kontrakten om delvis privatisering fra september 1995.

(160) For at forstå denne tilsidesættelse af beslutning C 10/94 er det først nødvendigt at analysere denne beslutnings tekst og de retsakter, som den er baseret på.

(161) Af præambelen til direktiv 90/684/EØF fremgår følgende: »det er på kort sigt nødvendigt at gennemføre en finansiel strukturomlægning af den græske skibsbygningsindustri, således at de offentlige myndigheder, som er de nuværende ejere, får mulighed for at genskabe dens konkurrenceevne ved at overdrage den til nye ejere«. På grundlag heraf hedder det i direktivets artikel 10: »2. I 1991 kan driftsstøtte til bygning, ombygning og reparation af skibe, som ikke er forbundet med nye kontrakter, betragtes som forenelig med det fælles marked, hvis den ydes med henblik på finansiel strukturomlægning af skibsværfter inden for et program for systematisk og specifik strukturomlægning, der er forbundet med afhændelse af skibsværfter ved salg. 3. Trods pligten i stk. 2 til at afhænde skibsværfter ved salg, har den græske regering tilladelse til at bevare en majoritetsbesiddelse på 51 % i ét skibsværft, hvis dette kan begrundes med forsvarsmæssige interesser.« Kommissionen bemærker, at direktivet anvender ordene »overdrage [...] til nye ejere« og ikke »give« til nye ejere. De nye ejere skulle således betale en pris som modydelse for ejerskabet til værfterne. Ejerskabet kan ikke overdrages gratis. Sætningen »genskabe dens konkurrenceevne ved at overdrage den til nye ejere« forklarer formålet med denne betingelse. Med staten som ejer har værfterne ikke truffet de nødvendige foranstaltninger til at genskabe deres konkurrenceevne. De behøvede derfor til stadighed statsstøtte. For at afhjælpe denne situation, som var uacceptabel på grundlag af EF-traktatens artikel 87, godkendte Rådet støtte for sidste gang (dvs. der kan ydes støtte i 1991), men stillede krav om salg af værfterne til nye ejere. Logikken er derfor, at de nye ejere vil træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for at genskabe konkurrenceevnen, således at værfterne ikke længere vil have behov for driftsstøtte til omstrukturering⁽⁹³⁾.

(162) Som anført i afsnit 2 »Tidligere beslutninger truffet af Kommissionen og Rådet« i denne beslutning traf Kommissionen i juli 1995 en negativ beslutning i sag

C 10/94, fordi HSY ikke var blevet solgt, som det kræves i direktiv 90/684/EØF. Grækenland anmodede om suspendering af denne beslutning ved at gøre gældende, at salget var nært forestående. Grækenland præsenterede derpå selv kontrakten fra september 1995 som et salg af værftet. På dette grundlag ophævede Kommissionen sin negative beslutning.

(163) Af præambelen til forordning (EF) nr. 1013/97 fremgår følgende: »trods den græske regerings bestræbelser på at privatisere alle de statejede værfter inden marts 1993 blev skibsværftet Hellenic først solgt i september 1995 til et kooperativ dannet af de ansatte på værftet, idet staten dog har bevaret en majoritetsandel på 51 % i værftet af hensyn til forsvarsmæssige interesser; for at sikre Hellenic-værftets finansielle levedygtighed og omstrukturering er der behov for støtte, således at værftet kan indfri den gæld, der blev stiftet forud for dets forsinkede privatisering«. Det hedder i artikel 1, stk. 3, i forordning (EF) nr. 1013/97: »Støtte i form af en eftergivelse af skibsværftet Hellenics gæld op til et beløb på 54 525 mio. dr. svarende til gælden forbundet med værftets civile skibsbygningsaktiviteter pr. 31. december 1991 forhøjet med renter og morarenter indtil den 31. januar 1996 kan erklæres forenelig med fællesmarkedet. Alle øvrige bestemmelser i direktiv 90/684/EØF finder anvendelse på dette værft.« Forordning (EF) nr. 1013/97 blev derfor vedtaget, fordi HSY for at blive rentabel behøvede mere støtte end den, der var godkendt i henhold til artikel 10 i direktiv 90/684/EØF. Mere præcist godkendte førstnævnte forordning eftergivelsen af renter og morarenter i forbindelse med gæld pr. 31. december 1991, der var påløbet siden da. Forordning (EF) nr. 1013/97 var gældende indtil den 31. december 1998. Kommissionen bemærker, at Rådet igen anvendte ordene »solgt« og »privatisering« i forbindelse med HSY. Rådet godkendte støtten, fordi det antog, at der var indgået en gyldig salgskontrakt i september 1995, i overensstemmelse med betingelsen i direktiv 90/684/EØF. Det var med andre ord ikke nødvendigt at opstille salget af værftet som en betingelse, eftersom der allerede eksisterende en gyldig salgskontrakt.

(164) I beslutning C 10/94 erindres der indledningsvis om, at artikel 10 i direktiv 90/684/EØF krævede, at værftet blev solgt. Det er derpå anført i beslutning C 10/94, at denne betingelse blev opfyldt, eftersom »49 % af aktierne i værftet blev solgt den 18. september 1995 til et kooperativ dannet af de ansatte på værftet«. Da støttebeløbet imidlertid er større end det, der var godkendt i direktiv 90/684/EØF, »kunne Kommissionen ikke give

sin godkendelse på grundlag af bestemmelserne i det 7. direktiv», som derfor blev ændret ved forordning (EF) nr. 1013/97 med henblik på at øge det støttebeløb, der kan ydes til HSY. Eftersom betingelserne i sidstnævnte forordning og betingelserne i direktiv 90/684/EØF blev opfyldt, godkendtes støtten ved beslutning C 10/94. Kommissionen bemærker, at man i beslutning C 10/94 igen anvendte ordet »solgt« og antog, at kontrakten mellem ETVA og de ansatte vedrørende salget af 49 % af aktierne i HSY var et gyldigt salg. Kommissionen understreger, at den havde modtaget en kopi af salgskontrakten inden vedtagelsen af beslutning C 10/94 og derfor havde kendskab til dens indhold. Kommissionen konkluderer, at den i forbindelse med vedtagelsen af beslutning C 10/94 ikke havde nogen grund til at forlange, at HSY blev solgt (dvs. anføre det som en udtrykkelig betingelse, der skulle overholdes i fremtiden), da en gyldig salgskontrakt allerede var blevet undertegnet i september 1995.

- (165) Kommissionen minder imidlertid om, at kontrakten fra september 1995 indeholdt usædvanlige bestemmelser vedrørende betalingen af købsprisen, idet købsprisen på 8,1 mia. GRD (24 mio. EUR) ikke ville blive betalt straks af de ansatte, men i tretten årlige afdrag efter en afdragsfri periode på to år, dvs. fra 1998 indtil 2010. Alligevel ville ejerskabet til aktierne straks blive overdraget til de ansatte. Indtil de ansattes betaling af købsprisen ville ETVA fortsat have pant i aktierne. For at finansiere betalingen af de årlige afdrag til ETVA ville HSY tilbageholde en del af de ansattes månedsløn og tillæg. I månederne efter september 1995 blev der undertegnet en kontrakt mellem ETVA, HSY, de ansattes forening og hver enkelt af HSY's ansatte (kontrakten fra september 1995 blev indgået mellem ETVA og de ansattes forening). Ved denne kontrakt indvilgede hver ansat i at købe et givet antal aktier i overensstemmelse med vilkårene i kontrakten fra september 1995. Disse kontrakter gentager også, at HSY vil tilbageholde en del af månedslønnen og påske- og julegratiet til at finansiere de årlige afdrag. Kommissionen har nu fastslået, at de ansatte aldrig har betalt de årlige afdrag.
- (166) Dette betyder, at de ikke betalte noget afdrag, mens de deltog i ledelsen af værftet som ejer af 49 % af aktierne. De tre første afdrag, der er fastsat i kontrakten fra september 1995 — de afdrag, der skulle have været betalt i 1998, 1999 og 2000 — blev ikke betalt. I 2001 indgik de ansatte og ETVA inden for rammerne af privatiseringen af HSY en kontrakt, hvorved de ansatte gav afkald på deres krav på 49 % af indtægterne ved salget af aktierne i HSY til HDW/Ferrostaal. Som modydelse gav ETVA afkald på sit krav over for de ansatte med hensyn til betalingen af købsprisen på 49 % af aktierne i HSY, som skulle have været betalt af de ansatte ifølge kontrakten fra september 1995. Dette betyder, at de ansatte som ejere i finansiel henseende aldrig var eksponerede over for omstruktureringens succes eller fejlslag.
- (167) Kommissionen meddelte Grækenland og HSY, at de ansattes manglende betaling af købsprisen synes at udgøre et misbrug af beslutning C 10/94, eftersom det medfører, at den delvise privatisering, som tog sigte på at genskabe værftets konkurrenceevne, aldrig fandt sted.
- (168) Grækenland og HSY har anfægtet disse konklusioner. De har bl.a. fremført følgende tre anbringender for at bortvejre Kommissionens tvivl.
- (169) Som et første anbringende har Grækenland gjort gældende, at privatiseringen er »reel« og »ægte«. Den græske regering har navnlig understreget følgende: »De ansatte blev aktionærer i overensstemmelse med bestemmelserne i græsk ret. De blev registreret i virksomhedens aktionærbog og erhvervede alle relevante rettigheder som aktionærer, herunder retten til at deltage i og stemme på generalforsamlinger og derved udøve kontrol over og indflydelse på skibsværfternes daglige administration. Desuden var erhvervelsen af aktier forbundet med den risiko, at aktierne kunne miste deres værdi«. »De ansatte udøvede deres forkøbsret i henhold til de relevante love og deltog i aktiekapitalforhøjelsen i forhold til deres andel af aktiekapitalen; der blev derfor investeret privat kapital i skibsværfterne«⁽⁹⁴⁾.
- (170) Som et andet anbringende har Grækenland gjort gældende, at betalingen af købsprisen ikke var en betingelse, der var fastsat i beslutning C 10/94, og selv hvis det var tilfældet, anså Kommissionen den som allerede opfyldt. Grækenland minder navnlig om, at »Kommissionen nævnte i sin beslutning af 31. oktober 1995, at den inden for rammerne af den procedure, den havde indledt, vil fortsætte med at undersøge alle den græske stats foranstaltninger med hensyn til gennemførelsen af aftalen om at overføre 49 % af aktionerne til de ansattes forening samt indholdet heraf, inden den træffer en endelig beslutning om godkendelsen af gældsafskrivningen. Ved at handle i overensstemmelse hermed nåede den frem til en endelig positiv beslutning i 1997, hvori afskrivningen blev godkendt, uden at stille betingelse om privatisering. Kommissionen havde med andre ord allerede undersøgt aftalens indhold i 1997 og konkluderet, at der var tale om privatisering, inden den godkendte gældsafskrivningen«⁽⁹⁵⁾.

(171) Som et tredje anbringende har Grækenland gjort gældende, at ETVA anvendte salgskontrakten korrekt. Da de ansatte allerede havde været nødt til at deltage i tre kapitalforhøjelser, der havde til formål at finansiere investeringsplanen⁽⁹⁶⁾, fandt de »det vanskeligt at opfylde deres forpligtelse til at betale prisen for aktierne. ETVA traf ikke foranstaltninger med henblik på at tilbagesøge det beløb, som hver af de 2 000 ansatte skyldte, da der realistisk set ikke var nogen chance for et positivt resultat af et sådant sagsanlæg [...]. I stedet for at indlede komplicerede, tidskrævende, kostbare og i sidste instans resultatløse retssager med henblik på at få opfyldt sine krav [...] fuldbyrdede ETVA pantet i de ikke-betalte aktier og fik indfriet sine krav ved hjælp af provenuet af salget af de aktier, der tilhørte de ansatte, idet det nævnte provenu dækkede den pågældende gæld.«⁽⁹⁷⁾ Grækenland har med andre ord gjort gældende, at eftersom ETVA inden for rammerne af privatiseringen af HSY i 2001-2002 fra HDW/Ferrostaal modtog 100 % af salgsprisen — i stedet for kun 51 % — »fremgår det, at prisen blev betalt. Det er klart, at betalingen af prisen for de ansattes aktier ved hjælp af salget opfyldte ETVA's krav om betaling heraf [...]. [...] der er ikke tale om manglende betaling af overtagelsesprisen.«⁽⁹⁸⁾ Desuden kan det ikke anfægtes, at salget til HDW/Ferrostaal udgør en reel privatisering.

(172) Kommissionen er nået til følgende konklusioner. Som nævnt konkluderes det i beslutning C 10/94 og forordning (EF) nr. 1013/97, at eftersom aktierne i HSY var blevet solgt til de ansatte ved kontrakten fra september 1995, var betingelsen om salget af værftet i artikel 10 i direktiv 90/684/EØF opfyldt. Formålet med denne betingelse var som nævnt at overføre ejerskabet til ejere, som — eftersom de ville tilstræbe at opnå den størst mulige værdi af deres investering — ville træffe de foranstaltninger, der var nødvendige for at genskabe værfternes konkurrenceevne. I denne forbindelse accepterede Kommissionen kontrakten fra september 1995 som et

gyldigt salg, da den kontraktligt forpligtede de ansatte til at betale 24 mio. EUR til gengæld for en aktiepost på 49 % i HSY. Betalingen af denne pris indebar, at de ansatte, når de deltog i ledelsen af værftet, ville sørge for at opretholde og øge værdien af deres investering⁽⁹⁹⁾. Det fremgår nu, at ETVA, som var kontrolleret af staten, aldrig seriøst har forsøgt af opnå betaling af de dele af købsprisen, som ifølge kontrakten fra september 1995 skulle have været betalt af de ansatte i 1998, 1999 og 2000. ETVA havde forskellige muligheder for at opnå betaling af købsprisen. ETVA kontrollerede HSY, som havde juridisk ret til at opkræve beløbene i de ansattes lønninger og tillæg⁽¹⁰⁰⁾. Desuden var HSY og de ansattes forening også kontraktligt bundet i forhold til ETVA på grundlag af de individuelle aftaler, der var indgået med hver ansat i månederne efter september 1995. ETVA kunne derfor anlægge sag mod HSY og de ansattes forening og behøvede ikke at anlægge sag mod de enkelte ansatte, som de græske myndigheder har gjort gældende. Kommissionen konkluderer derfor, at de græske myndigheder bevidst ikke anmodede de ansatte om betaling af de årlige afdrag. Ved at handle på denne måde viste Grækenland, at det ikke havde til hensigt at opnå betaling af købsprisen fra de ansatte. Dette medførte en drastisk ændring af den situation, som de ansatte befandt sig i. I stedet for at skulle betale en købspris var det ikke nødvendigt for de ansatte at sætte dette beløb af deres egne midler på spil. Dette betyder, at da de deltog i ledelsen af værftet, lagde de mindre vægt på opretholdelsen og forhøjelsen af aktiernes værdi og genoprettelsen af den finansielle levedygtighed (og større vægt på at bevare beskæftigelsen og arbejdsvilkårene). Da de desuden ikke betalte købsprisen, kunne det forventes, at ETVA på mellemlang eller lang sigt ville fuldbyrde sit pant i aktierne, og at de ansatte derfor ikke længere ville have nogen aktiepost i værftet. I denne forbindelse kan Kommissionen ikke se, hvordan de ansatte kunne være interesseret i at opretholde og øge HSY's værdi og træffe de nødvendige foranstaltninger til at genskabe dets konkurrenceevne. Kommissionen finder derfor, at den omstændighed, at staten ikke forsøgte at opnå betaling af købsprisen fra de ansatte i henhold til kontrakten fra september 1995, ændrede drastisk de ansattes situation, da de deltog i ledelsen af værftet. Da ETVA ikke forsøgte at opnå betaling af købsprisen fra de ansatte, udgjorde den ændring af ejerskabet, der fandt sted i september 1995, derfor ikke et reelt »salg«, der tog sigte på at genskabe værftets konkurrenceevne, som det kræves i direktiv 90/684/EØF. Ved ikke at forsøge at opnå betaling af købsprisen fra de ansatte har Grækenland derfor misbrugt beslutning C 10/1994. Sidstnævnte blev således vedtaget af Kommissionen på grundlag af den berettigede forventning, at kontrakten fra september 1995 ville blive gennemført af den stats-ejede bank ETVA, og navnlig, at ETVA ville opkræve betalingen af købsprisen hos HSY's ansatte i overensstemmelse med de præcise bestemmelser i kontrakten og herved sikre, at disse nye ejere har en finansiell interesse i at støtte de foranstaltninger, der er nødvendige for at genoprette konkurrenceevne og rentabilitet. Kommissionen kunne ikke forvente, at Grækenland, efter selv at have præsenteret kontrakten fra september 1995 som et salg af HSY, bevidst ville afstå fra at opnå betaling af købsprisen fra køberne, selv om der fandtes en række kontrakt- og lovbestemmelser, der muliggjorde opkrævningen af prisen. Kommissionen finder, at en sådan

adfærd er ensbetydende med afgivelse af ukorrekte oplysninger til Kommissionen og et misbrug af støtte. Den støtte, der er godkendt ved beslutning C 10/94, bør derfor tilbagesøges fra HSY.

- (173) Kommissionen er nået til den konklusion, at de tre anbringender, som Grækenland og HSY har fremført, og som er opsummeret ovenfor, bør afvises.

- (174) Med hensyn til det første anbringende (dvs. at privatiseringen var ægte og reel, fordi de ansatte fik ejerskab til aktierne og den tilsvarende kontrol med HSY) bemærker Kommissionen, at overførslen af ejerskabet var en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse. Beslutning C 10/94 og forordning (EF) nr. 1013/97 er således baseret på, at aktierne blev »solgt« til de ansatte i september 1995. De er med andre ord baseret på den hypotese, at de ansatte betaler købsprisen i overensstemmelse med betingelserne i kontrakten fra september 1995. De er ikke baseret på, at aktierne er blevet »overført« eller »givet« til de ansatte. Som forklaret ovenfor er det logisk, at Kommissionen og Rådet anser betalingen af købsprisen for at være afgørende, eftersom den tvang de ansatte til at lægge vægt på aktiernes værdi og forvalte værftet i overensstemmelse hermed. Da de ikke skulle betale prisen, befandt de sig som nævnt i en anden situation end en markedsøkonomisk ejer. Med hensyn til Grækenlands påstand om, at »erhvervelsen af aktier var forbundet med den risiko, at aktierne kunne miste deres værdi«, bemærker Kommissionen, at selv om det er ubestridt, at de ansatte formelt blev ejer af aktierne, var de meget mindre optaget af udviklingen i aktiernes værdi, eftersom de ikke skulle betale en høj pris (dvs. nedsættelse af lønninger og tillæg i tolv år) for at opnå dem. Da de ansatte desuden ikke betalte købsprisen, måtte de forvente, at ETVA ville fuldbyrde sit pant i aktierne, således at de ansatte ikke ville forblive ejer af disse aktier. Endelig med hensyn til Grækenlands påstand om, at »[d]e ansatte [...] deltog i aktiekapitalforhøjelsen i forhold til deres andel af aktiekapitalen; der blev derfor investeret privat kapital i skibsværfterne«, anfægter Kommissionen ikke, at de ansatte deltog i kapitalforhøjelsen (dette vil blive beskrevet i forbindelse med beskrivelsen og vurderingen af foranstaltning E10). Kommissionen minder imidlertid om, at ifølge kontrakten fra september 1995 gav deltagelse i kapitalforhøjelsen ikke de ansatte ret til nye aktier i HSY.

Kommissionen kan derfor ikke se, hvordan denne deltagelse alene kunne tilskynde de ansatte til at forvalte værftet på en måde, der opretholder eller øger værdien af aktierne, eftersom denne deltagelse ikke gav dem nye aktier⁽¹⁰¹⁾. Kommissionen kan heller ikke se, hvordan denne deltagelse kunne udgøre et »salg« af HSY, eftersom de ansatte ikke modtog yderligere aktier som modydelse for deres investeringer. Som et subsidiært element minder Kommissionen om, at det samlede beløb, som de ansatte har investeret i forbindelse med de tre kapitalforhøjelser, var meget mindre end det, de havde investeret, hvis de havde deltaget i disse kapitalforhøjelser og betalt købsprisen i overensstemmelse med vilkårene i kontrakten fra september 1995. Det skal erindres, at beslutning C 10/94 og forordning (EF) nr. 1013/97 var baseret på den hypotese, at kontrakten fra september 1995 blev gennemført, dvs. at købsprisen og deltagelsen i kapitalforhøjelser blev betalt af de ansatte. Eftersom det beløb, som de ansatte skulle investere, var meget mindre end det, Kommissionen med rette forventede, da den vedtog beslutning C 10/94 (og det, Rådet forventede, da det vedtog Rådets forordning (EF) nr. 1013/97), finder Kommissionen det utilstrækkeligt til at tilskynde dem til at lægge tilstrækkelig vægt på aktiernes værdi og genskabelsen af HSY's konkurrenceevne.

- (175) Med hensyn til det andet anbringende, som Grækenland har fremført (dvs. at betalingen af købsprisen ikke var en betingelse, der var fastsat i beslutning C 10/94, og selv hvis det var tilfældet, anså Kommissionen den som allerede opfyldt efter at have undersøgt kontrakten fra september 1995), har Kommissionen tidligere mindet om, at salget af værftet var en betingelse, der var fastsat i direktiv 90/684/EØF, og forklaret baggrunden for denne betingelse. Kommissionen har også allerede forklaret, at den traf en negativ beslutning i juli 1995, fordi værftet ikke var blevet solgt. Det var derfor klart for Grækenland, at Kommissionen ikke ville være tilfreds med blot en overførsel af ejerskab til de ansatte, og den godkendte i sidste instans kun kontrakten fra september 1995, fordi der var tale om et reelt salg, dvs. de ansatte ville betale en betydelig købspris og således få en reel finansiel interesse i at genskabe konkurrenceevnen. Kommissionen minder endvidere om, at forordning (EF) nr. 1013/97 kun ændrede direktiv 90/684/EØF med hensyn til omfanget driftsstøtte til omstrukturering, der kan ydes til HSY. Eftersom kontrakten fra september 1995 allerede var blevet fremsendt til Kommissionen og Rådet på tidspunktet for vedtagelsen af forordning (EF) nr. 1013/97 og beslutning C 10/94, behøvede disse retsakter ikke at gentage betingelsen om salget af værftet. De gentager blot om, at aktierne i HSY er blevet »solgt«. På grundlag heraf konkluderes det i beslutning C 10/1994, at »[b]etingelserne i direktivets artikel 10 [...] blev opfyldt«. Den vurdering, som Kommissionen foretog i beslutning C 10/94 (og den, som Rådet foretog i Rådets forordning

(EF) nr. 1013/97), tager med andre ord hensyn til eksistensen af kontrakten fra september 1995, som af Grækenland blev præsenteret som et salg, og som frem for alt kontraktligt forpligter de ansatte til at betale 24 mio. EUR til ETVA for købet af 49 % af HSY, og som nøje fastsætter, hvordan denne købspris ville blive opkrævet hos de ansatte og betalt til ETVA. Eftersom parternes forpligtelser og rettigheder var nøje fastsat i en kontrakt, eftersom Grækenland selv præsenterede kontrakten som et salg af HSY, og eftersom den græske regering selv havde vedtaget en lov, som forpligtede de ansatte til at betale købsprisen til ETVA (se fodnote 100), havde Kommissionen ingen grund til at nære tvivl om, at staten ville gennemføre kontrakten korrekt. Navnlig kunne Kommissionen ikke forvente, at staten selv bevidst vil undlade at opkræve købsprisen hos køberen. Kommissionen kunne med rette antage, at HSY var blevet solgt, og behøvede ikke at gentage, at HSY skulle sælges.

(176) Med hensyn til det tredje anbringende, som Grækenland har fremført for at bortvejre Kommissionens tvivl (dvs. at kontrakten fra september 1995 var gennemført korrekt), bemærker Kommissionen, at det klart fremgik af kontrakten fra september 1995, hvordan købsprisen ville blive betalt. De årlige afdrag ville blive betalt fra 1998, og de ville blive finansieret ved at tilbageholde en del af jule- og påskegratiale samt en del af månedslønnen. Eftersom de ansatte havde accepteret en nedsættelse af deres fremtidige lønninger og tillæg, behøvede ETVA ikke at opkræve købsprisen hos hver enkelt ansat: HSY var i stand til direkte at tilbageholde en del af deres månedsløn. Under disse omstændigheder kan Kommissionen ikke se, hvordan den manglende betaling af de årlige afdrag kan begrundes med, at »de ansatte fandt det vanskeligt at opfylde deres forpligtelse til at betale prisen for aktierne«. ETVA skulle ganske enkelt sikre, at HSY tilbageholdt de respektive beløb i tillæggene og lønningerne. I sin egenskab af majoritetsaktionær kontrollerede ETVA HSY. Desuden skulle HSY tilbageholde disse beløb i henhold til de aftaler, der var indgået mellem ETVA, HSY, de ansattes forening og hver enkelt ansat. ETVA kunne derfor have anlagt sag direkte mod HSY, hvis det ikke handlede i overensstemmelse med kontrakten⁽¹⁰²⁾. Kommissionen konkluderer derfor, at ETVA, som var kontrolleret af staten, ikke forsøgte at opnå betaling af købsprisen, som den skulle i henhold til bestemmelserne i salgskontrakten fra september 1995. Som forklaret ovenfor udgør dette et misbrug af beslutning C 10/94, eftersom sidstnævnte med rette forudsatte, at kontrakten blev gennemført korrekt. Som et subsidiært argument bemærker Kommissionen, at selv hvis Grækenlands påstand om, at det var umuligt for ETVA opkræve købsprisen hos de ansatte, er

korrekt, ville dette også kræve, at den støtte, der er godkendt ved beslutning C 10/94, tilbagesøges. Hvis denne påstand er korrekt, betyder det således, at Grækenland gav Kommissionen meddelelse om en salgsaftale, som fra begyndelsen ikke kunne gennemføres (dvs. staten kan ikke opkræve købsprisen hos køberen)⁽¹⁰³⁾. I det tilfælde bør Kommissionen antage, at beslutning C 10/94 er baseret på vildledende oplysninger fra Grækenland, og bør derfor ophæve den.

(177) I forbindelse med det tredje anbringende, som Grækenland har fremført, afviser Kommissionen ligeledes påstanden om, at fuldbyrdelsen af pantet i de ikke-betalte aktier og salget heraf inden for rammerne af privatiseringen i 2001-2002 svarer til hos de ansatte at opnå den betaling, der skulle foretages i henhold til kontrakten fra september 1995. For det første forventede de ansatte ikke, eftersom ETVA ikke forsøgte at opnå betaling af købsprisen fra dem, at de faktisk skulle investere det tilsvarende beløb, og de risikerede derfor ikke at miste disse midler, hvis aktiernes værdi faldt. Som forklaret ovenfor er dette i strid med beslutning C 10/94, som gik ud fra, at HSY var blevet »solgt«, dvs. at en privat investor satte et nøjagtigt og stort beløb af sine egne midler på spil ved at købe aktier i HSY og derfor ville være tilskyndet til at forvalte værftet med henblik på at gøre værdien af aktieposten størst mulig. For det andet er de kontanter, som blev modtaget af ETVA — og derfor af staten — noget helt andet. Ved at fuldbyrde pantet i aktierne påtog ETVA sig 100 % af risikoen i forbindelse med værdien af HSY (hvorved den ophævede den delvise privatisering). Desuden modtog ETVA kun 6,1 mio. EUR, da den solgte 100 % af aktierne i HSY til HDW/Ferrostaal. Dette betyder, at ETVA kun modtog 3 mio. EUR fra salget af aktieposten på 49 %. Dette er meget mindre, end ETVA skulle have modtaget fra de ansatte i henhold til kontrakten fra september 1995, nemlig 24 mio. EUR betalt i årlige afdrag fra december 1998 til december 2010.

(178) Endelig anfægter Kommissionen ikke påstanden om, at der fandt en reel privatisering sted, da HDW/Ferrostaal erhvervede 100 % af HSY. Den minder imidlertid om, at artikel 10 i direktiv 90/684/EØF kun godkendte støtte i forbindelse med et salg af værftet. Tilsvarende godkendte forordning (EF) nr. 1013/97 og beslutning C 10/94 støtte, fordi værftet lige var blevet »solgt«. Støtten skulle derfor ydes i forbindelse med salget af værftet. Den kunne ikke ydes til et salg, der fandt sted flere år senere. Den omstændighed, at HSY blev reelt privatiseret

gennem salget til HDW/Ferrostaal, ændrer derfor ikke den konklusion, at beslutning C 10/94 er blevet misbrugt. Det skal ligeledes understreges, at på tidspunktet for salget til HDW/Ferrostaal var både direktiv 90/684/EØF og forordning (EF) nr. 1013/97 udløbet flere år forinden. HSY havde derfor ikke været i stand til at modtage den støtte, der var godkendt ved beslutning C 10/94 inden for rammerne af privatiseringen i 2001-2002.

- (179) Kommissionen konkluderer, at ingen af de anbringender, som Grækenland har fremført, kan afvise den tidligere konklusion om, at den statskontrollerede ETVA ved ikke at forsøge at opnå betaling af købsprisen hos de ansatte har misbrugt beslutning C 10/94. Dette udgør derfor endnu et misbrug — foruden den manglende gennemførelse af investeringsplanen — af beslutning C 10/94 og endnu en grund til tilbagesøgning af den støtte, der er godkendt ved denne beslutning.

4.5.5.5. Begrundelse for Kommissionens procedurevalg

- (180) I beslutningen om at udvide proceduren udtrykte Kommissionen tvivl med hensyn til, at de ansatte ikke betalte købsprisen for deres aktiepost på 49 % i HSY. Denne tvivl blev imidlertid rejst inden for rammerne af vurderingen af foranstaltning E10 (benævnt foranstaltning 10 i beslutningen om at udvide proceduren). Denne tvivl blev ikke rejst i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E7 (benævnt foranstaltning 7 i beslutningen om at udvide proceduren). Det fremgår derfor ikke af beslutningen om at udvide proceduren, at den manglende betaling af købsprisen kunne udgøre et misbrug af beslutning C 10/94. Man kunne således stille det spørgsmål, om Kommissionen i henhold til artikel 6 i forordning (EF) nr. 659/1999 burde have vedtaget en ny beslutning, som for anden gang udvidede den formelle undersøgelsesprocedure, med henblik på at rejse tvivl om dette punkt. Grækenland har gjort gældende, at dette er tilfældet (¹⁰⁴).

- (181) Kommissionen mener ikke, at den var forpligtet til at udvide undersøgelsesproceduren endnu en gang i dette tilfælde. For det første blev som nævnt tvivlen vedrørende den præcise faktiske omstændighed (dvs. de ansattes betaling eller ej af købsprisen) rejst i beslutningen om at udvide proceduren, hvorved parterne fik mulighed for at fremsætte bemærkninger hertil. For det andet med hensyn til den retlige vurdering, at denne faktiske omstændighed kunne udgøre et misbrug af foranstaltning E7, nåede Kommissionen først til denne konklusion i forbindelse med den indgående analyse af alle omstændigheder og love, der fandt sted inden for

rammerne af den formelle undersøgelsesprocedure. I en så omfattende og kompleks sag, som vedrører foranstaltninger, der går så langt som ti år tilbage i tiden, vil undersøgelsesproceduren næsten automatisk gøre det muligt for Kommissionen at uddybe sin analyse, eftersom den giver et bedre kendskab til de faktiske omstændigheder og retlige aspekter. For det tredje har Grækenland i lang tid givet forvirrende oplysninger om de ansattes betaling af købsprisen. Som sent som i svaret på beslutningen om at udvide proceduren gjorde Grækenland og HSY gældende, at de ansatte var begyndt at betale købsprisen i 1998, som planlagt i kontrakten fra september 1995 (¹⁰⁵). Inden for rammerne af undersøgelsesproceduren samlede Kommissionen imidlertid beviser for, at dette ikke var tilfældet. Den anmodede derfor Grækenland og HSY om at fremlægge velfunderede beviser for deres påstande (¹⁰⁶). Endelig erkendte HSY og Grækenland, at de ansatte ikke betalte de årlige afdrag i overensstemmelse med kontrakten fra september 1995. Kommissionen, som efterhånden havde klargjort sagens relevante omstændigheder, var på det tidspunkt i stand til at vurdere, om der har været tale om misbrug af tidligere beslutninger.

- (182) Kommissionen understreger også, at den for at gøre det muligt for Grækenland og HSY at deltage effektivt i proceduren og for at være sikker på, at kontradiktionsretten var blevet overholdt, gav Grækenland og HSY (dvs. de eneste parter, der havde fremsat bemærkninger til foranstaltning E10, foruden Elefsis, som imidlertid allerede havde tilkendegivet i sine bemærkninger, at eftersom købsprisen ikke var blevet betalt, burde Kommissionen tilbagesøge den støtte, der var godkendt ved beslutning C 10/94) lejlighed til at fremsætte bemærkninger til sin vurdering, at den manglende betaling kunne betragtes som et misbrug af beslutning C 10/94 (¹⁰⁷). Både Grækenland og HSY fremsendte omfattende bemærkninger (¹⁰⁸).

4.6. Misbrug af støtte til nedlukning på 29,5 mio. EUR godkendt i 2002 (foranstaltning E8)

4.6.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (183) Den 5. juni 2002 godkendtes ved beslutning N 513/01 et støttebeløb på 29,5 mio. EUR for at ansøre en del af HSY's ansatte til at forlade værftet ad frivillighedens vej. Kommissionen fandt, at støtten på 29,5 mio. EUR udgjorde forenelig støtte til lukning i henhold til artikel 4 i forordning (EF) nr. 1540/98, og godkendte som en reel kapacitetsnedsættelse en begrænsning af værftets årlige skibsreparationskapacitet til 420 000 direkte mandetimer, herunder underleverandører.

4.6.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (184) I beslutningen om at udvide proceduren udtrykte Kommissionen tvivl med hensyn til, om denne begrænsning er blevet overholdt. Forpligtelsen til at fremsende rapporter to gange årligt blev ikke overholdt. Desuden fremlagde de græske myndigheder forvirrende tal, da de blev anmodet om at fremsende relevante oplysninger.

4.6.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (185) Ifølge Elefsis er HSY's omsætning og antallet af skibe, der årligt repareres på værftet, af en størrelsesorden, der er uforenelig med en overholdelse af begrænsningen på 420 000 timer.

4.6.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (186) Ifølge Grækenland og HSY anvender værftet i vidt omfang underleverandører; disse skal opdeles i to kategorier. For det første »underleverandører engageret af HSY«. De vælges og betales af HSY. For det andet »tred-

jeparters kontrahenter«. Sidstnævnte vælges af rederen. Rederen udvælger dem og forhandler prisen direkte med dem. Tredjeparters kontrahenter betaler et gebyr til HSY for at bruge værftets faciliteter. Ifølge Grækenland er det kun den første kategori, der skal overholde den begrænsning, der er fastsat i beslutning N 513/01. HSY har imidlertid ikke kendskab til, hvor mange timer disse »underleverandører engageret af HSY« arbejder, eftersom de betales på basis af fast pris. Grækenland har derfor foreslået en metode til at anslå antallet af timer, som de har arbejdet i: Først nedsættes summen af de kontraktpriser, de har fået udbetalt, med 15 % (som udgør fortjenstmargenen) og med yderligere 20 %⁽¹⁰⁹⁾ (som udgør de indirekte produktive mandetimer). Det beløb, der fremmer, divideres derpå med de »årlige omkostninger ved en mandetime på grundlag af HSY's officielle regnskaber«⁽¹¹⁰⁾. Ved at anvende denne metode når Grækenland frem til et samlet antal timer under 420 000 for hvert år fra 2002 indtil 2006. Grækenland konkluderer således, at begrænsningen er blevet overholdt. Metoden er opsummeret i følgende tabel.

	1.1.2002- 31.12.2002	1.1.2003- 30.9.2003	1.10.2003- 30.9.2004	1.10.2004- 30.9.2005	1.10.2005- 31.8.2006
A. Direkte produktive mandetimer udført af HSY's ansatte	51 995	42 155	[...] (*)	(...)	(...)
B. Pris betalt til underleverandører engageret af HSY (i EUR)	3 798 728	16 471 322	(...)	(...)	[...] (indtil 30.6.2006)
C. = B efter fradrag af fortjenstmargen (15 %) og indirekte arbejde (20 %)	2 469 173	10 179 134	(...)	(...)	(...)
D. Pris pr. time (i EUR) for direkte ansatte hos HSY	25,97	27,49	(...)	(...)	(...)
E. Skøn over direkte produktive mandetimer udført af ansatte hos underleverandører engageret af HSY (= C divideret med D)	95 077	370 284	(...)	(...)	(...)
F. Samlet antal direkte produktive mandetimer omfattet af beslutning N 513/01 (= A + E)	147 073	412 440	(...)	(...)	(...)

(*) oplysninger, der er omfattet af tavshedspligt.

4.6.5. Vurdering

4.6.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (187) Med hensyn til den potentielle anvendelse af artikel 296 på denne foranstaltning minder Kommissionen om, at de militære aktiviteter og civile aktiviteter

allerede var adskilt i beslutning N 513/01, hvoraf det fremgik, at den del af støtten fra staten, der var omfattet af statsstøtterejerne, var 25 %. Støtten på 29,5 mio. EUR vedrørte derfor udelukkende HSY's civile aktiviteter og kan vurderes i henhold til statsstøtterejerne.

4.6.5.2. Spørgsmålet, om der foreligger misbrug af støtte

- (188) Kommissionen er nået til den konklusion, at hvert af de følgende elementer hver især er tilstrækkeligt til at konkludere, at den begrænsning, der var fastsat i godkendelsesbeslutningen, ikke blev overholdt, og at støtten derfor blev misbrugt.
- (189) For det første skulle HSY, eftersom det var underlagt en begrænsning af antallet af mandetimer, indføre en mekanisme til at beregne disse timer præcist. Ved ikke at indføre en mekanisme til præcist at beregne antallet af mandetimer udført af underleverandører og derved hindre en præcis beregning af antallet af mandetimer udført af værftet har HSY misbrugt beslutning N 513/01. Dette er navnlig tilfældet, eftersom det er Grækenland, der har foreslået at anvende indikatoren »antal mandetimer« til at bevise, at HSY nedskar sin produktionskapacitet.
- (190) For det andet anfægter Kommissionen Grækenlands påstand om, at »tredjeparters kontrahenter« ikke er omfattet af begrænsningen af timer. Grækenland har gjort gældende, at det ikke har noget kontraktforhold med dem bortset fra at udleje faciliteterne. For det første finder Kommissionen, at en accept af denne argumentation vil gøre det let at omgå begrænsningen: I stedet for at undertegne kontrakter med underleverandører vil HSY bede rederne om at undertegne dem, således at der ikke foreligger nogen kontrakt mellem HSY og underleverandørerne. For det andet er formålet med begrænsningen at reducere aktiviteterne på værftet. Det er derfor logisk, når det fremgår af beslutning N 513/01, at »ansatte hos underleverandører« er omfattet af begrænsningen, at både HSY's underleverandører og underleverandørerne for den reder, der arbejder på værftet, er omfattet. For det tredje erkendte Grækenland på grundlag af detaljerede spørgsmål fra Kommissionen⁽¹¹⁾, at HSY tager sig af betalingen til nogle af disse »tredjeparters kontrahenter« på følgende måde: Sidstnævnte indgår en aftale med rederen om de opgaver, der skal udføres, og prisen, men derpå foretager rederen betaling til HSY, som på sin side overfører midlerne til kontrahenterne. I sådanne tilfælde foreligger der et kontraktforhold mellem HSY og kontrahenterne, og de beløb, der betales af rederen for kontrahentens arbejde, fremgår af HSY's indkomstopgørelse som en indtægt (dvs. de indgår i HSY's salg/omsætning). Der hersker derfor ingen tvivl om, at i det mindste disse kontrakter med »tredjeparters kontrahenter« er omfattet af begrænsningen. Grækenland har hverken beregnet eller meddelt Kommissionen antallet af mandetimer udført af disse »tredjeparters kontrahenter«. Dette udgør en yderligere tilsidesættelse af beslutning N 513/01. Desuden bemærker Kommissionen, at omsætningen i forbindelse med HSY's reparationsaktiviteter er steget hastigt siden 2002. Denne tendens er imidlertid overhovedet ikke afspejlet i det samlede antal mandetimer, som Grækenland har meddelt. Det er derfor sandsynligt, at antallet af mandetimer udført af tredjeparters kontrahenter, som er betalt af HSY, er steget betydeligt. Eftersom HSY ifølge tallene fra Grækenland lå lige under grænsen på 420 000 timer i 2003, konkluderer Kommissionen, at hvis de tredjeparters kontrahenter, som er betalt af HSY, medtages i det samlede antal mandetimer udført af HSY, er det rimeligt at antage, at denne grænse er blevet overskredet i de følgende år.
- (191) For det tredje er begrænsningen ikke overholdt, selv hvis det blev accepteret (hvilket ikke er tilfældet), at »tredjeparters kontrahenter« ikke er omfattet af den begrænsning af timer, der er fastsat i beslutning N 513/2001, og at de mandetimer, der er udført af »underleverandører engageret af HSY« kan anslås ved at dividere de beløb, der er betalt til dem, med arbejdskraftomkostningerne pr. time. De »årlige omkostninger ved en mandetime på grundlag af HSY's officielle regnskaber«, som anvendes af Grækenland, er således uhensigtsmæssige til at anslå omkostningerne pr. time i forbindelse med en arbejdstager, der arbejder for en underleverandør. De meget store udsving i rækken (f.eks. går den fra 27 EUR til [...] EUR det næste år) viser således, at det ikke fremgår af de årlige omkostninger ved en mandetime på grundlag af HSY's officielle regnskaber, hvor meget en arbejdstager koster pr. time⁽¹²⁾. Bruttolønnen pr. time inden for en industri udvikler sig aldrig på en sådan måde: Den stiger støt over tid, men fordobles aldrig fra det ene år til det næste. Desuden anvender værfter netop underleverandører, fordi det er billigere end selv at ansætte mere arbejdskraft. Anvendelsen af de årlige omkostninger ved en mandetime på grundlag af HSY's officielle regnskaber overvurderer derfor omkostningerne pr. mandetime i forbindelse med arbejdstagere, der er ansat af underleverandørerne. Denne omstændighed er blevet bekræftet af Kommissionens konsulent. Når mere rimelige skøn over omkostningerne pr. time tages i betragtning, øges det antal mandetimer betydeligt, der er udført af underleverandører⁽¹³⁾, således at begrænsningen på 420 000 timer overskrides i 2003 og 2005.
- (192) For det fjerde har året 2003 i den metode, som Grækenland har foreslået, kun ni måneder, dvs. indtil september 2003. Grækenland har gjort gældende, at regnskabsåret fra det tidspunkt begyndte at løbe fra oktober til oktober. Det kan ikke accepteres, at der anvendes et årligt loft på aktiviteten i kun ni måneder. Kommissionen anmodede Grækenland om at fremlægge oplysninger om aktiviteten i de sidste tre måneder af 2003, men Grækenland har ikke fremlagt de ønskede data⁽¹⁴⁾. Hvis aktiviteten i de sidste tre måneder af kalenderåret 2003 anslås som en fjerdedel af aktiviteten i regnskabsåret 2004, er det klart, at begrænsningen af mandetimer er overskredet.

- (193) Eftersom misbruget fremgår i flere selvstændige henseender, konkluderer Kommissionen, at støtten skal tilbagesøges.

4.7. Kapitaltilførsel på 8,72 mia. GRD (25,6 mio. EUR) fra den græske stat eller ETVA i 1996-1997 (foranstaltning E9)

4.7.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (194) I 1996-1997 foretog ETVA en kapitaltilførsel på 8,72 mia. GRD (25,6 mio. EUR) til HSY.

4.7.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (195) Beslutningen om at udvide proceduren rejser tvivl med hensyn til, om denne kapitaltilførsel svarer til adfærden hos en markedsøkonomisk investor. For det første bemærker Kommissionen, at Grækenland fremsatte modstridende bemærkninger, idet det først anførte, at dette beløb var blevet ydet af staten for at kompensere for omkostningerne ved en nedskæring af arbejdsstyrken med 1 000 ansatte, og senere modsagde denne forklaring, idet det hævdede, at denne kapitaltilførsel var foretaget af ETVA. For det andet bemærker Kommissionen, at de ansatte, der ejede 49 % af aktierne, ikke deltog i denne kapitalforhøjelse. Desuden er det overraskende, at denne kapitaltilførsel fra ETVA ikke øgede dens aktiepost i HSY.

- (196) Kommissionen anførte også, at hvis det viser sig, at denne foranstaltning udgør støtte, er det tvivlsomt, om den kan udgøre forenelig støtte.

4.7.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (197) Elefsis har anført, at de ansatte i 1996 ejede 49 % af aktierne i HSY. Hvis ETVA foretog en kapitaltilførsel uden en forholdsmæssig deltagelse fra de ansattes side, burde dens aktiepost være steget til over 51 %, hvilket var forbudt ved lov og faktisk ikke fandt sted. Dette medfører, at ETVA ikke modtog nye aktier til gengæld for denne kapitaltilførsel. Et sådant scenario havde været uacceptabelt for en privat investor.

4.7.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (198) Grækenland har bekræftet, at ETVA foretog en kapitaltilførsel på 8,72 mia. GRD (25,6 mio. EUR) i 1996-1997 og modtog et tilsvarende beløb fra staten. Grækenland har gjort gældende, at staten handlede som en markeds-

økonomisk investor, eftersom den nedskæring af arbejdsstyrken, der blev finansieret af kapitaltilførslen, i betydelig grad forbedrede værftets effektivitet og dets fremtidige rentabilitet. HSY har forklaret, at de beløb, der blev tilført, ikke førte til udstedelse af nye aktier og ikke formelt udgjorde en kapitaltilførsel. Dette forklarer, hvorfor statens aktiepost ikke steg til over 51 %. Skulle Kommissionen alligevel finde, at denne foranstaltning udgør støtte, er Grækenland af den opfattelse, at den er forenelig støtte til lukning i henhold til artikel 7 i direktiv 90/684/EØF.

4.7.5. Vurdering

4.7.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (199) Denne foranstaltning finansierede alle værftets aktiviteter og var ikke øremærket til kun at støtte de civile aktiviteter. Eftersom 75 % af værftets aktiviteter, som konkluderet i afsnit 3.3 i denne beslutning, er militære aktiviteter, og Grækenland har påberåbt sig EF-traktatens artikel 296, kan kun 25 % af foranstaltningen (2,18 mia. GRD (6,4 mio. EUR)) vurderes i henhold til statsstøttereglerne.

4.7.5.2. Forekomst af støtte

- (200) Kommissionen bemærker, at staten, via ETVA, gav HSY midler uden at modtage nye aktier, mens den kun ejede 51 % af HSY. En markedsøkonomisk investor havde ikke givet de øvrige aktionærer en sådan gave. Vedkommende havde krævet nye aktier eller en forholdsmæssig kapitaltilførsel fra de øvrige aktionærer. Derfor havde en privat investor under lignende omstændigheder ikke foretaget denne kapitaltilførsel.

- (201) Eftersom staten stillede midler til rådighed for HSY, som det ikke havde opnået på markedet, gav denne foranstaltning HSY en selektiv fordel. Foranstaltningen udgør derfor støtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1. Da den i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.

4.7.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

- (202) Med hensyn til foreneligheden af denne støtte bemærker Kommissionen, at det er ubestridt, at HSY's arbejdsstyrke blev nedskåret fra 3 022 personer i 1995 til 1 977 personer i 1997. Denne nedskæring af arbejdsstyrken blev også anført i de to beslutninger, der blev vedtaget den 15. juli 1997 (beslutning C 10/94 og beslutning N 401/97), da den udgjorde den ene søjle i omstrukturingsplanen. I beslutning N 401/97 godkendes investeringsstøtte, som i henhold til direktiv 90/684/EØF kun

kan anses som forenelig, hvis den er »kædet sammen med en strukturomlægningsplan, der indebærer en nedskæring af den samlede skibsreparationskapacitet« og »som ikke medfører nogen forøgelse af skibsværftets skibsbygningskapacitet«. Ifølge beslutning N 401/97 foreligger der »en nedskæring af værftets reparationskapacitet svarende til nedskæringen i antallet af ansatte, som det ikke vil være muligt at opveje med den påtænkte forøgelse af produktiviteten og en nedskæring af dokkapaciteten for kommercielle fartøjer.« Det fremgår endvidere af beslutningen, at der er en lille nedskæring af skibsbygningskapaciteten. Eftersom Kommissionen selv erkendte i beslutning N 401/97, at nedskæringen af arbejdsstyrken sammen med de andre foranstaltninger, som Grækenland havde foreslået, ville føre til en nedskæring af skibsbygnings- og skibsreparationskapaciteten, finder Kommissionen, at der forelå en kapacitetsnedskæring, som det kræves i artikel 7 i direktiv 90/684/EØF. Med hensyn til støttens størrelse og intensitet bemærker Kommissionen, at støtten udgjorde 25,6 mio. EUR til en nedskæring af arbejdsstyrken med 1 000 personer. I

2002, blot seks år senere, var et beløb, der var fire gange større, til en nedskæring af arbejdsstyrken, der var mindre, efter Kommissionens opfattelse foreneligt. Kommissionen finder derfor, at støttens størrelse og intensitet er berettiget. Kommissionen konkluderer, at betingelserne i artikel 7 i direktiv 90/684/EØF blev opfyldt, og finder derfor, at støtten er forenelig med fællesmarkedet.

4.8. Kapitalforhøjelse i 1998-2000 til finansiering af investeringsplanen (foranstaltning E10)

4.8.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (203) Som planlagt i beslutning N 401/97 fandt der tre kapitalforhøjelser sted i 1998, 1999 og 2000 til et samlet beløb på 2,98 mia. GRD (8,7 mio. EUR) med henblik på at finansiere en del af HSY's investeringsplan. De blev finansieret af ETVA og HSY's ansatte i forhold til deres aktiepost i HSY.

(mio. GRD (mio. EUR))

	I alt	Bidrag fra ETVA (51 %)	Bidrag fra de ansatte (49 %)
20. maj 1998	1 569 (4,6)	800 (2,3)	769 (2,3)
24. juni 1999	630 (1,8)	321 (0,9)	309 (0,9)
22. maj 2000	780 (2,3)	397 (1,2)	382 (1,1)

- (204) I 2001 betalte den græske stat de ansatte et beløb svarende til deres bidrag til de tre kapitalforhøjelser (se betragtning 33 i denne beslutning, hvor lov 2941/2001 beskrives).

forpligtet sig til at tilbagebetale de ansatte ethvert beløb, som de måtte have tilført til HSY's kapital. En sådan forpligtelse ville medføre, at de ansatte ikke bar nogen risiko.

4.8.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (205) I beslutningen om at udvide proceduren udtrykte Kommissionen tvivl med hensyn til, om ETVA's deltagelse i kapitalforhøjelserne udgør uforenelig støtte. Selv om ETVA's fremtidige deltagelse i kapitalforhøjelserne ifølge beslutning N 401/1997, der blev vedtaget den 15. juli 1997, i princippet kan anses for ikke at omfatte støtte i forbindelse med gennemførelsen af omstrukturingsplanen, kan denne deltagelse alligevel have udgjort støtte, da den blev gennemført i 1998, 1999 og 2000. Navnlig forværredes HSY's situation mellem disse tidspunkter. Det fremgår endvidere af beslutningen om at udvide proceduren, at den omstændighed, at de ansatte deltog i kapitalforhøjelsen i forhold til deres andel af HSY's kapital, ikke udelukker støtte: For det første er det ikke sikkert, at de betalte ETVA prisen for aktieposten på 49 % i HSY i overensstemmelse med aftalen om delvis privatisering fra september 1995. For det andet er det ikke udelukket, at staten hemmeligt har

4.8.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (206) Elefsis støtter den tvivl, der er givet udtryk for i beslutningen om at indlede proceduren, minder om retspraksis i forbindelse med Alitalia-sagen⁽¹¹⁵⁾ vedrørende ansattes deltagelse i kapitalforhøjelsen i deres egen virksomhed og konkluderer, at ETVA's deltagelse i kapitalforhøjelserne udgør uforenelig støtte.

4.8.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (207) Grækenland har understreget, at ETVA's og de ansattes deltagelse i kapitalforhøjelsen blev kontraktligt aftalt i aftalen om delvis privatisering fra september 1995. Det fremgik også af beslutning N 401/97, at disse kapitalforhøjelser ville finde sted, med en deltagelse af ETVA og HSY's ansatte på henholdsvis 51 % og 49 %, uden at det fremgik, at ETVA's deltagelse ville udgøre støtte. Endelig

har både Grækenland og HSY anfægtet den hypotese, at de ansatte ikke betalte købsprisen til ETVA, og eksistensen af en hemmelig aftale om, at staten ville tilbagebetale de ansatte ethvert beløb, som de måtte have betalt til at finansiere investeringsplanen. HSY har gjort gældende, at hvis Kommissionen skulle betragte foranstaltningen som støtte, ville der være tale om forenelig omstrukturingsstøtte.

4.8.5. Vurdering

4.8.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (208) Med hensyn til den potentielle anvendelse af EF-traktatens artikel 296 bemærker Kommissionen, at kapitalforhøjelserne havde til formål at finansiere investeringsplanen. Som allerede konkluderet i forbindelse med vurderingen af foranstaltning P1, P2, P3 og P4 kan denne investeringsplan og den støtte fra staten, der finansierer den, vurderes i henhold til statsstøttereglerne.

4.8.5.2. Forekomst af støtte

- (209) Kommissionen er nået til følgende konklusioner. På grundlag af aftalen om delvis privatisering fra september 1995 var ETVA kontraktligt forpligtet til at deltage med 51 % i den fremtidige kapitalforhøjelse i HSY, idet de ansatte ville bidrage med de resterende 49 %. Kapitalforhøjelsen var nødvendig til delvis at finansiere investeringsplanen. I beslutning N 401/97 vedrørende investeringsstøtten fandt Kommissionen implicit, at denne deltagelse fra ETVA's side i den fremtidige kapitalforhøjelse i HSY ikke vil udgøre statsstøtte. Dette stemte overens med beslutning C 10/94, som blev vedtaget samme dag, hvori Kommissionen fandt, at salget af 49 % af aktierne i HSY til de ansatte var en gyldig delvis privatisering, og at der kunne forventes en genoprettelse af rentabiliteten.
- (210) Med hensyn til ETVA's deltagelse i kapitalforhøjelserne af 20. maj 1998 finder Kommissionen, at der ikke er tilstrækkelig grund til at afvige fra den implicite vurdering i beslutning N 401/97 med hensyn til, at der ikke var tale om støtte. Navnlig var omstændighederne i maj 1998 ikke tilstrækkeligt forskellige fra de omstændigheder, der blev forudsat på det tidspunkt, hvor beslutningen blev vedtaget. Desuden fandt Kommissionen intet bevis for en (hemmelig) forpligtelse for staten til at tilbagebetale de ansatte ethvert beløb, som de måtte have betalt i forbindelse med kapitalforhøjelserne.
- (211) På den anden side var grundlæggende elementer, som dannede grundlag for vurderingen af 15. juli 1997 med hensyn til, at der ikke var tale om støtte, ikke længere til-

stede på tidspunktet for kapitalforhøjelsen af 24. juni 1999 og 22. maj 2000:

- For det første var som nævnt begge beslutninger, der blev vedtaget den 15. juli 1997, baseret på, at Grækenland ville gennemføre aftalen om delvis privatisering fra september 1995, og navnlig at de ansatte ville betale købsprisen til ETVA som fastsat i kontrakten, hvorved de ville påtage sig en finansiel risiko, som ville give dem et incitament til at støtte de foranstaltninger, der var nødvendige for at genskabe konkurrenceevnen. Selv om de ansatte skulle betale det første afdrag af købsprisen til ETVA inden den 31. december 1998, blev der ikke foretaget nogen betaling. Staten forsøgte ikke at opnå betalingen. Som nævnt i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E7 betød dette, at de ansatte ikke kom i samme situation som investorer, der skulle betale i alt 8,17 mia. GRD (24 mio. EUR) i løbet af de næste 12 år, i modsætning til det, Kommissionen forventede i juli 1997, da de to beslutninger blev vedtaget. Denne manglende betaling betød også, at de ansatte ikke overholdt deres forpligtelse i henhold til kontrakten om delvis privatisering fra september 1995. ETVA var ikke længere kontraktligt bundet af aftalen om delvis privatisering⁽¹⁶⁾, eftersom de ansatte havde tilsidesat den. I modsætning til, hvad der med rette kunne forventes på tidspunktet for beslutning N 401/97 på grundlag af de eksisterende kontrakter, havde der derfor ikke fundet nogen reel delvis privatisering sted, og kontrakten var ikke længere bindende for ETVA. Efter Kommissionens opfattelse er der tale om væsentlige forskelle i forhold til det, Kommissionen forventede på tidspunktet for vedtagelsen af beslutning N 401/97 på grundlag af kontrakten fra september 1995. Dette er derfor tilstrækkeligt til at ændre den vurdering, der blev foretaget på daværende tidspunkt med hensyn til, at der ikke var tale om støtte.

- For det andet opnåede virksomheden, som allerede analyseret i detaljer i afsnit 3.1 i denne beslutning, ikke den kommercielle og finansielle succes, der var planlagt på tidspunktet for beslutning N 401/97. Det lykkedes ikke at opbygge en stor og rentabel ordrebeholdning i 1997 og 1998. Fra udgangen af 1998 blev det derfor gradvis mere og mere sikkert, at værftet ville blive tabsgivende i de følgende år. Kommissionen fastsatte datoen den 30. juni 1999 som den dato, hvorfra der ikke længere med rimelighed kunne forventes en genoprettelse af rentabiliteten. Det er sikkert, at man i begyndelsen af juni 1999 allerede havde kendskab til de fleste af de dårlige nyheder, og at en genoprettelse af rentabiliteten var særdeles hypotetisk på grundlag af den eksisterende omstrukturingsplan.

(212) På baggrund af ovenstående finder Kommissionen, at en markedsøkonomisk investor i samme situation som ETVA ikke længere ville have investeret i HSY⁽¹¹⁷⁾.

(213) Eftersom en sådan kapitaltilførsel giver HSY en selektiv fordel, konkluderer Kommissionen, at ETVA's deltagelse i den anden og tredje kapitalforhøjelse udgør statsstøtte til fordel for HSY. Med hensyn til overensstemmelsen med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, bemærker Kommissionen, at den aldrig har vedtaget nogen beslutning, der eksplicit vurderer og godkender ETVA's deltagelse i kapitalforhøjelserne i HSY. Kommissionen mener derfor, at støtten er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3.

(214) Kommissionen bemærker, at selv hvis det blev antaget, at denne foranstaltning er blevet godkendt ved beslutning N 401/97 (det fremgår af beslutning N 401/97, at ETVA vil deltage i kapitalforhøjelserne i HSY, og ved ikke at rejse tvivl om foreneligheden med statsstøttereglerne, at denne deltagelse ikke vil udgøre støtte), ville det ikke ændre den senere konklusion med hensyn til, at støtten skal tilbagesøges. I et sådant tilfælde bør det nemlig tages i betragtning, at denne beslutning er blevet misbrugt af den statsejede bank ETVA, som ikke har opkrævet købsprisen hos de ansatte i overensstemmelse med kontrakten fra september 1995. Den konklusion, at ETVA's deltagelse i de fremtidige kapitalforhøjelser ikke var støtte, var således baseret på den forventning, at de ansatte ville betale købsprisen i overensstemmelse med kontrakten fra september 1995. Det bør derfor konkluderes, at den del af beslutning N 401/97, der godkender ETVA's deltagelse, er blevet misbrugt, og at ETVA's deltagelse derfor bør tilbagesøges fra HSY.

4.8.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

(215) Grækenland har gjort gældende, at denne foranstaltning kunne udgøre forenelig omstrukturingsstøtte. Kommissionen minder om, at formålet med kapitalforhøjelserne var at finansiere investeringsplanen. I forbindelse med vurderingen af foranstaltning P2 og foranstaltning P3 har Kommissionen allerede forklaret, hvorfor supplerende omstrukturingsstøtte til fordel for investeringsplanen ikke kan anses for at være forenelig med fællesmarkedet.

(216) Eftersom de to kapitalforhøjelser udgør uforenelig støtte, skal de tilbagesøges fra HSY.

4.9. Statslige modgarantier i forbindelse med HSY's kontrakter med OSE og ISAP (foranstaltning E12b)

4.9.1. Beskrivelse af foranstaltningen

(217) I forbindelse med kontrakter, som HSY indgik med Hellenic Railway Organization (OSE) og Athens-Piraeus Electric Railways (ISAP) om levering af rullende materiel, ydede ETVA garantier for forskud og god opfyldelse (i det følgende »forudbetalingsgarantier« eller »forskuds-garantier«). ETVA udstedte forskudsgarantierne i forbindelse med kontrakten med ISAP i februar 1998 og januar 1999 og garantierne i forbindelse med kontrakten med OSE i august 1999. ETVA modtog på sin side tilsvarende modgarantier fra staten. Garantierne i forbindelse med kontrakterne med OSE og ISAP udgjorde henholdsvis 29,4 mio. EUR og 9,4 mio. EUR.

4.9.2. Begrundelse for indledning af proceduren

(218) I beslutningen om at udvide proceduren udtrykte Kommissionen tvivl med hensyn til, om en privat bank havde stille disse modgarantier til rådighed på samme vilkår. I betragtning af HSY's vanskeligheder kan der endog sættes spørgsmålstegn ved, om en bank i det hele taget havde ydet dem.

4.9.3. Bemærkninger fra interesserede parter

(219) Elefsis støtter den tvivl, som Kommissionen har givet udtryk for. Navnlige handlede staten ikke som en markedsinvestor, fordi den påtog sig en flersidet risiko, idet den ikke kun var majoritetsaktionær i HSY, men også dets eneste kreditor og kautionist, som bar næsten alle de risici, der var forbundet med driften heraf.

4.9.4. Bemærkninger fra Grækenland

(220) Grækenland og HSY har gjort gældende, at selv om de statslige modgarantier formelt blev udstedt i december 1999, havde ETVA allerede fået tilsagn herom, da den udstedte forskudsgarantierne i forbindelse med kontrakten med ISAP i februar 1998 og januar 1999 og garantierne i forbindelse med kontrakten med OSE i august 1999. Grækenland har gjort gældende, at disse modgarantier ikke udgjorde selektive foranstaltninger. De blev således ydet i henhold til lov 2322/1995⁽¹¹⁸⁾, og en række virksomheder modtog statsgarantier på grundlag af denne lov. Desuden har Grækenland gjort

gældende, at det årlige gebyr på 0,05 % var tilstrækkeligt til at dække risikoen. Med hensyn til ETVA's adfærd var den acceptabel for en privat bank, da den modtog en modgaranti fra staten og forlangte en præmie på 0,4 % ⁽¹¹⁹⁾. HSY har fremlagt en konsulentrapport — den første Deloitte-rapport — som støtter denne påstand. Det hævdes også i denne rapport, at det uden en statslige modgaranti alligevel havde været muligt for HSY fra en privat bank at modtage en garanti som den, der er ydet af ETVA, ved at tilbyde et pant i visse aktiver som sikkerhed. Endelig har Grækenland gjort gældende, at modtageren af de statslige modgarantier er OSE og ISAP og ikke HSY.

4.9.5. Vurdering

4.9.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (221) Denne foranstaltning er ikke omfattet af EF-traktatens artikel 296, eftersom den direkte støtter en civil aktivitet.

4.9.5.2. Forekomst af støtte

- (222) Det skal først afklares, hvilken af de to typer foranstaltninger (forudbetalingsgarantierne ydet af ETVA og modgarantierne ydet af staten til ETVA) der kunne udgøre en støtteforanstaltning. Eftersom Grækenland har gjort gældende, at ETVA allerede havde fået fast tilsagn om de statslige modgarantier, da sidstnævnte ydede forskudsgarantierne, må det konkluderes, at da ETVA ydede garantierne, var den fuldt beskyttet af de statslige modgarantier. Eftersom ETVA derfor ikke løb nogen risici (takket været de statslige modgarantier), men modtog et gebyr på 0,4 % pr. kvartal, havde denne foranstaltning været acceptabel for en markedsøkonomisk investor under lignende omstændigheder. Omvendt ydede staten modgarantier, som ikke var sikret ved sikkerhedsstillelse, og hvor den modtog en garantipræmie på kun 0,05 %. Denne anden foranstaltning ville klart ikke være acceptabel for en markedsøkonomisk investor. Det er derfor denne anden foranstaltning, som udgør statsstøtte. Kommissionen bemærker imidlertid, at eftersom staten ejede 100 % af ETVA, og alle de foranstaltninger, der er gennemført af sidstnævnte bank, kan tilregnes staten, er sondringen mellem de to foranstaltninger (dvs. garanti og modgaranti) på en eller anden måde kunstig.

- (223) Da Grækenland har gjort gældende, at modtagerne var OSE og ISAP, skal det afklares, hvem der faktisk er modtageren af denne foranstaltning. Kommissionen bemærker, at i forbindelse med kontrakterne om levering af rullende materiel skal sælgeren normalt tilvejebringe bankgarantier til køberen for de forskud, som sidstnævnte erlægger. Køberen ønsker således at være sikker på at få disse beløb tilbage, hvis sælgeren ikke leverer materiellet, f.eks. på grund af konkurs. Det er derfor sælgeren, som skal opnå disse garantier fra en bank og betale omkostningerne herved. Det er med andre ord en normal omkostning, som en sælger af rullende materiel skal afholde. I dette tilfælde gjorde den statslige modgaranti det muligt for HSY at opnå garantier fra ETVA til en pris af kun 0,4 % pr. kvartal. Som det vil fremgå nedenfor, havde en privat bank uden en statslig modgaranti forlangt mindst 480 basispoint pr. år for garantier ydet inden den 30. juni 1999. Efter denne dato havde ingen privat bank ydet sådanne garantier. Det er derfor klart, at de statslige modgarantier i perioden inden den 30. juni 1999 gjorde det muligt for HSY at opnå garantier til en lavere pris. I perioden efter den 30. juni 1999 gjorde de statslige modgarantier det muligt for HSY at opnå garantier, som HSY slet ikke kunne have opnået på markedet. Modtageren af støtten er derfor HSY.

- (224) Med hensyn til Grækenlands påstand om, at foranstaltningen ikke er selektiv, minder Kommissionen om, at for at være en generel foranstaltning skal en foranstaltning gælde alle erhvervsdrivende på en medlemsstats område på samme vilkår, og den må ikke i praksis kunne gøres mindre generel, f.eks. ved at staten har diskretionær beføjelse til at yde støtten, eller gennem andre faktorer, der begrænser dens virkning i praksis. Efter Kommissionens opfattelse opfylder lov 2322/1995 langt fra denne definition. For det første ydes garantien ifølge lovens artikel 1 af økonomiministeren efter aftale med tre andre ministre. Ydelsen af garantien afhænger derfor af myndighedernes diskretionære beføjelse. For det andet kan en statsgaranti kun ydes til en privat virksomhed, hvis den er beliggende i et fjerntliggende område og med henblik på at forbedre den økonomiske udvikling i området og ikke den specifikke virksomhed (artikel 1bb), eller hvis den har lidt skader forårsaget af naturen (artikel 1cc). Omvendt kan der til virksomheder, som er 100 % statsjede, eller hvor staten ejer hovedparten af aktierne, ydes statsstøtte til generelle formål, f.eks. dækning af nogle af deres forpligtelser (artikel 1B). Det er derfor klart, at statsjede virksomheder har en meget mere omfattende adgang til statsgarantier end private virksomheder. Denne konklusion bekræftes af den analyse af listen over garanterede lån,

der findes i den første Deloitte-rapport⁽¹²⁰⁾. For det tredje er der ikke adgang til garantierne på samme vilkår. Ifølge lovens artikel 1, stk. 4, kan staten, når den yder en garanti, anmode om en eller anden sikkerhed (dvs. pant i virksomhedens anlægsaktiver). Beslutningen om at anmode om sikkerhed eller ej er overladt til økonomiministerens skøn. I dette tilfælde forlangte staten ikke sikkerhed, da den ydede foranstaltning E12b. Med hensyn til den manglende adgang på samme vilkår bemærker Kommissionen, at garantigebyret ikke er det samme for alle lån. F.eks. udgjorde garanti-præmien kun 0,05 % i dette tilfælde. I forbindelse med foranstaltning E14, som også blev ydet på grundlag af lov 2322/1995, var præmien 1 %. I den liste over garanterede lån, der blev fremlagt i den første Deloitte-rapport, havde nogle lån også en præmie på 0,1 % og 0,5 %. Kommissionen afviser derfor Grækenlands påstand om, at lov 2322/1995 er en generel foranstaltning.

- (225) Med hensyn til påstanden i den første Deloitte-rapport om, at HSY kunne have opnået disse forudbetalingsgarantier fra en privat bank ved at give banken et pant i visse aktiver som sikkerhed i stedet for en statslig modgaranti, finder Kommissionen, at denne påstand er irrelevant for analysen af foranstaltningen. Kommissionen skal således analysere, hvorvidt vilkårene i forbindelse med de foranstaltninger, som faktisk blev ydet af staten, udgjorde støtte til værftet. Kommissionen behøver ikke at undersøge, om værftet ved at stille mere sikkerhed kunne have opnået samme garanti på markedet. Som anført i punkt 2.1.1 i meddelelsen om garantier er en af de potentielle fordele ved statsgarantien låntagerens mulighed for at »stille mindre sikkerhed«. I dette tilfælde var ingen af de statslige modgarantier sikret ved et pant i nogle af værftets aktiver. En modgaranti med et aktiv som sikkerhed udgør derfor en anden transaktion, som ikke behøver at blive vurderet. Som et subsidiært argument bemærker Kommissionen, at selv hvis påstanden i den første Deloitte-rapport skulle vurderes, havde HSY ikke været i stand til at overtale en privat bank til at yde sådanne forudbetalingsgarantier ved at stille sikkerhed. Værftets aktiver var nemlig allerede behæftet, og de havde en lav likvidationsværdi (se det andet og det tredje punkt, der er behandlet i fodnote 43). Selv en sikkerhed i form af et pant i visse aktiver i HSY havde derfor ikke været tilstrækkeligt til at overtale en markedsøkonomisk investor til at yde lån til HSY.

- (226) Kommissionen har tidligere i denne beslutning fastslået den rentesats, som en privat bank havde forlangt for at

yde et lån til HSY. For perioden indtil den 30. juni 1999 blev det konkluderet, at eftersom HSY udgjorde en særlig risiko, var det nødvendigt at tilføje en risikopræmie på mindst 400 basispoint over den rentesats, der forlanges for lån til sunde virksomheder. For at anvende samme tilgang i forbindelse med forudbetalingsgarantier er det nødvendigt at fastsætte, hvilken præmie en markedsøkonomisk investor ville forlange for at yde en forskuds-garanti til en sund virksomhed. Ingen af parterne i denne procedure er fremkommet med en pålidelig markedspris for sådanne garantier. I forbindelse med flere statsgarantiordninger, som har været rettet mod skibsbygningssektoren og er godkendt af Kommissionen som ordninger, der ikke indebærer støtte⁽¹²¹⁾, blev den årlige garanti-præmie for låntageren med den laveste kreditrisiko fastsat til 0,8 %, eller 80 basispoint. I mangel af andre pålidelige indikatorer vil Kommissionen anvende denne sats som et skøn over den årlige garanti-præmie, som sunde skibsbygningsvirksomheder i Grækenland mindst betalte på daværende tidspunkt. Selv om kontrakterne med OSE og ISAP ikke vedrører skibsbygning, men produktion af rullende materiel, vil Kommissionen anvende 0,8 % som referencegrundlag, eftersom produktion af rullende materiel forblev en marginal aktivitet for HSY, mens de fleste af HSY's aktiviteter, og derfor det meste af risikoen i forbindelse med HSY, vedrørte skibsbygning og -reparation. Med hensyn til forskudsgarantier ydet til HSY inden den 30. juni 1999 vil afgørelsen af, om og i hvilket omfang der er tale om støtte, derfor blive vurderet ved at sammenligne den årlige præmie, som HSY faktisk har betalt (herunder det gebyr for modgarantien, der er betalt til staten) med en præmie på 480 basispoint (dvs. 80 basispoint forhøjet med 400 basispoint). Med hensyn til perioden efter den 30. juni 1999 konkluderede Kommissionen tidligere i denne beslutning, at værftet ikke længere havde adgang til det finansielle marked, og at det støtteelement, der skal tilbagesøges i forbindelse med ethvert lån, vil være forskellen mellem den rentesats, som HSY faktisk har betalt, og referencesatsen forhøjet med 600 basispoint. I forbindelse med forudbetalingsgarantier vil den støtte, der skal tilbagesøges, derfor blive beregnet ved at sammenligne den faktiske præmie, som HSY har betalt (herunder det gebyr for modgarantien, der er betalt til staten), med en præmie på 680 basispoint (dvs. 80 basispoint forhøjet med 600 basispoint).

- (227) Kommissionen bemærker, at Grækenland har gjort gældende, at der allerede var givet tilsagn om modgarantierne, da ETVA ydede forskudsgarantierne. Modgarantierne i forbindelse med ISAP's forskud blev derfor ydet inden udgangen af juni 1999. De samlede årlige omkostninger i forbindelse med disse garantier (garantigebyr betalt til ETVA plus gebyr for modgaranti betalt til staten) var meget mindre end 480 basispoint. De indeholder derfor statsstøtte, som beløber sig til forskellen mellem sidstnævnte præmie og de samlede omkostninger

i forbindelse med garantierne til HSY (præmie betalt til ETVA⁽¹²²⁾ og præmie betalt til staten). Da støtten i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.

- (228) Modgarantierne i forbindelse med forskuddene til OSE blev ydet efter juni 1999, på et tidspunkt, hvor ingen bank fortsat ville have ydet garantier. Disse modgarantier udgør derfor i deres helhed støtte. Da støtten i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte. Hvis disse støtteforanstaltninger anses for at være uforenelig støtte, og hvis de stadig er i kraft, skal de straks bringes til ophør. Dette vil imidlertid være utilstrækkeligt til at genoprette den oprindelige situation, eftersom HSY over en årrække har draget fordel af en garanti, som det ikke ville have opnået på markedet. For perioden indtil garantiens udløb vil støtte svarende til forskellen mellem 680 basispoint og de præmier, som HSY faktisk har betalt, også skulle tilbagesøges.

4.9.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

- (229) Kommissionen bemærker, at støtten udgør driftsstøtte, da den reducerer de omkostninger, som HSY normalt skulle have afholdt i forbindelse med kommercielle kontrakter. Eftersom driftsstøtte ikke var tilladt i sektoren for produktion af rullende materiel, kan støtten ikke anses for at være forenelig med fællesmarkedet og skal derfor tilbagesøges.

4.10. Udskydelse/omlægning af forpligtelser og eftergivelse af skyldige morarenter til OSE og ISAP (foranstaltning E12c)

4.10.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (230) HSY var ikke i stand til at opfylde sine forpligtelser i forbindelse med de kontrakter om rullende materiel, der var indgået med OSE og ISAP. Det lykkedes navnlig ikke HSY at producere det rullende materiel i henhold til den aftalte tidsplan. Som følge heraf blev nogle af kontrakterne genforhandlet i 2002-2003, og der blev aftalt en ny tidsplan for leveringen. Desuden ser det ud til, at man afstod fra eller udsatte anvendelsen af bødestemmelser og morarenter som fastsat i de oprindelige kontrakter.

4.10.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (231) I beslutningen om at udvide proceduren udtrykte Kommissionen tvivl med hensyn til, om OSE og ISAP, som er statsejede virksomheder, under forhandlingerne i 2002-2003 optrådte på en måde, der ville være acceptabel for en privat virksomhed under lignende omstændigheder. De kan have anvendt og/eller genforhandlet kontrakterne til fordel for HSY, hvorved der blev ydet statsstøtte til sidstnævnte.

4.10.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (232) Elefsis har gjort gældende, at OSE og ISAP ikke har forsøgt at opnå fuld betaling af bøder og morarenter, som er opstået som følge af forsinkelserne, og de har heller ikke gjort brug af de garantier, der var givet på vegne af HSY for opfyldelse af dets kontraktlige forpligtelser.

4.10.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (233) De græske myndigheder har gjort gældende, at HSY betalte alle bøder og relevante rentebeløb i overensstemmelse med sine kontraktlige forpligtelser, og at en enhver genforhandling foregik i overensstemmelse med anerkendt handelspraksis. OSE og ISAP gav aldrig afkald på bøder og morarenter.

- (234) Med hensyn til kontrakterne mellem OSE og HSY blev følgende seks programaftaler (i det følgende »PA«) indgået ved udgangen af 1997: PA 33 SD 33, PA 33 SD 33a, PA 35 SD 35, PA 37 SD 37a, PA 39 SD 39 og PA 41 SD 41a. Programaftalerne blev iværksat i august og september 1999 gennem OSE's betaling af de forskud, der var aftalt i kontrakterne fra 1997. OSE krævede rettidig gennemførelse af aftalerne fra og med 2000 efter de første forsinkelser i leveringen af materiellet i det pågældende år. De konsortier, som HSY indgik i, foreslog ændringer af de seks kontrakter på følgende vilkår:

— konsortierne betaling af de fastsatte bøder og morarenter kontant eller i naturalier, efter OSE's valg

— udvikling af en prisreguleringsformel på grundlag af de aftalte tidsplaner for levering af de vedvarende kontrakter og ikke på grundlag af de nye tidsplaner for levering, der er foreslået af konsortierne, med henblik på at gøre disse leveringsdatoer acceptable

- levering til OSE, til dennes brug uden vederlag, af tilsvarende rullende materiel for på den ene side at gøre de nye tidsplaner for levering, der er foreslået, acceptable og for på den anden side at forhindre, at der påløb yderligere bøder og morarenter. PA 39 (elektriske lokomotiver) blev undtaget fra bestemmelsen om tilsvarende rullende materiel, da OSE ikke havde færdiggjort elektrificeringen af strækningen Patras-Athen-Thessaloniki, og PA 35 var undtaget, fordi konsortiet med hensyn til bøder og morarenter ønskede en fortsættelse i overensstemmelse med kontrakten
- hvis det tilsvarende rullende materiel ikke blev leveret, eller hvis leveringen (af materiellet i henhold til kontrakten) var forsinket, ville ordningerne i forbindelse med bøder og morarenter fortsætte, med genoptagelse fra det tidspunkt, hvor de blev standset den 31. december 2002.
- (235) Den 7. januar 2003 godkendte OSE's bestyrelse de foreslåede ændringer. Tre programaftaler (33a, 35 og 39) blev ændret i de fire første måneder af 2003, og de tilsvarende ændringskontrakter blev undertegnet henholdsvis den 28. februar 2003, 17. april 2003 og 28. februar 2003 ⁽¹²³⁾.
- (236) Stillet over for det dilemma at skulle vælge mellem ophævelse eller ændring af programaftalerne og i betragtning af behovene i forbindelse med De Olympiske Lege i 2004 vurderede OSE, at det tjente dens forretningsmæssige interesser bedst at godkende konsortierne forslag om at ændre aftalerne i stedet for at ophæve dem. En ophævelse havde frataget OSE muligheden for at få yderligere nye rullende materiel i betragtning af, at det havde taget mindst tre-fire år at gennemføre eventuelle nye procedurer for indkøb af rullende materiel. De ændrede kontrakter var lovlige og i overensstemmelse med de oprindelige kontrakter.
- (237) Efter Grækenlands opfattelse fremgår det af ovenstående, at konsortierne, og dermed HSY, aldrig fik en mere favorabel behandling end OSE's øvrige leverandører, og at OSE gjorde krav på og opkrævede bøde- og rentebeløbene i alle tilfælde ⁽¹²⁴⁾. Kontrakten indeholdt ingen bestemmelse om morarenter af bødebeløb, men OSE gjorde krav på renterne og fakturerede konsortierne herfor.
- (238) Det samme er tilfældet med hensyn til beløbene i forbindelse med ISAP, som er faktiske betalinger, som HSY har foretaget, ikke hensættelser. Det understreges endvidere, at der ikke fandt nogen genforhandling eller ændring sted i forbindelse med programaftale 1/97 ⁽¹²⁵⁾. Denne aftale vedrørte udformning, konstruktion, levering og idrifts-
- ætning af fyrrer togsæt, hvert bestående af tre vogne. Leveringen af togsættene var forsinket, og derfor blev de bøder og renter, der var fastsat i programaftalen, pålagt og tilbageholdt ⁽¹²⁶⁾.
- 4.10.5. *Vurdering*
- 4.10.5.1. *EF-traktatens artikel 296*
- (239) Denne foranstaltning er ikke omfattet af EF-traktatens artikel 296, eftersom den udelukkende vedrører civile aktiviteter.
- 4.10.5.2. *Forekomst af støtte*
- (240) Kommissionen bemærker, at de græske myndigheder har forelagt detaljerede oplysninger om de pågældende kontrakter, som det kræves i beslutningen om at udvide proceduren. Disse oplysninger har fjernet den tvivl, som Kommissionen gav udtryk for. HSY betalte således bødebeløbene og de relevante rentebeløb i overensstemmelse med sine kontraktlige forpligtelser, og i forbindelse med genforhandlingen af kontrakter fandt Kommissionen ikke bevis for, at genforhandlingerne ikke foregik i overensstemmelse med anerkendt handelspraksis. Som erkendt af Elefsis selv har forsinkelserne i forbindelse med kontrakternes udførelse kostet HSY et tocifret millionbeløb i euro, netop fordi OSE og ISAP krævede betaling af bøder og morarenter eller alternativt levering af tilsvarende rullende materiel. Med hensyn til Elefsis' påstand om, at hvis OSE og ISAP havde været private virksomheder, havde de afvist alle de ændringer, som konsortierne havde foreslået, og derfor forlangt den fulde betaling af bøder og morarenter og snarere forlangt hurtig betaling i kontanter end en spredning af betalingen over en længere periode, kan det siges, at dette synes højest usandsynligt. Hvis OSE og ISAP havde valgt en sådan ufleksibel tilgang inden afslutningen af salget af HSY, havde dette formentlig afholdt den nye ejer fra at købe værftet. Uden et sådant køb ville værftet, som det vil blive forklaret i forbindelse med analysen af foranstaltning E18c, med al sandsynlighed være gået konkurs. Selv efter HDW/Ferrostaals køb af værftet blev dets finansielle situation ikke forbedret. Hvis OSE og ISAP havde valgt en fuldstændig ufleksibel tilgang, var der derfor en reel risiko for, at HSY ville gå konkurs. Dette betyder, at udførelsen af de eksisterende kontrakter var blevet standset. Dette betyder, at OSE og ISAP havde været nødt til at iværksætte et nyt udbud, kontrakten var blevet tildelt til en ny leverandør, og leveringen var blevet forsinket i flere år. Under sådanne omstændigheder finder Kommissionen, at en køber, der opererer under markedsøkonomiske forhold, i givet fald accepterer en delvis genforhandling, som gør det muligt at fuldføre den eksisterende kontrakt inden for en rimelig tidshorizont, således at køberen i sidste instans modtager det bestilte rullende materiel med en begrænset forsinkelse. I denne henseende bemærker Kommissionen, at sandsynligheden for, at kontrakterne ville blive fuldført inden for en rimelig tidshorizont, blev større, da HSY blev privatiseret, eftersom den nye private ejer havde erfaring med at håndtere komplekse projekter og var en privat virksomhed, der var profitorienteret og derfor ønskede at begrænse forsinkelsen for at begrænse de negative finansielle konsekvenser.

(241) Kommissionen konkluderer derfor, at der ikke foreligger noget afgørende bevis for, at OSE's og ISAP's adfærd ikke havde været acceptabel for en privat virksomhed under lignende omstændigheder. Kommissionen konkluderer derfor, at den måde, hvorpå kontrakterne med OSE og ISAP blev gennemført, og de begrænsede ændringer af kontrakterne, som OSE godkendte i 2002-2003, ikke indeholder støtteelementer.

4.11. Lån fra ETVA til finansiering af kontrakten med Strintzis (foranstaltning E13a)

4.11.1. Beskrivelse af foranstaltningen

(242) Den 29. oktober 1999 ydede ETVA et lån på 16,9 mia. GRD (49,7 mio. EUR) til HSY til finansiering af bygningen af to færges, der var bestilt af virksomheden Strintzis. Rentesatsen var LIBOR⁽¹²⁷⁾ plus 100 basispoint. I juni 2001 blev der oprettet et privilegeret pant i de to skibe under bygning. Lånet blev fuldt tilbagebetalt til den långivende bank den 8. oktober 2004.

4.11.2. Begrundelse for indledning af proceduren

(243) I beslutningen om at udvide proceduren blev der udtrykt tvivl med hensyn til, om overdragelsen af et pant i skibene og af forsikringspræmier udgjorde en tilstrækkelig sikkerhed. Desuden så det ud til, at lånet straks var blevet udbetalt til HSY, mens det skulle have været udbetalt parallelt med bygningsomkostningerne. Desuden syntes rentesatsen utilstrækkelig i betragtning af værftets vanskeligheder. Endelig viser kombinationen af dette lån og den næste foranstaltning (foranstaltning E13b), at en betydelig del af finansieringen af de to skibe, der var bestilt af Strintzis, var støttet af ETVA.

4.11.3. Bemærkninger fra interesserede parter

(244) Elefsis har gjort gældende, at ingen private banker havde ydet dette lån. For det første havde ETVA ingen sikkerhed, da lånet blev oprettet, eftersom pantet i skibene blev oprettet meget senere. Desuden er Elefsis enig i, at markedsværdien af skrog under bygning er lav.

4.11.4. Bemærkninger fra Grækenland

(245) Grækenland og HSY har understreget, at lånebetingelserne var sædvanlige på daværende tidspunkt. Det bekræftes i Deloitte-rapporten, at både den specifikke bank (ETVA) og generelt de græske banker ydede lån til virksomheder til en lignende rentesats. HSY har givet nærmere oplysninger om de sikkerhedsstillelser, der blev

ydet ETVA på tidspunktet for lånekontrakten (overdragelsen af prisen for de to fartøjer, forsikringsgodtgørelser og alle fordringer over for tredjemand i forbindelse med chartringen eller generelt udnyttelsen af skibene) og på et senere tidspunkt (pantet i skibene), og konkluderet, at de var tilstrækkelige. Grækenland har også angivet den kalenderplan, hvorefter ETVA udbetalte lånet til HSY, og hvoraf det fremgår, at det blev udbetalt parallelt med udviklingen i bygningsomkostningerne.

4.11.5. Vurdering

4.11.5.1. EF-traktatens artikel 296

(246) Denne foranstaltning er ikke omfattet af EF-traktatens artikel 296, eftersom den direkte støtter en civil aktivitet.

4.11.5.2. Forekomst af støtte

(247) Kommissionen er nået til følgende konklusioner. Dette lån blev oprettet efter juni 1999, på et tidspunkt, hvor ingen bank fortsat havde ydet lån til HSY. Grækenland har gjort gældende, at sikkerheden i forbindelse med lånet reducerede risikoen så meget, at ydelsen af lånet havde været acceptabel for en privat investor. Denne påstand kan ikke accepteres. Overdragelsen af prisen for skibene udgør kun en solid sikkerhed, hvis værftet færdigbygger skibet, hvilket er usikkert. Hvis værftet går konkurs under bygningen af skibet, har denne sikkerhed ingen værdi, eftersom der ikke kan gøres krav på købsprisen over for Strintzis, da sidstnævnte ikke har modtaget de bestilte fartøjer⁽¹²⁸⁾. Dette betyder, at sikkerheden vil være værdiløs netop i det scenarie, hvor der ville være behov for den. Med hensyn til oprettelsen af et pant i hvert af skibene under bygning, blev det først ydet til ETVA i juni 2001, længe efter at lånet var blevet udbetalt til HSY. Desuden bemærker Kommissionen, at værdien af skibe under bygning er forholdsvis lav, og de er vanskelige at sælge. Dette fremgår af denne sag. Det lykkedes således ikke HSY at færdiggøre bygningen af de to skibe, og kontrakten med Strintzis blev som følge heraf ophævet i juli 2002. HSY brugte ikke mindre end to år på at sælge skrogene under bygning og fik kun 14 mio. EUR, hvilket kun svarer til en tredjedel af det beløb, man havde lånt af ETVA til at finansiere bygningen.

(248) Med hensyn til Grækenlands, HSY's og Deloitte's påstand om, at rentesatsen på det lån, der blev ydet til HSY, var den samme som rentesatsen i forbindelse med mange andre lån, som ETVA og græske banker havde ydet i samme periode, viser det ikke, at det lån, der blev ydet til HSY, ikke er støtte. Grækenland, HSY og Deloitte har således hverken analyseret eller vist, at de andre låntagere, der er anvendt som sammenligningsgrundlag, befandt sig i samme finansielle situation som HSY, dvs. at denne var

lige så dårlig som HSY's situation. De har derfor ikke vist, at private banker var rede til at yde lån til kriseramte virksomheder til samme rentesats som satsen på det foreliggende lån. Det er meningsløst at sammenligne rentesatsen på lån, der er ydet til forskellige virksomheder, uden at undersøge, om risikoen for de långivende banker er den samme. Kommissionen konkluderer derfor, at ingen markedsøkonomisk investor under lignende omstændigheder havde ydet dette lån til HSY, som derfor udgør støtte. Da den i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.

4.11.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

- (249) Kommissionen bemærker, at støtten udgør driftsstøtte, da den reducerer de omkostninger, som HSY normalt skulle have afholdt i forbindelse med kommercielle kontrakter. Som konkluderet ovenfor gjorde lånet det faktisk muligt for HSY at påtage sig denne kommercielle kontrakt, som det ikke havde kunnet finansiere ved at skaffe midler på markedet. Kommissionen bemærker, at på grundlag af artikel 3 i forordning (EF) nr. 1540/98 kunne der ydes kontraktbetinget driftsstøtte til skibsbygningskontrakter, der blev undertegnet indtil den 31. december 2000. HSY var imidlertid ikke berettiget til at modtage støtte til kontrakten med Strintzis, eftersom HSY aldrig færdiggjorde skibene, de aldrig blev leveret, og kontrakten med Strintzis blev annulleret⁽¹²⁹⁾. Desuden blev skrogene først solgt til en ny køber i 2004, dvs. flere år efter den 31. december 2000.
- (250) Eftersom støtten er ulovlig og uforenelig, skal den tilbagebetales. Da lånet er blevet tilbagebetalt, er en del af den fordel, som HSY har opnået, allerede blevet inddraget. Takket være dette lån fra ETVA havde HSY imidlertid over en årrække lånebeløbet til rådighed, et beløb, som HSY ikke ellers kunne have haft til rådighed i den pågældende periode. Denne fordel skal også opvejes. Kommissionen finder således, at der skal tilbagebetales støtte svarende til forskellen mellem den rentesats, der er betalt til ETVA, og referencesatsen for Grækenland⁽¹³⁰⁾ plus 600 basispoint for perioden fra udbetalingen af lånet til HSY og indtil den dato, hvor lånet blev sikret ved et pant i skrogene. For perioden derefter og indtil tilbagebetalingen af lånet er den støtte, der skal tilbagebetales, forskellen mellem den rentesats, der er betalt til ETVA, og referencesatsen for Grækenland plus 400 basispoint. Nedsættelsen med en tredjedel af denne risikopræmie afspejler den omstændighed, at pantet i skrogene delvis havde reduceret långiverens tab i tilfælde af misligholdelse fra HSY's side og derfor reducerede ETVA's risiko

i forbindelse med lånet. Navnlig lykkedes det som nævnt HSY at sælge skrogene til en pris, der stort set svarede til en tredjedel af lånet fra ETVA.

4.12. Garanti fra ETVA i forbindelse med kontrakten med Strintzis (foranstaltning E13b)

4.12.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (251) I 1999 anvendte HSY to garantier fra ETVA til at sikre Strintzis' forskud på 6,6 mio. EUR. Garantierne blev annulleret i juli 2002, da skibsbygningskontrakten med Strintzis blev annulleret.

4.12.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (252) Ifølge beslutningen om at udvide proceduren kunne de to garantier, hvis vilkår ikke var kendt på tidspunktet for beslutningen, udgøre støtte.

4.12.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (253) Elefsis har understreget den omstændighed, at staten/ETVA i forbindelse med HSY på samme tid har påtaget sig rollen som kautionist, kreditor, aktionær og største kunde. Herved udsatte staten sig for en alvorlig finansiel risiko. Ved at påtage sig disse forskellige roller tilvejebragte staten faktisk finansiering uden sikkerhed, eftersom staten i tilfælde af virksomhedens misligholdelse og/eller insolvens ikke havde nogen regres og ville lide et endeligt tab, da værdien af værftets aktiver ville blive anset for at være utilstrækkelige til at dække alle passiverne.

4.12.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (254) Grækenland har anført, at en første garanti blev ydet den 4. marts 1999 og endnu en den 17. juni 1999. Ifølge den første Deloitte-rapport, som HSY har fremlagt, udgjorde de henholdsvis 3,26 mio. EUR og 3,38 mio. EUR. Grækenland har mindet om, at ETVA ikke udbetalte nogen beløb på grundlag af garantierne efter annulleringen af kontrakten med Strintzis i 2002. Dette viser, at HSY ikke var en låntager, hvis risiko for misligholdelse var høj. Desuden har Grækenland og HSY anført, at ETVA som sikkerhed for denne garanti på 6,6 mio. EUR fik overdraget HSY's provenu i forbindelse med aftale 39 med OSE, hvor kontraktprisen udgjorde 8,5 mio. EUR for HSY. Konsulenten har bekræftet, at HSY kunne have opnået de to garantier fra en privat bank.

4.12.5. *Vurdering*

4.12.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (255) Denne foranstaltning er ikke omfattet af EF-traktatens artikel 296, eftersom den direkte støtter en civil aktivitet.

4.12.5.2. Forekomst af støtte

- (256) Kommissionen bemærker, at begge garantier blev ydet inden den 30. juni 1999. Som forklaret ovenfor finder Kommissionen, at HSY stadig havde adgang til det finansielle marked på det pågældende tidspunkt, men til en pris, som afspejlede HSY's meget skrøbelige økonomiske situation.

- (257) Grækenland og HSY har gjort gældende, at overdragelsen af provenuet i forbindelse med aftale 39 med OSE var en tilstrækkelig sikkerhed, som ville gøre ydelsen af garantien acceptabel for en privat investor. Kommissionen bemærker, at i tilfælde af HSY's konkurs havde denne sikkerhed ikke gjort det muligt for en bank at inddrive midler. Hvis HSY således var gået konkurs, var produktionen af det rullende materiel standset, der var ikke foretaget levering til OSE, og der kunne ikke forlanges betaling af OSE i henhold til aftalen⁽¹³¹⁾. Kommissionen kan derfor ikke forstå, hvordan denne sikkerhed havde mindsket risikoen i forbindelse med et lån til HSY betydeligt.

- (258) HSY har ikke været i stand til at angive over for hverken Kommissionen eller sin egen konsulent (se første Deloitte-rapport, s. 4-9), om HSY var kontraktligt forpligtet til at betale en garantipræmie til ETVA, og hvor stor denne præmie var. Som forklaret i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E12b skulle HSY have betalt en årlig præmie på mindst 480 basispoint for en sådan garanti. Når man kender størrelsen af de andre garantipræmier, som HSY har betalt til ETVA, er det højst usandsynligt, at den garantipræmie, som HSY faktisk har betalt, var så høj som 480 basispoint. Kommissionen konkluderer derfor, at den garanti, som ETVA ydede, udgør statsstøtte, som beløber sig til forskellen mellem den årlige garantipræmie, der faktisk er betalt til ETVA, og en garantipræmie på 480 basispoint. Da den i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.

4.12.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

- (259) Som anført i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E13a finder Kommissionen, at støtte af denne type udgør driftsstøtte, som ikke kan anses for at være

forenelig i henhold til forordning(EF) nr. 1540/98. Den er derfor ulovlig og uforenelig og skal tilbagesøges.

4.13. **Statsgaranti for et lån på 10 mia. GRD (29,3 mio. EUR) (foranstaltning E14)**4.13.1. *Beskrivelse af foranstaltningen*

- (260) Efter jordskælvet i september 1999 ydede ETVA den 13. januar 2000 HSY et lån på 10 mia. GRD (29,3 mio. EUR), som var sikret ved en statsgaranti ydet ved finansministerens afgørelse af 8. december 1999. ETVA forlangte en rentesats på EURIBOR plus 125 basispoint⁽¹³²⁾, og staten forlangte en garantipræmie på 100 basispoint.

4.13.2. *Begrundelse for indledning af proceduren*

- (261) I betragtning af HSY's finansielle situation på daværende tidspunkt, er det tvivlsomt, at vilkårene for garantien havde været acceptable for en markedsøkonomisk investor. Med hensyn til foreneligheden på grundlag af artikel 87, stk. 2, litra b), har Grækenland ikke vist, at foranstaltningens størrelse stod i rimeligt forhold til den af HSY lidte skade.

4.13.3. *Bemærkninger fra interesserede parter*

- (262) Elefsis er af den opfattelse, at ingen bank havde ydet lån til HSY på daværende tidspunkt i betragtning af dets finansielle situation. Garantien bør kun anses for at være forenelig støtte, hvis den er begrænset til de beløb, der er strengt nødvendige for at råde bod på skader, der er forårsaget af en specifik naturkatastrofe.

4.13.4. *Bemærkninger fra Grækenland*

- (263) Grækenland og HSY har anfægtet, at foranstaltningen er selektiv, eftersom garantien blev ydet i henhold til bestemmelserne i lov 2322/1995, som foreskriver vilkårene og betingelserne for at yde en garanti på vegne af den græske stat til en ansøgende virksomhed. Desuden har de gjort gældende, at garantipræmien på 1 % havde været acceptabel for en privat investor. Endvidere kunne HSY have optaget lån på markedet uden en statsgaranti ved at anvende andre former for sikkerhed, f.eks. overdragelse af fordringer i forbindelse med større kontrakter og pant i dets aktiver. Selv hvis foranstaltningen skulle udgøre støtte, er den delvis forenelig på grundlag af artikel 87, stk. 2, litra b), for så vidt som den nævnte kapital blev ydet som kompensation for den skade, som HSY havde lidt som følge af jordskælvet, og er delvis omfattet af EF-traktatens artikel 296, for så vidt som den direkte vedrører HSY's militære aktiviteter.

4.13.5. *Vurdering*

4.13.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (264) Med hensyn til anvendelsen af artikel 296 fremgår det af teksten til den beslutning, hvorved ETVA besluttede at yde det garanterede lån, at ETVA bl.a. var optaget af videreførelsen af HSY's militære aktiviteter. Der er imidlertid ingen kontraktbestemmelse, der tvinger HSY til at anvende det garanterede lån til at finansiere de militære aktiviteter. ETVA ønskede med andre ord at holde HSY i live for at sikre videreførelsen af de militære aktiviteter, men den øremærkede ikke det garanterede lån til finansieringen af en bestemt aktivitet. HSY kunne frit anvende midlerne, som det ønskede. Som allerede forklaret er Kommissionen med hensyn til foranstaltninger, som ydes til værftet som helhed, af den opfattelse, at 25 % af det garanterede lån blev anvendt til civile aktiviteter og 75 % til militære aktiviteter. Derfor skal kun 25 % af statsgarantien (dvs. et oprindeligt beløb på 2,5 mia. GRD (7,34 mio. EUR)) vurderes i henhold til statsstøttereglerne og kan tilbagesøges, hvis der er tale om uforenelig støtte. 75 % af statsgarantien er omfattet af EF-traktatens artikel 296 og ikke omfattet af statsstøttereglerne.

4.13.5.2. Forekomst af støtte

- (265) Med hensyn til foranstaltningens selektivitet har Kommissionen allerede vist i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E12b, at lov 2322/1995 ikke er en generel foranstaltning.
- (266) Med hensyn til spørgsmålet, om der foreligger en fordel, minder Kommissionen om, at det garanterede lån blev ydet i januar 2000, på et tidspunkt, hvor ingen markedsøkonomisk investor havde ydet et lån eller en garanti til HSY, som tidligere konkluderet. Uden en statsgaranti havde ingen bank ydet et lån til HSY. Statsgarantien gav derfor HSY en klar fordel.
- (267) Den del af statsgarantien, der ikke er omfattet af EF-traktatens artikel 296, udgør derfor støtte. Da støtten i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.

4.13.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

- (268) Med hensyn til foreneligheden af denne støtte på grundlag af EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b), har ingen af parterne anfægtet, at jordskælvet i september 1999 var en »naturkatastrofe«. Selv om lånekontrakten først blev underskrevet den 13. januar 2000, forlangte HSY denne finansiering fra ETVA så tidligt som de første par uger efter jordskælvet. Ifølge de græske myndigheder bestod skaden for værftet for det første af omkostningerne ved at reparere de fysiske anlæg og for det andet af omkostningerne som følge af forsinkelsen af kontraktens udførelse. Grækenland har imidlertid ikke fremlagt noget skøn over den anden type skade. Hvis Grækenland ønskede at kompensere HSY for den sidstnævnte omkostningstype, burde det i det mindste have forsøgt at angive størrelsen heraf, og denne beregning skulle have været foretaget på grundlag af en kontrollerbar metode. Eftersom dette ikke blev gjort, og eftersom støtten kun kan anses for at være forenelig på grundlag af artikel 87, stk. 2, litra b), hvis den udelukkende tjener som kompensation for den lidte skade, finder Kommissionen, at disse hypotetiske omkostninger ikke udgør en gyldig begrundelse for støttens forenelighed⁽¹³³⁾. Med hensyn til den første omkostningstype (reparation af fysiske skader) bemærker Kommissionen, at der ikke blev indført nogen mekanisme til at sikre, at størrelsen af statsgarantien ville blive nedsat, så snart skadernes omfang var fastslået præcist og erstatningerne udbetalt til HSY af forsikringselskaberne. Ved brev af 20. oktober 2004⁽¹³⁴⁾ anslog Grækenland, at de fysiske skader udgjorde ca. 3 mia. GRD (8,8 mio. EUR). Kommissionen finder derfor, at det beløb, der overstiger dette tal, nemlig 20,5 mio. EUR, ikke stod i forbindelse med skader forårsaget af jordskælvet. Omvendt kan 8,8 mio. EUR antages at stå i rimeligt forhold til de lidte skader, men kun indtil første kvartal af 2002, hvor forsikringselskaberne udbetalte en erstatning på 3,52 mio. EUR⁽¹³⁵⁾. Fra dette tidspunkt burde statsgarantien have været nedsat med et tilsvarende beløb. Derfor kan fra dette tidspunkt kun restbeløbet (8,8 mio. EUR — 3,5 mio. EUR = 5,3 mio. EUR) anses for at stå i rimeligt forhold til de nettoskader, der er lidt (dvs. lidte skader minus den erstatning, som forsikringselskaberne har udbetalt til HSY).
- (269) Som tidligere anført er det, eftersom 75 % af det garanterede lån anses for at finansiere militære aktiviteter, kun 25 % af garantien, der er omfattet af statsstøttereglerne og blev anset for at udgøre statsstøtte. Det er imidlertid også rimeligt at antage, at kun 25 % af den af HSY lidte skade vedrørte dets civile aktiviteter, da jordskælvet skadede HSY's faciliteter uden skelnen mellem militære faciliteter, civile faciliteter og faciliteter, der anvendes til begge typer aktiviteter. Der er med andre ord ingen grund til at antage, at 100 % af den af HSY lidte skade skulle finansieres af de 25 % af statsgarantien, der udgør

statsstøtte. Derfor kan kun 25 % af skaderne tages i betragtning ved vurderingen af, om statsstøtten står i rimeligt forhold til de lidt skader. Af statsstøtten udgør et beløb svarende til 25 % af den del af statsgarantien, der anses for at stå i rimeligt forhold til den lidt skade (som beskrevet i ovenstående betragtning), derfor forenelig støtte på grundlag af artikel 87, stk. 2, litra b). Af den del af statsgarantien, der udgør støtte, er 750 mio. GRD (2,20 mio. EUR) — dvs. 25 % af 3 mia. GRD (8,8 mio. EUR) — med andre ord forenelig indtil forsikringselskabernes udbetaling af erstatningen i første kvartal af 2002. Efter dette tidspunkt er kun 1,32 mio. EUR — dvs. 25 % af 3 mia. GRD (8,8 mio. EUR) minus 3,52 mio. EUR — forenelig. Resten af støtten er uforenelig med fællesmarkedet.

- (270) Hvis statsgarantien stadig er i kraft, bør den del af denne garanti, der udgør uforenelig støtte (dvs. 25 % af den garanti, der stadig er i kraft, minus 1,32 mio. EUR, som er forenelig støtte) straks tilbagekaldes. Annulleringen af den uforenelige garanti er ikke tilstrækkelig til at genoprette den oprindelige situation. Takket være den uforenelige statsgaranti havde HSY således i en årrække et lån til rådighed, som det ikke ellers havde opnået. Med henblik på at tilbagesøge denne supplerende uforenelige støtte finder Kommissionen, at der fra ydelsen af det garanterede lån og indtil ophøret af den uforenelige statsgaranti skal tilbagesøges en støtte svarende til forskellen mellem de samlede omkostninger ved det garanterede lån (rentesats plus garantipræmie betalt af HSY) og referencsatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint. Dette beløb skal beregnes med hensyn til den del af statsgarantien, der udgjorde uforenelig støtte.

4.14. Lån fra ETVA i 1997 og 1998 (foranstaltning E16)

4.14.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (271) Denne foranstaltning består af tre lån, som ETVA ydede til HSY i 1997 og 1998.
- (272) For det første bevilgede ETVA den 25. juli 1997 en kreditlinje på 1,99 mia. GRD (5,9 mio. EUR), med udløbsdato den 31. oktober 1997. Den havde en rentesats på ATHIBOR plus 200 basispoint og blev tildelt til dækning af HSY's behov for driftskapital. Den var sikret ved tilgodehavender fra den græske marine.
- (273) For det andet bevilgede ETVA den 15. oktober 1997 ETVA en kreditlinje på 10 mio. USD, ligeledes til dækning af HSY's behov for driftskapital⁽¹³⁶⁾. Lånet havde en rentesats på LIBOR plus 130 basispoint og var sikret ved tilgodehavender fra kontrakten med den græske marine. Den 19. maj 1999 fik ETVA yderligere

sikkerhed for lånet gennem overdragelse af enhver fordring med hensyn til programaftale 1/97, som HSY havde indgået med ISAP med henblik på konstruktion og levering af 125 jernbanevogne. Lånet blev tilbagebetalt i januar 2000.

- (274) For det tredje bevilgede ETVA den 27. januar 1998 en kreditlinje på 5 mio. USD, ligeledes med en rentesats på LIBOR plus 130 basispoint. Formålet var også at dække HSY's behov for driftskapital. Der blev ikke stillet sikkerhed for denne tredje kreditlinje.

4.14.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (275) Ifølge beslutningen om at udvide proceduren synes disse lån at udgøre støtte, hvis forenelighed er tvivlsom. Desuden medfører den omstændighed, at de to første lån var sikret ved tilgodehavender fra den græske marine, ikke automatisk, at disse lån er omfattet af EF-traktatens artikel 296.

4.14.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (276) Elefsis har anført, at i betragtning af værftets finansielle situation på daværende tidspunkt havde ingen privat bank tilvejebragt disse lån til HSY.

4.14.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (277) Grækenland og HSY har gjort gældende, at ETVA fik tilstrækkelig sikkerhed med overdragelsen af krav på tilgodehavender fra den græske marine. Grækenland har anført, at de tre lån blev tilbagebetalt fuldt ud til den långivende bank, og har derfor gjort gældende, at en eventuel ulovlig statsstøtte — hvilket bestrides — blev inddrevet gennem tilbagebetalingen. Endelig har de græske myndigheder hævdet, at Kommissionen i betragtning af den form for sikkerhed, der er stillet til den långivende bank, og den omstændighed, at HSY hovedsagelig var aktivt inden for forsvarssektoren, ikke må analysere disse foranstaltninger på grundlag af EF-traktatens artikel 88, men skal anvende den procedure, der er fastsat i EF-traktatens artikel 298.

4.14.5. Vurdering

4.14.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (278) Med hensyn til anvendelsen af EF-traktatens artikel 296 og 298 bemærker Kommissionen, at de to kreditfaciliteter, der blev bevilget i 1997, blev sikret ved tilgodehavender fra en militær kontrakt. Denne omstændighed

alene viser imidlertid ikke, at kreditfaciliteterne blev bevilget til at finansiere udførelsen af disse militære kontrakter. Grækenland har ikke fremlagt bevis for, at der eksisterede en kontraktlig forpligtelse, som begrænsede anvendelsen af disse midler til at finansiere udførelsen af militære kontrakter. Omvendt har Grækenland anført, at de to lån blev ydet til at dække HSY's behov for driftskapital. Det bekræftes i den første Deloitte-rapport, at de blev ydet i driftskapitaløjemed, og det fremgår ikke, at de var øremærket til at finansiere en bestemt aktivitet. Dette støttes af, at der blev stillet en yderligere sikkerhed i forbindelse med en civil kontrakt (dvs. kontrakt med ISAP) med hensyn til kreditfaciliteten på 10 mio. USD. Kommissionen finder derfor, at disse tre lån har finansieret værftet som helhed og ikke kun de militære aktiviteter. Som anført i afsnit 3.3 finder Kommissionen derfor, at 25 % af lånene har finansieret HSY's civile aktiviteter, er omfattet af EF-traktatens artikel 296 og kan derfor vurderes i henhold til statsstøttereglerne.

4.14.5.2. Forekomst af støtte

(279) Med hensyn til sikkerhedsstillelserne — overdragelsen af tilgodehavender fra kontrakten med den græske marine og med ISAP — finder Kommissionen, at de ikke gav en effektiv beskyttelse mod tab i tilfælde af HSY's konkurs. Hvis HSY således havde indstillet driften, var udførelsen af de igangværende kontrakter med marinen og med ISAP standset. Eftersom der ikke ville blive leveret noget produkt til marinen og til ISAP, ville de ikke være forpligtet til at betale købsprisen⁽¹³⁷⁾. Med hensyn til eksistensen af tilgodehavender i forbindelse med produkter, der allerede var leveret til marinen og til ISAP, har Grækenland ikke vist, for det første, at der eksisterede sådanne fordringer, for det andet, at de kunne inddrives, og for det tredje, at de — i hele lånets løbetid — udgjorde et tilstrækkeligt stort beløb til at reducere risikoen for tab i tilfælde af HSY's konkurs.

(280) Som konkluderet i afsnit 3.1 havde private banker i 1997 og 1998 forlangt en rentesats svarende til referencesatsen plus 400 basispoint, nemlig ATHIBOR plus 700 basispoint. Der findes ingen referencesats i dollar. Da referencesatsen i stærke valutaer imidlertid blev fastsat

ved at tillægge en præmie på 75 basispoint⁽¹³⁸⁾ til interbankrenten, og da de to lån i dollar havde en variabel rentesats indekseret i forhold til LIBOR, finder Kommissionen det i overensstemmelse med den tidligere tilgang at beregne støttebeløbet på grundlag af US LIBOR plus 475 basispoint (dvs. US LIBOR plus 75 basispoint for at nå frem til referencesatsen, plus en risikopræmie på 400 basispoint for at afspejle den særlige risiko ved udlån til HSY). På baggrund af ovenstående fremgår det, at den præmie, der blev forlangt for disse tre lån, ligger under den sats, som en markedsøkonomisk investor havde forlangt.

(281) Kommissionen konkluderer, at den del af disse tre lån, der ikke er omfattet af artikel 296, nemlig 25 % af disse lån, indeholder statsstøtte. Støtten udgør forskellen mellem den rentesats, som ETVA forlangte, og den rentesats, som var blevet forlangt af en markedsøkonomisk investor, som beskrevet ovenfor. Da den i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.

4.14.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

(282) Disse tre lån blev ydet til at dække HSY's behov for driftskapital. De udgør derfor driftsstøtte, dvs. støtte ydet til at finansiere værftets drift generelt og ikke et bestemt projekt. De blev ydet på et tidspunkt, hvor støtte til skibsbygningssektoren stadig blev reguleret af direktiv 90/684/EØF. I henhold til dette direktivs artikel 4 og 5 kan driftsstøtte ydes til aktiviteterne skibsbygning og ombygning af skibe, som begge er defineret i direktivets artikel 1. I de år, hvor lånene blev ydet, nemlig 1997 og 1998, havde HSY imidlertid ikke sådanne aktiviteter. Direktiv 90/684/EØF forbyder støtte til reparation af skibe, som var HSY's primære civile aktivitet i 1997 og 1998. Støtten kan derfor ikke anses for at være forenelig med fællesmarkedet, og eftersom den er ydet ulovligt, skal den tilbagesøges.

(283) Som understreget af Grækenland er lånene blevet tilbagebetalt. Den ovenfor fastsatte støtte skal derfor tilbagesøges for perioden fra udbetalingen af lånene til HSY og indtil tilbagebetalingen heraf.

4.15. Krydssubsidiering mellem militære og civile aktiviteter indtil 2001 (foranstaltning E17)

4.15.1. Beskrivelse af foranstaltningen

- (284) Ifølge beslutningen om at udvide proceduren synes der at have været krydssubsidiering mellem militære og civile aktiviteter. Den beskriver navnlig to tilfælde, hvor HSY i forbindelse med militære kontrakter modtog store forskud, som oversteg dets kortsigtede behov i forbindelse med udførelsen af den tilsvarende kontrakt, således at HSY var i stand til at anvende disse kontanter til at finansiere andre aktiviteter. For det første hedder det i HSY's ledelsesrapport for 2001, at »beløb på indtil 81,3 mio. EUR er blevet modtaget som forskud for militære aktiviteter, men blev hovedsagelig anvendt til andre aktiviteter og virksomhedens driftsomkostninger«. For det andet har konsortiet HDW/Ferrostaal anført i sit indlæg i forbindelse med en retssag ved en græsk domstol, at i det mindste en del af de midler (af Elefsis anslået til at udgøre over 40 mio. EUR), som HSY fik til konstruktionen af kanonbåde (kontrakt undertegnet den 21. december 1999), blev anvendt til andre formål.

4.15.2. Begrundelse for indledning af proceduren

- (285) Det gøres gældende i beslutningen om at udvide proceduren, at når dokumenter udtrykkeligt henviser til, at midler, der er modtaget i forbindelse med militære kontrakter, er anvendt til »andre aktiviteter«, kan Kommissionen med rette tvivle på, at disse midler er omfattet af artikel 296 og ikke udgør statsstøtte i henhold til artikel 87, stk. 1. I beslutningen om at udvide proceduren anbefales det endvidere at indføre særskilte regnskaber for civile og militære aktiviteter for at undgå, at civile aktiviteter finansieres af støtte ydet af staten til de militære aktiviteter.

4.15.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (286) Elefsis har hævdet, at det er vanskeligt at påvise krydssubsidiering, da der ikke er nogen regnskabsmæssig opsplitning mellem HSY's civile og militære aktiviteter. Ved en analyse af værftets aktiviteter i 2001 viser det sig dog, at de militære aktiviteter var begrænsede. Det er derfor klart, at de »andre aktiviteter«, der blev finansieret ifølge ledelsesrapporten, hovedsagelig var civile aktiviteter.
- (287) TKMS/GNSH, som kun har fremsat bemærkninger til denne og den følgende foranstaltning (foranstaltning E18c), er af den opfattelse, at det anerkendes i EF-traktatens artikel 296, stk. 1, litra a), at visse begrænsninger af udbredelsen af oplysninger kan være berettigede.

Kommissionen kan derfor ikke kræve, at Grækenland videregiver oplysninger, som vedrører f.eks. de nøjagtige beløb, der er anvendt på forskellige militære projekter. For det andet har TKMS/GNSH gjort gældende, at der ikke er noget retsgrundlag for at opfordre til at indføre særskilte regnskaber for civile og militære aktiviteter.

4.15.4. Bemærkninger fra Grækenland

- (288) Grækenland har gjort gældende, at i det omfang, hvori de beløb, der var henvist til i klagen, var knyttet til værftets forsvarsaktiviteter, er den procedure, som Kommissionen har indledt på grundlag af EF-traktatens artikel 88, stk. 2, forkert og udtryk for beføjelsesoverskridelse. Hvis Kommissionen mener, at foranstaltningerne fordrejede konkurrencen, bør den følge den procedure, der er beskrevet i EF-traktatens artikel 298. HSY har tilføjet, at HSY ikke har nogen retlig forpligtelse til at føre særskilte regnskaber. Der findes intet retsgrundlag for Kommissionens opfordring.

4.15.5. Vurdering

4.15.5.1. EF-traktatens artikel 296

- (289) For at fastslå, om EF-traktatens artikel 296 og 298 finder anvendelse, er det nødvendigt at fastlægge de faktiske forhold. Ifølge de dokumenter, der er citeret i beslutningen om at indlede proceduren, blev disse forskud i mindst flere kvartaler ikke anvendt til at udføre den pågældende militære kontrakt. Hverken Grækenland eller HSY har anfægtet de citater, der er anført i beslutningen om at indlede proceduren. Desuden bekræfter HSY's regnskab, at HSY modtog forskud i 2000 og 2001 fra marinen, som langt oversteg de midler, der var behov for på kort sigt til at finansiere udførelsen af de tilsvarende militære kontrakter. F.eks. fremgår det af balancen pr. 31. december 2000⁽¹³⁹⁾, at de forskud, som HSY modtog til kontrakten vedrørende kanonbåde og kontrakten vedrørende undervandsbåde, udgjorde henholdsvis 49,1 mio. EUR og 33,1 mio. EUR. Samme dato udgjorde summen af varelagre, igangværende arbejder, forskud til varelagre og varedebitorer (i regnskabssammenhæng betegnes disse poster »omsætningsaktiver«) i forbindelse med kontrakterne til marinen 14,8 mio. EUR. Forskuddene oversteg med andre ord de omsætningsaktiver, der skulle finansieres, med et beløb på 67,4 mio. EUR. Eftersom de beløb, der er nævnt i beslutningen om at udvide proceduren, ikke er blevet anfægtet, og eftersom det fremgår af en anden kilde, at de synes at være en rimelig tilnærmelse af virkeligheden, konkluderer Kommissionen, at disse forskud i mindst ét år ikke blev anvendt til at udføre de pågældende militære kontrakter.

(290) Med hensyn til anvendelsen af EF-traktatens artikel 296 og 298 afviser Kommissionen Grækenlands argument om, at ethvert forskud, der er betalt i forbindelse med en militær kontrakt, automatisk er omfattet af artikel 296. Navnlig i det foreliggende tilfælde erkendte HSY's ledelse selv, at nogle forskud langt oversteg de beløb, der var behov for til at udføre kontrakterne på kort sigt, og derfor midlertidigt blev anvendt til andre formål. En foranstaltning er kun omfattet af artikel 296, hvis Grækenland anser den for at være »nødvendig til beskyttelse af sine væsentlige sikkerhedsinteresser, og [den] vedrører fabrikation af eller handel med våben, ammunition og krigsmateriel«. Kommissionen bemærker, at Grækenland ikke har forklaret, hvorfor den del af forskuddene, der oversteg de midler, der var nødvendige til at gennemføre de pågældende militære projekter, havde bidraget til »beskyttelse af [...] væsentlige sikkerhedsinteresser«. Kommissionen kan ikke selv forstå, hvorfor det skulle være tilfældet, eftersom værftet ikke behøvede dem til at producere det pågældende krigsmateriel og ikke anvendte dem til dette formål. I et sådant tilfælde, hvor de faktiske omstændigheder tyder på, at artikel 296 ikke finder anvendelse, burde Grækenland have forklaret, hvorfor det alligevel er af den opfattelse, at disse overskydende forskud har bidraget til dets sikkerhed. Eftersom dette ikke blev gjort, konkluderer Kommissionen, at disse forskud i den periode, hvor de ikke var nødvendige for udførelsen af de pågældende militære kontrakter, ikke er omfattet af EF-traktatens artikel 296.

(291) Eftersom forskuddene oprindeligt blev anvendt til at finansiere alle værftets aktiviteter, finder Kommissionen, at 75 % af disse forskud gik til militære aktiviteter og 25 % til civile aktiviteter. Med andre ord var i mindst ét år 25 % af 81,3 mio. EUR og 25 % af 40 mio. EUR omfattet af statsstøtteregler.

4.15.5.2. Forekomst af støtte

(292) Disse overskydende forskud udgør rentefrie lån ydet af staten. De giver derfor HSY en selektiv fordel. Det kan hævdes, at hvis staten køber produkter på en måde, som ville være acceptabel for en privat virksomhed, kan købekontrakten — herunder dens vilkår som forskuddene — ikke give producenten en selektiv fordel. I forbindelse med de militære kontrakter, der blev tildelt HSY, har staten aldrig optrådt på en måde, der ville være acceptabel for en privat virksomhed, der ønsker at købe varer. En privat virksomhed havde navnlig søgt at betale den

lavest mulige pris ved at tage alle potentielle leverandører i verden under overvejelse. Omvendt har Grækenland altid begrænset sine valg til leverandører, der er aktive i Grækenland (eller til konsortier med et medlem, der er aktivt i Grækenland), for at støtte beskæftigelsen i Grækenland og opretholde produktionen af militære produkter i Grækenland⁽¹⁴⁰⁾. En privat virksomhed havde derfor ikke indgået disse købekontrakter. Desuden havde en privat virksomhed ikke accepteret at betale forskud, der overstiger det, der er nødvendigt for at udføre dens ordrer, men havde forsøgt at begrænse forskud mest muligt.

(293) Under disse omstændigheder betragter Kommissionen disse overskydende forskud som et rentefrit lån. Det fremgår af de ovennævnte dokumenter, at disse midler i det mindste i ét år er blevet anvendt til andre aktiviteter end udførelsen af de pågældende kontrakter⁽¹⁴¹⁾. Efter Kommissionens opfattelse svarer de derfor til et etårigt rentefrit lån. I overensstemmelse med den analyse af HSY's kreditværdighed, der findes i afsnit 3.1 i denne beslutning, svarer det støttebeløb, der indgår i disse lån ydet efter den 30. juni 1999, til referencesatsen for Grækenland plus 600 basispoint. Da støtten i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.

4.15.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

(294) Kommissionen har ikke fundet noget grundlag for, at denne støtte kan anses for at være forenelig. Eftersom der hermed ydes støtte til værftets generelle drift, synes der at være tale om driftsstøtte, men som allerede forklaret i forbindelse med vurderingen af tidligere foranstaltninger var dette værft ikke berettiget til at modtage driftsstøtte i 1999, 2000 eller 2001.

(295) Eftersom støtten er ulovlig og uforenelig, skal den tilbagesøges.

(296) Med hensyn til spørgsmålet om særskilte regnskaber vil Kommissionen behandle dette spørgsmål i slutningen af denne beslutning.

4.16. Klausul om skadesløsholdelse til fordel for HDW/Ferrostaal i tilfælde af, at støtte tilbagesøges fra HSY (foranstaltning E18c)

4.16.1. Beskrivelse af foranstaltningen

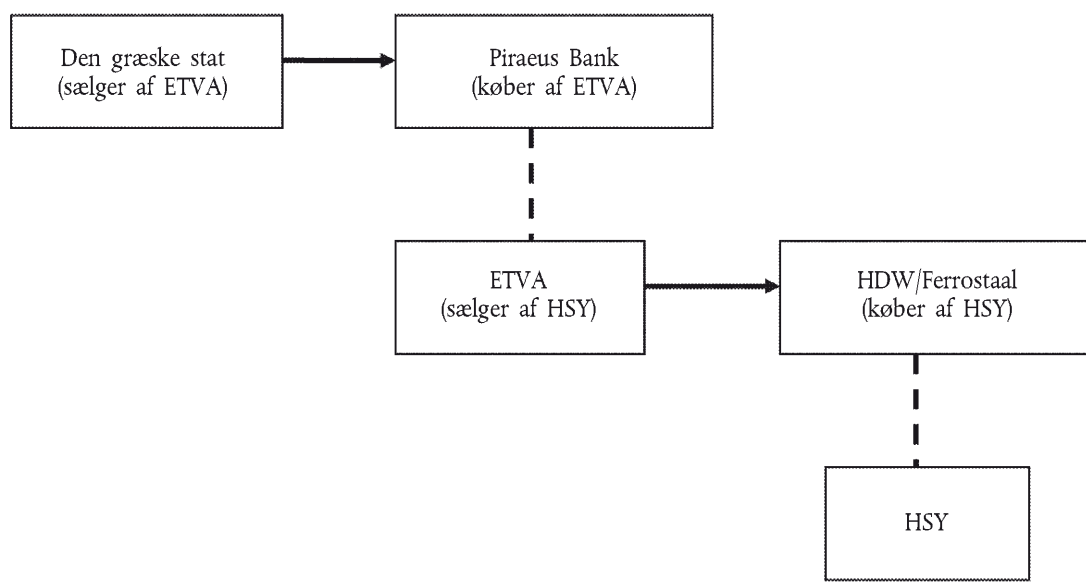
(297) Ifølge beslutningen om at udvide proceduren havde den græske stat givet tilsagn om at holde køberen af HSY (dvs. HDW/Ferrostaal) skadesløs i tilfælde af, at uforenelig støtte, der var ydet før og på tidspunktet for privatiseringen, tilbagesøges fra HSY. Fra en juridisk synsvinkel blev denne garanti ydet via en to-trins-mekanisme:

— På den ene side gav ETVA køberen af HSY (dvs. HDW/Ferrostaal) en garanti. Ifølge denne kompensationsgaranti ville ETVA holde HDW/Ferrostaal skadesløs for enhver støtte, der tilbagesøges fra HSY. Det understreges i beslutningen om at udvide proceduren, at i aftalen om salget af andelen i HSY (i det følgende »HSY SPA«), der blev indgået mellem ETVA og HDW/Ferrostaal den 11. oktober 2001,

havde ETVA, som på det tidspunkt stadig var under statslig kontrol, allerede givet tilsagn om at give HDW/Ferrostaal denne garanti. Den garanti, som ETVA ydede, synes derfor at kunne tilregnes staten.

— På den anden side gav staten køberen af 57,7 % af aktierne i ETVA (dvs. Piraeus Bank) en garanti. Ifølge denne kompensationsgaranti ville staten betale Piraeus Bank 100 % af ethvert beløb, som ETVA skal betale til køberen af HSY som følge af en kompensationsgaranti, som ETVA har givet køberen af HSY.

(298) Nedenstående diagram viser strukturen i to-trins-garantien, som den er beskrevet i beslutningen om at udvide proceduren (de fuldt optrukne linjer angiver erstatningsstrømmene i hvert af de to trin i garantien, mens den stiplede linje angiver ejerskabet efter afslutningen af salget af HSY og af 57,7 % af aktierne i ETVA).

4.16.2. Begrundelse for indledning af proceduren

(299) Ifølge beslutningen om at udvide proceduren havde en privat sælger ikke ydet en sådan garanti, da den ikke er begrænset tids- eller beløbsmæssigt. Desuden havde en aktionær, der opererer under markedsøkonomiske forhold, foretrukket at lade HSY gå konkurs og træde i likvidation i stedet for at sælge det under disse omstændigheder. Den salgspris, som staten modtog, var således kun 6 mio. EUR, og de erstatninger, som staten burde have forventet at betale i henhold til garantien, var meget større.

(300) Mens den juridiske modtager af to-trins-garantien er HDW/Ferrostaal, er HSY ifølge beslutningen om at

udvide proceduren den faktiske modtager af hele mekanismen. Uden en sådan bestemmelse om statslig kompensation havde ingen investor været rede til at købe HSY. Den græske stat anerkendte udtrykkeligt dette. Det er derfor sandsynligt, at HSY uden en sådan garanti ikke var blevet solgt og ikke i stand til at imødegå sine finansielle vanskeligheder og ville være gået konkurs.

(301) Det fremgår endvidere af beslutningen om at udvide proceduren, at en sådan garanti per se synes uforenelig, da den svækker den »effektive virkning« af enhver tilbagetagsbeslutning.

4.16.3. Bemærkninger fra interesserede parter

- (302) Elefsis har gjort gældende i overensstemmelse med Kommissionens indledende undersøgelse, at ingen privat sælger have ydet en sådan ubegrænset garanti. Elefsis har anfægtet Kommissionens påstand om, at ingen investor havde været rede til at købe værftet uden en sådan bestemmelse, eftersom Elefsis, der deltog i udbudsproceduren og ønskede at købe HSY, ikke opstillede denne betingelse i sit tilbud på HSY og var rede til at købe HSY uden en sådan garanti. Ifølge Elefsis blev garantien udelukkende givet til HDW/Ferrostaal. Sidstnævnte og HSY er derfor modtagerne af garantien.
- (303) Piraeus Bank, som kun fremsatte bemærkninger til denne foranstaltning, fordi det er den eneste, som den er direkte involveret i, har fremlagt en række dokumenter, som viser, at ETVA allerede accepterede klausulen om skadesløsholdelse til fordel for HDW/Ferrostaal på tidspunktet for indgåelsen af HSY SPA i oktober 2001, på et tidspunkt, hvor ETVA stadig var kontrolleret af staten. Piraeus Bank har fremlagt kontrakter, dokumenter og artikler fra pressen, som viser, at privatiseringsprocessen af HSY blev forestået af staten. Det fremgår af aftalen mellem den græske stat og Piraeus Bank af 20. marts 2002, at selv om Piraeus Bank blev majoritetsaktionær i ETVA, ville privatiseringsprocessen af HSY fortsat blive forestået af staten. Endelig har Piraeus Bank vist, at det i det udbudsmateriale, der blev fremsendt til potentielle bydende i juli 2001, allerede var udtrykkeligt fastsat, at den højstbydende i tilfælde af, at HSY pålægges tilbagebetaling på grundlag af en potentiel tilsidesættelse af EU's statsstøtteregler, ikke vil være ansvarlig for at foretage en sådan tilbagebetaling.
- (304) TKMS/GNSH har anført, at det under forhandlingerne med ETVA om købet af HSY blev klart, at HSY havde modtaget en eller anden form for finansiel støtte fra den græske stat. De potentielle købere havde imidlertid hverken kendskab til omfanget af disse foranstaltninger eller de præcise omstændigheder, hvorunder de var blevet truffet. Under udbudsprocessen modtog køberne meget få oplysninger om de forskellige foranstaltninger, som denne procedure nu vedrører. Med andre ord var det ikke muligt for køberne at fastsætte omfanget af de mulige statsstøtemæssige konsekvenser i forbindelse med HSY. For at undgå at blive udsat for eventuelle risici i forbindelse med tidligere eller nuværende støtte krævede HDW/Ferrostaal, at der skulle indhentes godkendelse eller en administrativ skrivelse/negativattest fra Kommissionen vedrørende tidligere støtteforanstaltninger. Skulle dette ikke være muligt, ville køberen foreslå en acceptabel form for garanti til sælgeren. Efter kontakter med Kommissionen blev det klart, at den ikke var rede til at udfærdige en sådan administrativ skrivelse/negativattest. I den fusionsbeslutning, hvori HDW/Ferrostaals erhvervelse af HSY godkendes, erkender Kommissionen selv, at tilskuddenes omfang var ukendt. Under disse omstændigheder blev der opnået enighed om klausulen om skadesløsholdelse den 31. maj 2002 som et tillæg til HSY SPA, hvorved ETVA som sælger af HSY garanterede at erstatte ethvert finansielt tab, som køberen måtte lide i tilfælde af tilbagesøgning af støtte fra HSY. TKMS/GNSH har konkluderet, at ingen investor var gået med til at købe HSY uden en sådan garanti. Denne påstand blev også bekræftet i den anden Deloitte-rapport, som blev fremsendt af TKMS/GNSH i juni 2007.
- (305) TKMS/GNSH er af den opfattelse, at foranstaltningen ikke kan tilregnes staten, eftersom den blev ydet af ETVA på et tidspunkt, hvor banken ikke længere var under statslig kontrol. På grundlag af HSY SPA, der blev indgået i oktober 2001, var der således ingen kontraktlig forpligtelse for ETVA til at holde GNSH skadesløs. ETVA besluttede at yde denne garanti tidligst i maj 2002. TKMS/GNSH har også gjort gældende, at ETVA og staten handlede som en privat sælger. Sandsynligheden for, at garantien skulle udbetales, var forholdsvis lav. Omvendt ville, såfremt værftet trådte i likvidation, tabene på de lån og garantier, der var ydet til HSY, repræsentere meget større beløb (beregningen til støtte for denne påstand fremgik af den anden Deloitte-rapport, der blev fremsendt af TKMS/GNSH). Desuden er TKMS/GNSH af den opfattelse, at staten ifølge den garanti, som den ydede til Piraeus Bank den 20. marts 2002, kun ville holde Piraeus Bank skadesløs med hensyn til 57,7 % af ethvert beløb, som ETVA betalte til køberen af HSY (dvs. HDW/Ferrostaal). Omvendt ville ETVA ifølge den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal den 31. maj 2002, holde HDW/Ferrostaal skadesløs med hensyn til 100 % af enhver støtte, der måtte blive tilbagesøgt fra HSY. TKMS/GNSH har konkluderet, at den garanti, som ETVA ydede den 31. maj 2002, er mere omfattende end den garanti, som Piraeus Bank fik den 20. marts 2002. Dette kan derfor ikke udgøre en enkelt garantimekanisme, og den omstændighed, at ETVA ydede en mere omfattende garanti, beviser, at den handlede som enhver privat sælger.
- (306) TKMS/GNSH kan ikke se, hvorfor en sådan bestemmelse om skadesløsholdelse kunne udgøre en omgåelse af tilbagesøgningen af støtte. Hvis der nemlig tilbagesøges støtte fra HSY, vil staten ikke holde HSY, men køberen af HSY (dvs. TKMS/GNSH, som er efterfølgeren for HDW/Ferrostaal) skadesløs.
- (307) TKMS/GNSH⁽¹⁴²⁾ er endvidere af den opfattelse, at den garanti, som staten ydede til Piraeus Bank, kunne udgøre støtte til Piraeus Bank og ETVA.

4.16.4. Bemærkninger fra Grækenland

(308) Ifølge Grækenland og HSY udgør klausulen om skadesløsholdelse ikke støtte. For det første kan den ikke tilregnes staten, eftersom den blev ydet af ETVA, på et tidspunkt, hvor den ikke længere var under statslig kontrol. For det andet har Grækenland og HSY gjort gældende, at den græske stat handlede som en markedsinvestor, da den solgte sin aktiepost i HSY i sin egenskab af hovedaktionær i ETVA. Den garanti, som sælgerne af HSY ydede til køberen, er en almindelig standardbetingungelse i forretningsaftaler. Grækenland har således understreget, at det ikke ydede HSY en garanti med hensyn til forpligtelsen til at tilbagebetale ulovlig statsstøtte, men til køberen af HSY. En sådan skadesløsholdelse bebyrder sælgeren, uanset om den indgår som en klausul i en forretningsaftale eller ej. Kommissionens bemærkning om, at den græske stat kendte eller burde have kendt det store antal yderligere potentielt ulovlige og uforenelige statsstøtteforanstaltninger, og at beløbene skulle tilbagebetales og derved udløse klausulen om skadesløsholdelse, er uden grundlag. I den periode, hvori klausulen om skadesløsholdelse blev indført, forelå der ingen kommissionsbeslutning, hvorefter HSY havde modtaget ulovlig statsstøtte. Desuden havde HSY's lukning og likvidation været dyrere for staten under hensyntagen til de sociale omkostninger.

(309) HSY kan desuden ikke se, hvordan det kunne have fået en finansiell fordel i forbindelse med en garanti, som blev aftalt mellem ETVA og HDW/Ferrostaal, eller i forbindelse med en garanti aftalt mellem den græske stat og Piraeus Bank. Selv hvis HDW/Ferrostaal skulle modtage kompensation, er konsortiet ikke forpligtet til at indskyde dette beløb i HSY. Kommissionen har derfor heller ikke vist, hvorfor klausulen om skadesløsholdelse ville neutralisere en tilbagesøgningsbeslutning. Ifølge Domstolens praksis mister støttemodtageren fordelene, når støtten tilbagebetales, og situationen forud for støttens ydelse kan genoprettes.

(310) Endelig har Grækenland gjort gældende, at hvis Kommissionen anså klausulen om skadesløsholdelse for at være statsstøtte, vil EF-traktatens artikel 296-298 finde anvendelse. I denne forbindelse har HSY anført, at i betragtning af, at den græske marine altid har været værftets vigtigste kunde, bør proceduren og vilkårene i forbindelse med privatiseringen, herunder ikrafttrædelsen af lov 2941/2001, undersøges på grundlag af den statslige kunde, som af nationale forsvarshensyn er interesseret i at opretholde værftets drift og rentabilitet. I dette tilfælde har den græske stat truffet foranstaltninger, som enhver privat virksomhed, hvis interesser vedrører en anden

virksomheds rentabilitet, ville have truffet. Desuden er denne vurdering endnu vigtigere, når staten er forpligtet til at bære byrden og tabene ved virksomhedens opløsning og likvidation, som havde været dyrere og derfor urentabel.

4.16.5. Vurdering

4.16.5.1. EF-traktatens artikel 296

(311) Kommissionen finder, at foranstaltningen ikke er omfattet af EF-traktatens artikel 296. Mekanismen med skadesløsholdelse finder således anvendelse i tilfælde af, at statsstøtte tilbagesøges fra HSY. Som Grækenland har gjort gældende og Kommissionen hidtil har godkendt i sin praksis⁽¹⁴³⁾ er HSY's militære aktiviteter af afgørende betydning for Grækenlands sikkerhed og er omfattet af artikel 296; statsstøttereglerne finder derfor ikke anvendelse på disse. Eftersom al statsstøtte til HSY's militære aktiviteter er fritaget fra statsstøttereglerne, kan en eventuel tilbagesøgning af statsstøtte kun være tilbagesøgning af statsstøtte ydet til HSY's civile aktiviteter. Denne garanti vedrører derfor direkte og udelukkende HSY's civile aktiviteter.

(312) Nogle parter har gjort gældende, at uden denne garanti havde ingen investor købt HSY, og værftet ville formentlig være gået konkurs. Selv hvis denne foranstaltning udelukkende vedrører HSY's civile aktiviteter, var den derfor ikke desto mindre nødvendig for at sikre, at HSY's militære aktiviteter overlevede, og er derfor omfattet af artikel 296. Kommissionen kan ikke godtage dette argument. På grundlag af artikel 296 kunne Grækenland til de militære aktiviteter have ydet den finansielle støtte, der var nødvendigt for at sikre videreførelsen heraf. Grækenland havde derved undgået de militære aktiviteter ophør. Alternativt kunne Grækenland have ydet den finansielle støtte, der var nødvendig til at gøre de militære aktiviteter attraktive for en potentiel investor, således at disse militære aktiviteter kunne være blevet købt og videreførelsen heraf derved sikret. En investor, der køber de militære aktiviteter, havde ikke behøvet en garanti som denne, da støtte som nævnt ikke kunne tilbagesøges i forbindelse med HSY's militære aktiviteter. Denne foranstaltning var derfor udelukkende nødvendig for at finde en køber til hele HSY, dvs. inklusive de civile aktiviteter. Virkningen af denne foranstaltning var således at gøre det muligt at finde en køber til HSY's civile aktiviteter og derved sikre videreførelsen af disse aktiviteter. Foranstaltningen var ikke nødvendig for at sikre videreførelsen af de militære aktiviteter. Den er derfor ikke omfattet af EF-traktatens artikel 296.

4.16.5.2. Forekomst af støtte

(313) Eftersom nogle parter har anfægtet, at de to garantier (dvs. den, der blev ydet af staten til Piraeus Bank, og den, der blev ydet af ETVA til HDW/Ferrostaal) udgør en enkelt garantimekanisme, og at HSY er modtageren af de to garantier, vil Kommissionen først særskilt vurdere den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal, og påvise, at den udgør statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1.

(314) For at udgøre statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1, skal en foranstaltning kunne tilregnes staten. Nogle parter har anfægtet, at den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal, kan tilregnes staten. De har gjort gældende, at beslutningen om at yde denne garanti blev truffet uafhængigt og frit af ETVA. De har navnlig gjort gældende, at garantien blev ydet den 31. maj 2002 ved hjælp af tillægget til HSY SPA, på et tidspunkt, hvor ETVA ikke længere var under statslig kontrol, men kontrolleredes af Piraeus Bank. Kommissionen afviser denne påstand og finder, at der er talrige beviser på, at foranstaltningen kan tilregnes staten:

— For det første fremgik denne garanti i forbindelse med privatiseringsprocessen af HSY af de dokumenter, der blev fremsendt til potentielle bydende⁽¹⁴⁴⁾. Der var med andre ord allerede i forbindelse med privatiseringsprocessen et tilsagn om, at køberen af HSY ville blive holdt skadesløs for enhver statsstøtte, der tilbagesøges fra HSY. Endvidere forpligtede ETVA sig den 14. september 2001 udtrykkeligt og utvetydigt til at give HDW/Ferrostaal denne garanti, hvis EU udfærdigede en attest vedrørende tidligere og nuværende støtte, der var ydet til HSY⁽¹⁴⁵⁾. I klausul 1.2.3 i HSY SPA, der blev undertegnet den 11. oktober 2001, henvises der udtrykkeligt til det dokument, der blev undertegnet den 14. september 2001. Diskussionen om den nøjagtige ordlyd af garantien fortsatte i de følgende måneder⁽¹⁴⁶⁾. Eftersom Kommissionen ikke udfærdigede en administrativ skrivelse/negativattest vedrørende tidligere og nuværende støtte til HSY, var ETVA den 31. maj 2002 nødt til at udstede den garanti til fordel for HDW/Ferrostaal, som parterne havde aftalt den 14. september 2001 og i klausul 1.2.3 i HSY SPA. Det fremgår af ovenstående, at selv om tillægget med garantien til HDW/Ferrostaal blev undertegnet den 31. maj 2002, forpligtede ETVA sig allerede til at yde denne garanti (hvis EU ikke godkendte tidligere og nuværende støtte) på et tid-

punkt, hvor ETVA stadig var under statslig kontrol. Tillægget af 31. maj 2002 er med andre ord udførelsen af en kontrakt, som ETVA indgik, da den stadig var under statslig kontrol. Som vist i afsnit 3.2 i denne beslutning kan alle de foranstaltninger, som ETVA har gennemført i forhold til HSY, da ETVA var under statslig kontrol, anses for at kunne tilregnes staten⁽¹⁴⁷⁾. Alle disse elementer blev bekræftet af Grækenland ved brev af 23. maj 2005⁽¹⁴⁸⁾.

— For det andet ville foranstaltningen stadig kunne tilregnes staten, selv hvis det blev antaget, at ETVA på grundlag af de førnævnte dokumenter, som den havde undertegnet, da den var under statslig kontrol (dvs. indtil udgangen af marts 2002), ikke havde nogen kontraktlig forpligtelse til at yde denne garanti til HDW/Ferrostaal. Kommissionen bemærker i den henseende, at Grækenland fortsat forestod salget af HSY, selv efter at ETVA var blevet solgt til Piraeus Bank. Ifølge artikel 8.2.2 i aftalen af 20. marts 2002 mellem staten og Piraeus Bank vil ETVA ikke være ansvarlig for salgsprocessen af HSY, som staten fortsat vil forestå. Det hedder f.eks. i artikel 8.2.2.(b), at staten »tager sig af og påtager sig kontrollen med og ansvaret for akterne og forhandlingerne med den tredje køber af aktieposten i Hellenic Shipyards«. I overensstemmelse med artikel 8.2.2 i aftalen af 20. marts 2002 anmodede Piraeus Bank ved brev af 28. maj 2002 om statens samtykke vedrørende den garanti, som ETVA havde til hensigt at yde til HDW/Ferrostaal. Staten gav sin godkendelse ved brev af 31. maj 2002. Alt dette viser, at ydelsen af garantien kan tilregnes staten.

— For det tredje ville garantien stadig kunne tilregnes staten, selv hvis de to foregående punkter blev afvist. Kommissionen bemærker i den henseende, at staten besluttede at privatisere HSY⁽¹⁴⁹⁾. Da Piraeus Bank overtog kontrollen med ETVA, var den derfor i henhold til loven forpligtet til at privatisere HSY. Som erkendt af TKMS/GNSH selv havde HDW/Ferrostaal ikke købt HSY, hvis de ikke havde fået en sådan garanti. Eftersom staten besluttede, at HSY skulle sælges, og eftersom ydelsen af garantien var uomgængelig nødvendig for at sælge HSY, kan det konkluderes, at staten bragte ETVA i en situation, hvor den var tvunget til at udstede garantien. Selv hvis det blev konkluderet, at ETVA besluttede at yde garantien i maj 2002 uden statens direkte inddragelse, vil foranstaltningen derfor fortsat kunne tilregnes staten.

- For det fjerde bør det konkluderes, selv hvis alle de tidligere punkter blev afvist, at ETVA kun accepterede at yde garantien den 31. maj 2002, fordi dens kontrollerende aktionær (dvs. Piraeus Bank) havde modtaget en garanti fra staten, der beskytter vedkommende mod en eventuel økonomisk skade som følge af denne garanti. Som det vil fremgå, havde en markedsøkonomisk investor således aldrig ydet en sådan garanti uden at have modtaget en modgaranti fra staten. Garantien blev kun ydet, fordi staten havde beskyttet den økonomiske enhed (dvs. koncernen), der ydede garantien, mod eventuelle negative konsekvenser (ved at yde en modgaranti). I et sådant tilfælde, hvor en virksomhed blot overdrager en støtte til anden virksomhed, kan ydelsen af foranstaltningen tilregnes staten.
- (315) For at udgøre statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1, skal en foranstaltning være finansieret af statsmidler. Det fremgår af meddelelsen om garantier, at »[s]tøtten ydes på det tidspunkt, hvor garantien gives, ikke det tidspunkt, hvor garantien påberåbes, eller det tidspunkt, hvor der foretages udbetalinger i henhold til garantien. Om en garanti udgør statsstøtte eller ej, [...] skal vurderes på det tidspunkt, hvor garantien gives«. Som anført ovenfor finder Kommissionen, at ETVA var kontraktligt forpligtet til at yde denne garanti til HDW/Ferrostaal på et tidspunkt, hvor staten stadig ejede langt hovedparten af aktierne i ETVA. Da det fremgår af meddelelsen om garantier, at eksistensen af støtten skal analyseres på det tidspunkt, hvor garantien gives, og ikke senere, når garantien påberåbes, kan det konkluderes, at staten ved at forpligte sig til at yde garantien satte statsmidler på spil, og at garantien derfor indebærer statsmidler. Den omstændighed, at ETVA blev solgt til Piraeus Bank kort tid efter, berører ikke denne konklusion. Hvis staten således korrekt har informeret de bydende om ETVA's kontraktlige forpligtelser (herunder dette tilsagn fra ETVA om at yde garantien til HDW/Ferrostaal, hvis Kommissionen ikke udfærdiger en administrativ skrivelse), må de bydende have taget højde for dette tilsagn fra ETVA. De må derfor have nedjusteret den pris, de var rede til at betale for at købe ETVA. Dette betyder, at staten solgte ETVA til en lavere pris og derfor tabte midler. Selv hvis det blev konkluderet, at ETVA på det tidspunkt, hvor ETVA stadig ejedes af staten, ikke kontraktligt forpligtede sig til at udstede garantien, finder Kommissionen som nævnt, at staten ved at beslutte at privatisere HSY i januar 2001 (på et tidspunkt, hvor ETVA stadig ejedes af staten) bragte ETVA i en situation, hvor den var tvunget til at udstede en sådan garanti, eftersom sidstnævnte var uomgængelig nødvendig for at finde en køber til HSY. Dette medfører, at da de bydende afgav deres tilbud på ETVA, må de have taget højde for, at ETVA ville skulle udstede denne garanti. Følgelig tilbød de en lavere pris for at købe ETVA, og dette fører derfor også til den konklusion, at statsmidler er gået tabt.
- (316) Selv hvis det blev konkluderet, at der på det tidspunkt, hvor staten solgte ETVA, ikke var nogen forpligtelse (enten kontraktligt eller faktisk) til at udstede denne garanti, kan det stadig påvises, at den garanti, som ETVA ydede, indebærer statsmidler. Staten ydede nemlig køberen af ETVA (dvs. Piraeus Bank) en garanti, hvorved staten gav tilsagn om at godtgøre Piraeus Bank 100 % af ethvert beløb, som ETVA skulle betale i henhold til den garanti, som ETVA vil udstede til fordel for HDW/Ferrostaal. Denne modgaranti blev ydet i flere på hinanden følgende kontrakter. I aftalen af 18. december 2001 mellem staten og Piraeus Bank vedrørende salget af 57,7 % af ETVA forpligtede staten sig til at betale Piraeus Bank 57,7 % af ethvert beløb, som ETVA skulle betale til køberen af HSY. I aftalen af 20. marts 2002 mellem de samme parter, og som ændrede aftalen af 18. december 2001 forpligtede staten sig til at betale Piraeus Bank 100 % af ethvert beløb, som ETVA skulle betale til køberen af HSY⁽¹⁵⁰⁾. Ved brev af 31. maj 2002 til Piraeus Bank bekræftede staten over for denne, at den ville godtgøre 100 % af ethvert beløb, som ETVA betalte til køberen af HSY⁽¹⁵¹⁾. Da ETVA undertegnede tillægget til HSY SPA den 31. maj 2002, havde Piraeus Bank med andre ord modtaget en garanti fra staten, hvorefter den ville få godtgjort 100 % af ethvert beløb, som ETVA skulle betale på grundlag af den garanti, der efter planen skulle ydes til HDW/Ferrostaal⁽¹⁵²⁾. Dette viser, at ethvert beløb, som ETVA betalte, i sidste instans ville blive finansieret over statens budget, og at garantien indebærer statsmidler.
- (317) For at påvise, at der foreligger statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1, er det nødvendigt at vise, at staten ikke handlede på samme måde, som en markedsøkonomisk investor havde handlet under lignende omstændigheder. I denne henseende har Grækenland, HSY og TKMS/GNSH gjort gældende, at en markedsøkonomisk investor under lignende omstændigheder havde accepteret at udstede denne garanti til fordel for HDW/Ferrostaal. De har hævdet, at det markedsøkonomiske investorprincip bør anvendes i relation til ETVA, som var den retlige enhed, der solgte HSY, og i relation til den græske stat, som var sælgeren af ETVA.
- (318) Kommissionen minder om, som anført i afsnit 3.2, at da ETVA købte HSY og direkte derefter indskød kapital for at holde det i live, handlede den ikke som en markedsøkonomisk investor, men som en offentlig myndighed, der ydede støtte for at opretholde en virksomhed, der anses for at være vigtig for den græske økonomi. Ingen

markedsøkonomisk investor havde derfor befundet sig i ETVA's situation. Ingen markedsøkonomisk investor havde befundet sig i den situation at skulle sælge disse aktier i HSY. Efter Kommissionens opfattelse kan det markedsøkonomiske investorprincip derfor ikke anvendes i dette tilfælde til at begrunde, at staten sætter yderligere statsmidler på spil (ved at yde garantien).

(319) Selv hvis man alligevel antager, at det markedsøkonomiske investorprincip bør finde anvendelse, finder Kommissionen, at hvis staten havde været en privat virksomhed, der opererer under normale markedsvilkår, havde den ikke accepteret at yde garantien. Hvert af følgende tre punkter er alene tilstrækkeligt til at påvise dette.

(320) For det første bemærker Kommissionen, at ETVA (og staten via ETVA) gav tilsagn om, selv om den kun havde en aktiepost på 51 % i HSY (de resterende 49 % ejedes af de ansatte⁽¹⁵³⁾), at betale køberen af HSY (dvs. HDW/Ferrostaal) 100 % af enhver støtte, der ville blive tilbagesøgt fra HSY. En markedsøkonomisk investor havde ikke accepteret at yde en erstatning på 100 % af den skade, som den solgte virksomhed måtte lide. Under visse omstændigheder kan en markedsøkonomisk investor acceptere at overtage ansvaret for visse af den solgte virksomheds fremtidige forpligtelser, men kun i forhold til vedkommendes aktiepost, som var 51 % i det foreliggende tilfælde. En markedsøkonomisk investor havde anmodet de øvrige aktionærer om at påtage sig ansvaret for de resterende 49 % af de pågældende forpligtelser. Ved at acceptere at bære 100 % af den solgte virksomheds potentielt enorme forpligtelser (det skal erindres, at der i kontrakten ikke er fastsat et loft for kompensationsbetalingerne) gav ETVA de øvrige aktionærer i HSY (dvs. de ansatte) en gave. En markedsøkonomisk investor havde ikke accepteret at give en sådan gave ved at påtage sig en andel af den solgte virksomheds potentielt enorme forpligtelser, som langt overstiger vedkommendes aktiepost. Ud fra den blotte kendsgerning, at den kompensationsgaranti, som ETVA har ydet til HDW/Ferrostaal, udgør 100 % (dvs. i stedet for 51 %) af den støtte, der kunne tilbagesøges fra HSY, kan det derfor konkluderes, at ingen markedsøkonomisk investor havde ydet en sådan garanti.

(321) For det andet har Grækenland, HSY og TKMS/GNSH gjort gældende, at nettoprovenuet (dvs. indtægter minus omkostninger) var højere i tilfælde af, at HSY blev solgt — herunder de forventede betalinger i henhold til garantien — end hvis HSY var trådt i likvidation. TKMS/GNSH har støttet sin påstand på den anden Deloitte-rapport. I denne rapport sammenlignes nettoomkostningerne i de to scenarier. Denne analyse er foretaget i relation til ETVA og derpå i relation til staten. Kommissionen

finder, at det er et misbrug af dette princip at anvende det i relation til ETVA. Som behandlet i afsnit 3.2 blev privatiseringen besluttet og finansielt støttet — se f.eks. statsstøtten i lov 2941/2001⁽¹⁵⁴⁾ — af staten, og ETVA har aldrig indtaget en position som en uafhængig økonomisk enhed, der frit kunne udforme salget af HSY på en måde, der maksimerede dens indtægter og minimerede dens tab. Det er derfor den statslige indgriben som helhed, der skal undersøges, og ikke adfærden hos en af dens dele.

(322) Hvis princippet alligevel anvendes i relation til ETVA, er det nødvendigt at sammenligne nettoprovenuet (dvs. indtægter minus omkostninger) for ETVA i tilfælde af HSY's likvidation og i tilfælde af et salg af HSY. I tilfælde af HSY's likvidation skal det fastslås, hvilke omkostninger ETVA ville skulle afholde. TKMS/GNSH har gjort gældende, at tabet ville svare mindst til de lån og garantier, som ETVA har ydet til HSY, og hvor staten ikke har stillet nogen modgaranti. Kommissionen bemærker imidlertid, at ingen af disse lån og garantier udgør en normalt omkostning i forbindelse med likvidation af en virksomhed⁽¹⁵⁵⁾. Alle disse lån og garantier er således blevet ydet af ETVA som offentlig myndighed, fordi de enten udgjorde statsstøtte til de civile aktiviteter eller var foranstaltninger til at beskytte Grækenlands sikkerhed i overensstemmelse med EF-traktatens artikel 296⁽¹⁵⁶⁾. Disse lån og garantier kan derfor ikke tages i betragtning ved anvendelsen af det markedsøkonomiske investorprincip. Det viser sig følgelig, at ETVA som en markedsøkonomisk aktør ikke havde haft betydelige omkostninger at afholde i tilfælde af HSY's likvidation. I tilfælde af, at HSY blev solgt, ville ETVA modtage salgsprisen på 6 mio. EUR. Med hensyn til omkostningerne i tilfælde af et salg af HSY, skulle ETVA udstede den garanti, der analyseres her, og som var størrelsesmæssigt ubegrænset og derfor medførte potentielle betalinger på to- eller endog trecifrede millionbeløb i euro. En sammenligning af de to scenarier viser, at en markedsøkonomisk investor havde foretrukket en likvidation af værftet⁽¹⁵⁷⁾. ETVA handlede derfor ikke som en markedsøkonomisk investor. Hvis sammenligningen mellem salget af HSY og likvidationen af HSY foretages i relation til staten, fører det til præcis samme konklusioner. Staten havde ikke store omkostninger i sin egenskab af driftsher/ejer i tilfælde af HSY's likvidation, da alle de lån og garantier, der var ydet af staten (direkte eller via ETVA) til HSY, var ydet af staten som offentlig myndighed, fordi de enten udgjorde statsstøtte til de civile aktiviteter eller foranstaltninger til at beskytte Grækenlands sikkerhed i overensstemmelse med EF-traktatens artikel 296. I tilfælde af, at HSY blev solgt, ville staten blot modtage nogle få millioner euro, mens den, fordi den ydede garantien, risikerede at skulle betale to- eller trecifrede millionbeløb i euro. Staten handlede derfor ikke på en måde, der var acceptabel for en privat virksomhed under lignende omstændigheder.

- (323) Grækenland, HSY og TKMS/GNSH har gjort gældende, at risiciene for, at HSY skulle tilbagebetale statsstøtte, var meget begrænsede, eftersom Kommissionen på daværende tidspunkt ikke var i gang med at foretage undersøgelser. De har derfor påstået, at risikoen for, at ETVA og staten skulle betale erstatning i henhold til garantien, var lille. Kommissionen kan ikke acceptere denne påstand. Det svarer til at påstå, at eftersom det i de foregående år var lykkedes Grækenland at skjule den omstændighed, at ulovlig og uforenelig statsstøtte var blevet ydet til HSY, samt misbruget af støtte, der tidligere var godkendt af Kommissionen, havde det lov til at yde denne garanti. Som et subsidiært argument bemærker Kommissionen, at HDW/Ferrostaal krævede at få denne garanti og ikke var rede til at undertegne afslutningen af salget af HSY, inden den havde fået garantien. Den betydning, som HDW/Ferrostaal tillagde garantien, viser, at denne private investor fandt, at der ikke var en ringe sandsynlighed for, at HSY skulle tilbagebetale statsstøtte. Den omstændighed, at Grækenland fra begyndelsen af privatiseringsprocessen forpligtede sig til at yde en sådan garanti til den højstbydende, viser også, at Grækenland var af den opfattelse, at en privat investor ville finde en sådan garanti meget vigtig (en betingelse sine qua non ifølge Grækenlands brev af 23. maj 2005, som er citeret i fodnote 148 i denne beslutning, og ifølge den anden Deloitte-rapport), hvilket kun kan være tilfældet, hvis en privat investor er af den opfattelse, at sandsynligheden for tilbagesøgning ikke er særlig begrænset.
- (324) Kommissionen bemærker endvidere, at i denne sammenhæng, hvor det var vanskeligt at anslå det støttebeløb, der kunne tilbagesøges fra HSY, havde en markedsøkonomisk sælger af HSY i det mindste i salgskontrakten indføjet et loft for den potentielle betaling til køberen. En markedsøkonomisk sælger havde ikke accepteret at løbe den risiko at skulle betale flere hundrede millioner euro, selv hvis det blev antaget, at sandsynligheden for en så høj betaling kunne være meget lav. Den omstændighed, at der ikke var fastsat noget loft i garantien, er derfor et yderligere bevis for, at ETVA og staten ikke handlede på en måde, der var acceptabel for en markedsøkonomisk aktør.
- (325) For det tredje er det ved vurderingen af, om staten handlede som en markedsøkonomisk investor eller ej, nødvendigt at tage hensyn til den statslige indgriben som held. I dette tilfælde har staten ydet flere store støttebeløb for at lette privatiseringen af HSY (dvs. den statsstøtte, der indgår i lov 2941/2001 ⁽¹⁵⁸⁾). Den tilbagebetalte navnlig de ansatte i HSY det beløb på 4,3 mio. EUR, som de havde investeret i forbindelse med de tre kapitalforhøjelser i HSY. Denne foranstaltning, som havde til formål at sikre, at de ansatte ikke ville hindre salget af HSY, havde været uacceptabelt for en markedsøkonomisk investor, bl.a. da der ikke var nogen kontraktlig forpligtelse til at gøre dette, og eftersom de ansatte desuden stadig skyldte ETVA 24 mio. EUR som købspris for aktierne. Endelig anmodede staten de bydende om at betale en del af købsprisen for HSY i form af en kapitalforhøjelse ⁽¹⁵⁹⁾. Alle disse elementer viser, at staten i forbindelse med salget af HSY ikke handlede med henblik på at maksimere sine indtægter og minimere sine omkostninger, men med det formål at lette salget af HSY og videreføre værftets drift. I forbindelse med salget af HSY handlede den græske stat derfor ikke som en markedsøkonomisk investor.
- (326) På baggrund af hver af de tre ovenstående betragtninger konkluderer Kommissionen, at en markedsøkonomisk investor ikke havde ydet garantien.
- (327) Med hensyn til spørgsmålet, om der foreligger en fordel, og identifikationen af modtageren finder Kommissionen, at ingen investor havde købt hele HSY (dvs. inklusive de civile aktiviteter) uden garantien. Den anden Deloitte-rapport bekræfter denne konklusion: »På grundlag af vor erfaring og ovennævnte analyse hælder vi mod den opfattelse, at ingen fornuftig investor havde været rede til at erhverve HSY og parallelt hermed påtage sig enhver yderligere risiko i forbindelse med statsstøtte (som på daværende tidspunkt hverken var sikker eller kvantificeret af Kommissionen) for virksomheden, som a) var under en statsejet virksomheds (ETVA Bank) ejerskab og ledelse i en årrække og samtidig b) havde en betydelig negativ egenkapital, blandt andre driftsmæssige problemer (dvs. lav produktivitet, høje driftsomkostninger, overskydende arbejdskraft osv.)«. Denne konklusion bekræftes også af, at Grækenland i forventning om, at en sådan garanti ville være nødvendig for at tiltrække private investorer, i udbudsmaterialet gav tilsagn om, at den højstbydende ville få en sådan garanti ⁽¹⁶⁰⁾. Denne konklusion, at en sådan garanti var nødvendigt for at finde en køber til HSY, er logisk, eftersom en investor, der foretog en due diligence af HSY, havde fundet, at HSY havde været omfattet af en række foranstaltninger, der kunne udgøre støtte, som Kommissionen senere kunne kræve tilbagesøgt ⁽¹⁶¹⁾. I modsætning til denne konklusion har Elefsis gjort gældende, at denne garanti ikke var nødvendig, og har navnlig hævdet, at selskabet havde været rede til at købe HSY uden en sådan garanti, hvilket fremgår af, at det i sit tilbud på købet af HSY ikke opstillede denne garanti som en betingelse for at købe HSY. Kommissionen finder, at Elefsis' påstand mangler troværdighed. Kommissionen minder for det første om, at selv hvis det var korrekt, at Elefsis ikke anmodede om en sådan garanti i sit tilbud, beviser det ikke, at hvis Elefsis var blevet valgt som den foretrukne bydende, havde det ikke anmodet om denne

garanti i en senere fase af forhandlingen med sælgeren⁽¹⁶²⁾. Det er meget sandsynligt, at Elefsis havde gjort dette. Så snart HSY var blevet solgt til HDW/Ferrostaal, begyndte Elefsis således at indgive klager til Kommissionen med påstand om, at HSY havde draget fordel af adskillige og omfattende støtteforanstaltninger, som Kommissionen burde tilbagesøge. En investor, som er overbevist om, at en virksomhed har modtaget statsstøtte til et tocifret millionbeløb i euro vil ikke selv påtage sig den risiko at købe denne virksomhed, medmindre vedkommende får en garanti. Kommissionen afviser derfor Elefsis' påstand og er af den opfattelse, at uden denne garanti havde ingen markedsøkonomisk investor købt HSY i dets helhed, dvs. HSY inklusive de civile aktiviteter. Som anført ovenfor kunne Grækenland, hvis HSY ikke var blevet solgt, fortsat have støttet de militære aktiviteter på grundlag af EF-traktatens artikel 296. Omvendt havde Grækenland på grund af EF-traktatens artikel 87 ikke lov til at yde finansiel støtte til de civile aktiviteter. Kommissionen bemærker, at HSY's finansielle situation og HSY forværredes drastisk mellem 1998 og 2002. Selv om HSY ikke offentliggør særskilte regnskaber for civile aktiviteter, er det rimeligt at antage, at disse aktiviteter var yderst tabsgivende i disse år. Foruden skibsreparationsaktiviteten var de tre væsentligste ikke-militære kontrakter, der blev udført i disse år, kontrakterne med ISAP, OSE og Strintzis. Som forklaret i denne beslutning (se beskrivelse og vurdering af foranstaltning E12c) blev kontrakterne med ISAP og OSE udført med betydelige forsinkelser, som tvang HSY til at betale høje bøder og tilvejebringe rullende materiel gratis, hvilket også udgjorde høje omkostninger for HSY. Det er derfor klart, at disse kontrakter var yderst tabsgivende. Som det også er forklaret i denne beslutning, var den kontrakt, der blev indgået med Strintzis i begyndelsen af 1999, en stor fejltagelse for HSY. Kontrakten blev annulleret i 2002, HSY skulle betale erstatning til Strintzis i henhold til kontrakten og solgte skrogene i 2004 til en pris, som kun var en brøkdel af det tocifrede millionbeløb i euro, som HSY havde brugt på at bygge disse skrog. Denne kontrakt var derfor også særdeles tabsgivende. Endelig var den sidste civile aktivitet skibsreparation. Det er et forretningsområde med en lille margen, da der er en hård konkurrence mellem værfterne. Kommissionen tvivler derfor på, at denne aktivitet har været rentabel, og under alle omstændigheder var den absolut ikke i stand til at opveje de store tab i forbindelse med kontrakterne med ISAP, OSE og Strintzis. Det er derfor rimeligt at antage, at de civile aktiviteter var stærkt tabsgivende indtil 2002. Som det er fremgået af denne beslutning, har disse aktiviteter til stadighed modtaget støtte, hvoraf en del nu skal tilbagesøges. Den omstændighed, at kontrakterne med ISAP, OSE og Strintzis ikke kunne udføres korrekt, beviser frem for alt, at de civile aktiviteter var forblevet tabsgivende, hvis de ikke var blevet købt af en virksomhed og ikke havde kunnet nyde godt af dennes tekniske og projektledelsesmæssige færdigheder. Den anden Deloitte-rapport bekræfter, at HSY havde »driftsmæssige problemer (dvs. lav produktivitet, høje driftsomkostninger, overskydende arbejdskraft osv.)«. Hvis de civile aktiviteter ikke var blevet solgt, var de derfor hurtigt ophørt (medmindre Grækenland havde fortsat med at yde ulovlig og uforenelig støtte til disse aktiviteter). Sammenfattende har Kommissionen vist i denne betragtning, at uden garantien havde ingen investor købt

HSY's civile aktiviteter, og hvis disse aktiviteter ikke var blevet købt, var de hurtigt ophørt. Kommissionen konkluderer, at modtageren af garantien er HSY, og at fordelene er at muliggøre videreførelsen af de civile aktiviteter.

- (328) Elefsis er uenig i den tidligere konklusion vedrørende identifikationen af modtageren. Elefsis har gjort gældende, at foruden HSY var HDW/Ferrostaal også modtager af den garanti, som ETVA ydede. Kommissionen er uenig i denne vurdering. Som det er vist, fremgik det allerede af det udbudsmateriale, der blev fremsendt til de bydende, at de ville blive kompenseret, hvis statsstøtte blev tilbagesøgt fra HSY. Dette betyder, at da HDW/Ferrostaal afgav tilbud på købet af HSY, antog selskabet, at hvis støtte blev tilbagesøgt fra HSY, ville det modtage en tilsvarende erstatning fra ETVA⁽¹⁶³⁾. Den købspris, som HDW/Ferrostaal tilbød, tog med andre ord allerede hensyn til garantien om skadesløsholdelse. Garantien har derfor ikke givet HDW/Ferrostaal en fordel.
- (329) Kommissionen konkluderer, at den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal, udgør statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1, og at modtageren af denne støtte er HSY. Da støtten i strid med kravet i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, blev ydet uden forudgående anmeldelse, udgør den ulovlig støtte.
- (330) Med hensyn til den garanti, som den græske stat ydede til Piraeus Bank, udgør den også støtte. Det er en selektiv foranstaltning, der er finansieret af statsmidler. En markedsøkonomisk investor, der skulle sælge ETVA, ville ikke have ydet en sådan garanti. Den eneste begrundelse for at yde denne garanti, var den garanti, som ETVA havde ydet til HDW/Ferrostaal. Hvis sidstnævnte garanti ikke var blevet ydet, havde det ikke været nødvendigt at give garantien til Piraeus Bank. Da ingen markedsøkonomisk investor som nævnt ville have ydet den garanti, som ETVA ydede, og som udgør statsstøtte, ville ingen markedsøkonomisk investor have ydet garantien til Piraeus Bank (eftersom sidstnævnte garanti ikke havde været nødvendig, dvs. den havde været irrelevant). Med hensyn til identifikationen af modtageren af den garanti, som staten ydede til Piraeus Bank, minder Kommissionen om, at denne procedure vedrører potentiel statsstøtte til HSY. Ingen anden potentiel støttemodtager er nævnt i beslutningen om at udvide proceduren.

Derfor kan kun støtte til HSY undersøges inden for rammerne af denne procedure. Hvis den garanti, som staten ydede til Piraeus Bank, udgør statsstøtte til HSY, vil den ikke udgøre yderligere statsstøtte oveni den statsstøtte, der indgår i den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal. Det er således takket være den sidstnævnte garanti, at en privat investor accepterede at købe HSY, og at HSY's civile aktiviteter derved blev reddet. Den garanti, som staten ydede til Piraeus Bank, giver med andre ord ikke HSY en yderligere fordel og kan derfor ikke udgøre yderligere støtte til HSY: Hele fordelene for HSY gives i forbindelse med den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal. I denne procedure, som vedrører potentiel statsstøtte til HSY, behøver Kommissionen derfor ikke at tage endelig stilling til identiteten af modtageren af den garanti, som den græske stat ydede til Piraeus Bank, og Kommissionen behøver ikke at undersøge sidstnævnte garanti yderligere. Det er tilstrækkeligt at undersøge den førstnævnte garanti — den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal — og annullere den, hvis den udgør uforenelig støtte til HSY.

4.16.5.3. Forenelighed med fællesmarkedet

- (331) Med hensyn til den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal, kan Kommissionen ikke se, hvordan denne støtte kan anses for at være forenelig på grundlag af EF-traktatens artikel 87, stk. 2 og 3. Med hensyn til EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), bemærker Kommissionen, at HSY var kriseramte. Kommissionen har allerede anført, at støtte til skibsbygning fra den 1. januar 1999 var reguleret ved Rådets forordning (EF) nr. 1540/98. Det fremgår af artikel 5, at omstrukturingsstøtte »undtagelsesvis [kan] betragtes som forenelig med fællesmarkedet, forudsat at den er i overensstemmelse med Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder«. De rammebestemmelser, der fandt anvendelse på det tidspunkt, hvor garantien blev ydet, var rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1999. Garantien opfyldte klart ikke alle de betingelser for godkendelse af støtte, der er anført i afsnit 3.2.2 i rammebestemmelserne. F.eks. med hensyn til betingelse b) »Genoprettelse af virksomhedens rentabilitet« skal der, for at der kan ydes støtte, »iværksættes en omstrukturingsplan, der skal godkendes af Kommissionen, for al individuel støtte«. Kommissionen bemærker, at ydelsen af garantien ikke var betinget af, at der blev iværksat en omstrukturingsplan. Eftersom denne plan ikke blev forelagt Kommissionen, er den derfor heller ikke blevet godkendt af den. Det fremgår ligeledes af rammebestemmelserne, at »plan[en] skal forelægges Kommissionen med alle nødvendige detaljer«. Denne forudgående konsultation af Kommissionen var navnlig nødvendig i dette tilfælde, eftersom Kommissionen allerede havde godkendt en omstrukturingsplan i 1997, hvormed det ikke var lykkedes at genoprette HSY's rentabilitet. Garantien tilsidesatte også princippet om »engangsstøtte« i afsnit 3.2.3 i rammebestemmelserne for rednings- og omstrukturingsstøtte fra 1999. Ved beslutning N 401/97 havde

Kommissionen således godkendt investeringsstøtte i henhold til Rådets direktiv 90/684/EØF, som var en slags omstrukturingsstøtte⁽¹⁶⁴⁾. Som bemærket i analysen af foranstaltning P1 ydede staten denne støtte i december 1997 (men udbetalte den ikke). Som det er vist i denne beslutning, har virksomheden også modtaget flere ikke-anmeldte og uforenelige støtteforanstaltninger i årene inden privatiseringen i 2001-2002. Den omstrukturingsstøtte, der blev godkendt ved beslutning C 10/94, blevet ydet til værftet, men betingelserne for godkendelsen heraf blev ikke overholdt.

- (332) Eftersom den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal, udgør uforenelig støtte til fordel for HSY, finder Kommissionen, at den straks skal bringes til ophør.

4.16.5.4. Per se forbud mod garantien

- (333) Som anført i beslutningen om at udvide proceduren er den garanti, der er ydet til HDW/Ferrostaal, uforenelig med fællesmarkedet af en anden årsag. Kommissionen finder, at den per se er uforenelig, da den ved at forhindre, at enhver tilbagesøgning af støtte fra HSY har en »effektiv virkning«, er til hinder for anvendelsen af statsstøttereglerne.
- (334) TKMS/GNSH og HSY har anfægtet denne opfattelse. De har navnlig understreget, at HSY ikke er modtager af nogen erstatning. Den garanti, som ETVA udstedte, forsikrer således HDW/Ferrostaal og ikke HSY. Hvis Kommissionen derfor krævede tilbagebetaling af støtten, skulle HSY foretage tilbagebetalingen, og dette ville genoprette den oprindelige situation. TKMS/GNSH kan ikke forstå, hvorfor kompensationen til TKMS/GNSH (som efterfølger for HDW/Ferrostaal) ville ændre ved denne konklusion. Der er således ingen forpligtelse for TKMS/GNSH til at geninvestere den modtagne erstatning i HSY.
- (335) Kommissionen bemærker, at 100 % af aktierne i HSY blev købt af HDW/Ferrostaal og nu ejes af TKMS/GNSH. Dette betyder, at selv hvis HSY og dets aktionær er to forskellige retlige enheder, udgør de en enkelt økonomisk enhed. Takket være garantien ville denne økonomiske enhed blive kompenseret 100 % for enhver støtte, den ville skulle tilbagebetale til staten. Kommissionen finder derfor, at dette udgør en eliminering af den »effektive virkning« af enhver tilbagesøgningsbeslutning.

- (336) Med hensyn til den omstændighed, at der ikke er nogen lovbestemmelse, der tvinger TKMS/GNSH til i HSY at geninvestere en eventuel kompensation, der modtages, kan Kommissionen ikke forstå, hvordan det ville ændre ved den tidligere konklusion. Desuden bemærker Kommissionen, at selv om der ikke er nogen forpligtelse, er der ikke noget forbud mod at gøre det. TKMS/GNSH kunne derfor indskyde den modtagne kompensation i HSY. Endvidere kan man med rimelighed antage, at eftersom TKMS er en succesrig privat koncern, er dens finansielle ressourcer allokeret optimalt blandt de forskellige retlige enheder i koncernen. Det er derfor rimeligt at antage, at hvis én retlig enhed i koncernen skal betale en bøde, og en anden retlig enhed modtager en erstatning for denne bøde, vil koncernens ledelse beslutte at overføre sidstnævnte beløb til førstnævnte enhed og derved genoprette den optimale ressourceallokering blandt de forskellige retlige enheder i koncernen. Selv hvis der ikke er nogen forpligtelse for TKMS/GNSH til igen at indskyde midlerne i HSY, synes det med andre ord sandsynligt, at ledelsen vil beslutte at gøre det.
- (337) Kommissionen konkluderer, at den garanti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal, er per se uforenelig med statsstøttereglerne.

5. KONKLUSION

- (338) Kommissionen er nået frem til, at ud af de 16 foranstaltninger, der er omfattet af den formelle undersøgelsesprocedure, udgør nogle ikke statsstøtte i henhold til artikel 87, stk. 1, nogle udgør forenelig støtte, en række udgør uforenelig støtte, og en række støtteforanstaltninger, som Kommissionen tidligere har godkendt, er blevet misbrugt. Med hensyn til tilfældene af uforenelig støtte, der er ydet i strid med bestemmelserne i EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og med hensyn til tilfældene af misbrug af støtte konkluderede Kommissionen, at støtten skal tilbagesøges.
- (339) Kommissionen finder, at følgende problem kunne være til hinder for en effektiv tilbagesøgning af denne støtte, og at det er nødvendigt at pålægge yderligere betingelser for at undgå, at dette sker. Dette vil blive forklaret i næste afsnit.

5.1. Behov for at sikre, at tilbagebetalingen af støtten til fordel for HSY's civile aktiviteter ikke delvis finansieres af de militære aktiviteter

- (340) Som forklaret i afsnit 3.3 og anvendt på de pågældende foranstaltninger har Kommissionen accepteret, at hvis der

blev ydet støtte fra staten til værftet, som ikke var øremærket til at finansiere en bestemt aktivitet, kan det antages, at 75 % af støtten var til fordel for de militære aktiviteter og 25 % til fordel for de civile aktiviteter. Denne konklusion følger af, at HSY ikke fører særskilte regnskaber, og at anvendelsen af midlerne derfor ikke kan spores.

- (341) Hvis Kommissionen imidlertid accepterer, at 75 % af enhver tilgang af statsmidler vil finansiere værftets militære aktiviteter, må den også konkludere, at 75 % af enhver afgang af midler fra værftet vil blive støttet af HSY's militære del. 75 procent af hver euro, der tilbageføres fra HSY, betales med andre ord af HSY's militære del. Hvis HSY anmodes om at tilbagebetale den støtte, der er modtaget i forbindelse med de civile aktiviteter, vil dette kun genoprette den oprindelige situation i forbindelse med værftets civile aktiviteter, hvis Grækenland fremlægger velfunderede beviser for Kommissionen for, at denne tilbagebetaling udelukkende er blevet finansieret af værftets civile del.
- (342) Eftersom hovedparten af HSY's aktiviteter er militære, og HSY ikke fører særskilte regnskaber for de civile aktiviteter, er der med andre ord en klar risiko for, at tilbagebetalingen af den støtte, der er modtaget i forbindelse med de civile aktiviteter, hovedsagelig vil blive finansieret af midler, som ellers havde finansieret de militære aktiviteter. Tilbagebetalingen, som fuldstændig skulle have været dækket af værftets civile del, ville hovedsagelig blive dækket af den militære del. Eftersom staten har ydet stor og gentagen finansiell støtte og finansiering til HSY's militære aktiviteter⁽¹⁶⁵⁾, svarer anvendelsen af midler, som ellers havde finansieret de militære aktiviteter, til fordel for HSY's civile aktiviteter til en overførsel af statsstøtte til værftets civile aktiviteter. Med andre ord ville en del af den finansielle støtte, som staten havde ydet til de militære aktiviteter, faktisk støtte HSY's civile aktiviteter (og er derfor ikke omfattet af anvendelsesområdet for EF-traktatens artikel 296. Disse midler kan således ikke anses for at være nødvendige til at finansiere den militære produktion, da de ikke anvendes til dette formål). Den oprindelige situation på de civile markeder ville derfor ikke blive genoprettet, og desuden ville yderligere uforenelig støtte automatisk blive ydet til HSY's civile aktiviteter.
- (343) For at genoprette den situation, der ville have foreligget uden statsstøtte, og for at forhindre, at der ydes yderligere støtte til de civile aktiviteter, skal Grækenland sikre, at støtten udelukkende tilbagebetales på grundlag af værftets civile del⁽¹⁶⁶⁾ —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Støtten til fordel for de investeringsudgifter, der blev afholdt af HSY inden den 31. december 2001, og som vedrørte det investeringsprogram, der er beskrevet i Kommissionens beslutning af 15. juli 1997 vedrørende sag N 401/97 (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning P1 i præambelen til denne beslutning), er omfattet af Kommissionens beslutning af 15. juli 1997.

Enhver støtte til fordel for andre investeringsudgifter, der blev afholdt af HSY — og navnlig de investeringsudgifter, der blev afholdt efter den 31. december 2001 — er ikke omfattet af beslutningen af 15. juli 1997 og er uforenelig med fællesmarkedet.

Artikel 2

Den garanti, som Grækenland ydede til ETVA ved beslutning af 8. december 1999, og som dækker et lån på 4,67 mia. GRD (13,72 mio. EUR), som ETVA ydede til HSY (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning P2 i præambelen til denne beslutning), udgør støtte, som er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og som er uforenelig med fællesmarkedet.

Hvis garantien stadig er i kraft på datoen for denne beslutning, skal statsgarantien straks bringes til ophør. Desuden skal der tilbagesøges støtte for perioden fra udbetalingen af det garanterede lån til HSY og indtil garantiens udløb.

Den støtte, der skal tilbagesøges, udgør forskellen mellem referencesatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint og de samlede omkostninger ved det garanterede lån (rentesats plus garantipræmie betalt af HSY).

Artikel 3

Det lån på 1,56 mia. GRD (4,58 mio. EUR), som ETVA ydede til HSY i juli 1999, og som blev tilbagebetalt i 2004 (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning P3 i præambelen til denne beslutning), udgør støtte, som er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og som er uforenelig med fællesmarkedet.

For perioden fra udbetalingen af lånet til HSY og indtil tilbagebetalingen heraf udgør den støtte, der skal tilbagesøges, forskellen mellem referencesatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint og rentesatsen på lånet.

Artikel 4

Det toårige lån på 13,75 mio. EUR, som blev indgået den 31. maj 2002 mellem ETVA og HSY og aldrig blev udbetalt til HSY (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning P4 i præambelen til denne beslutning), udgør ikke støtte.

Artikel 5

Den støtte på 54 mia. GRD (160 mio. EUR), som blev godkendt ved Kommissionens beslutning af 15. juli 1997 vedrørende statsstøttesag C 10/94 (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning E7 i præambelen til denne beslutning), er blevet misbrugt og skal tilbagesøges.

Artikel 6

Den støtte på 29,5 mio. EUR, som blev godkendt ved Kommissionens beslutning af 5. juni 2002 vedrørende sag N 513/01 (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning E8 i præambelen til denne beslutning), er blevet misbrugt og skal tilbagesøges.

Artikel 7

75 % af den kapitaltilførsel på 8,72 mia. GRD (25,6 mio. EUR), som ETVA foretog til HSY i årene 1996 og 1997 (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning E9 i præambelen til denne beslutning), er omfattet af EF-traktatens artikel 296. De resterende 25 % udgør støtte, som er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og som er forenelig med fællesmarkedet.

Artikel 8

Den kapitaltilførsel på 800 mio. GRD (2,3 mio. EUR), som ETVA foretog til HSY den 20. maj 1998 (denne kapitaltilførsel såvel som de to følgende kapitaltilførsler er benævnt foranstaltning E10 i præambelen til denne beslutning), udgør ikke støtte.

De kapitaltilførsler på 321 mio. GRD (0,9 mio. EUR) og 397 mio. GRD (1,2 mio. EUR), som ETVA foretog til HSY henholdsvis den 24. juni 1999 og den 22. maj 2000, udgør støtte, som er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og som er uforenelig med fællesmarkedet. Denne støtte skal tilbagesøges.

Artikel 9

De modgarantier, som staten ydede til ETVA for at garantere de garantier, som ETVA havde udstedt i forbindelse med kontrakter, som HSY indgik med Hellenic Railway Organization (OSE) og med Athens-Piraeus Electric Railways (ISAP) (disse foranstaltninger er benævnt foranstaltning E12b i præambelen til denne beslutning), udgør støtte, som er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og som er uforenelig med fællesmarkedet.

Med hensyn til modgarantierne i forbindelse med kontrakterne med ISAP udgør støtten forskellen mellem et årligt gebyr på 480 basispoint (dvs. 4,8 %) og de præmier, som HSY faktisk har betalt (dvs. garantipræmie betalt til ETVA plus garantipræmie betalt til staten). Denne støtte skal tilbagesøges for perioden indtil de statslige modgarantiers udløb.

Med hensyn til modgarantierne i forbindelse med kontrakterne med OSE, skal de, hvis de stadig er i kraft, straks bringes til ophør. Desuden skal støtte tilbagesøges for den periode, hvor modgarantierne var i kraft. Den støtte, der skal tilbagesøges, udgør forskellen mellem et årligt gebyr på 680 basispoint (dvs. 6,8 %) og de præmier, som HSY faktisk har betalt (dvs. garantipræmie betalt til ETVA plus garantipræmie betalt til staten).

Artikel 10

Gennemførelsen af kontrakterne mellem HSY på den ene side og OSE og ISAP på den anden side samt de ændringer af kontrakterne, som OSE godkendte i 2002-2003 (disse foranstaltninger er benævnt foranstaltning E12c i præambelen til denne beslutning), udgør ikke støtte.

Artikel 11

Det lån på 16,9 mia. GRD (49,7 mio. EUR), som ETVA ydede til HSY den 29. oktober 1999, og som blev tilbagebetalt i 2004 (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning E13a i præambelen til denne beslutning), udgør støtte, som er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og som er uforenelig med fællesmarkedet.

Den støtte, der skal tilbagesøges for perioden indtil juni 2001, er forskellen mellem referencesatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint og den rentesats, som HSY faktisk har betalt til ETVA.

For perioden derefter indtil tilbagebetalingen af lånet er den støtte, der skal tilbagesøges, forskellen mellem referencesatsen for Grækenland forhøjet med 400 basispoint og den rentesats, som HSY faktisk har betalt til ETVA.

Artikel 12

De garantier på 3,26 mio. EUR og 3,38 mio. EUR, som ETVA ydede henholdsvis den 4. marts 1999 og den 17. juni 1999, og som blev annulleret i 2002 (disse foranstaltninger er benævnt foranstaltning E13b i præambelen til denne beslutning), udgør støtte, som er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og som er uforenelig med fællesmarkedet.

Den støtte, der skal tilbagesøges for perioden indtil annulleringen af garantierne, udgør forskellen mellem en årlig garantipræmie på 480 basispoint (dvs. 4,8 %) og den garantipræmie, som HSY faktisk har betalt.

Artikel 13

75 % af den statsgaranti, der blev ydet den 8. december 1999 for at garantere et lån på 10 mia. GRD (29,3 mio. EUR), som ETVA ydede til HSY (denne foranstaltning er benævnt foranstaltning E14 i præambelen til denne beslutning), er omfattet af EF-traktatens artikel 296.

De resterende 25 % af statsgarantien er ikke omfattet af EF-traktatens artikel 296 og udgør støtte, som er gennemført i

strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3. 750 mio. GRD (2,20 mio. EUR) af denne støtte var forenelig med fællesmarkedet indtil den 31. marts 2002. Efter denne dato var kun 1,32 mio. EUR forenelig med fællesmarkedet. Resten af støtten er uforenelig.

Hvis statsgarantien stadig er i kraft, skal den del af denne garanti, som udgør uforenelig støtte (dvs. 25 % af den garanti, der stadig er i kraft, minus 1,32 mio. EUR, som er forenelig), straks bringes til ophør.

Desuden skal der for perioden fra udbetalingen af det garanterede lån til HSY og indtil den uforenelige statsgaranti ophører tilbagesøges støtte svarende til forskellen mellem referencesatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint og de samlede omkostninger ved det garanterede lån (rentesats plus garantipræmie betalt af HSY).

Denne støtte beregnes med hensyn til den del af statsgarantien, der udgjorde uforenelig støtte.

Artikel 14

75 % af de lån på 1,99 mia. GRD (5,9 mio. EUR), 10 mio. USD og 5 mio. USD, som ETVA ydede til HSY henholdsvis den 25. juli 1997, 15. oktober 1997 og 27. januar 1998 (disse foranstaltninger er benævnt foranstaltning E16 i præambelen til denne beslutning), er omfattet af EF-traktatens artikel 296.

De resterende 25 % af lånene udgør støtte.

Den støtte, der indgår i det første lån, som var udstedt i drachmer, udgør forskellen mellem referencesatsen for Grækenland forhøjet med 400 basispoint og den rentesats, som HSY har betalt. Den støtte, der indgår i det andet og det tredje lån, som var udstedt i USD, udgør forskellen mellem US LIBOR forhøjet med 475 basispoint og den rentesats, som HSY har betalt.

I de tre tilfælde er støtten gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og er uforenelig med fællesmarkedet.

Denne støtte skal derfor tilbagesøges.

Artikel 15

25 % af 81,3 mio. EUR og af 40 mio. EUR, som udgør omtrentlige størrelser af de forskud, som den græske marine foretog i 2000 og 2001, og som oversteg de omkostninger, som HSY afholdt i forbindelse med udførelsen af de tilsvarende kontrakter i den pågældende periode (disse foranstaltninger er benævnt foranstaltning E17 i præambelen til denne beslutning), udgør støtte i ét år.

Denne støtte er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og er uforenelig med fællesmarkedet. Den støtte, der skal tilbagesøges, udgør referencesatsen for Grækenland forhøjet med 600 basispoint, som skal beregnes i ét år.

Artikel 16

Den kompensationsgaranti, som ETVA ydede til HDW/Ferrostaal, og hvorefter ETVA ville holde HDW/Ferrostaal skadesløs for enhver statsstøtte, der måtte blive tilbagesøgt fra HSY (denne foranstaltning indgik i den foranstaltning, der er benævnt foranstaltning E18c i præamblen til denne beslutning), udgør støtte, som er gennemført i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3, og som er uforenelig med fællesmarkedet. Desuden er garantien per se uforenelig med fællesmarkedet. Garantien skal derfor straks bringes til ophør.

Artikel 17

Eftersom den støtte, der skal tilbagesøges, jf. artikel 2, 3, 5, 6, 8, 9 og 11-15, udelukkende har været til fordel for HSY's civile aktiviteter, skal den tilbagebetales på grundlag af HSY's civile aktiviteter. I denne henseende skal Grækenland fremlægge detaljeret dokumentation for — herunder en bekræftelse fra den uafhængige virksomhed, der reviderer dets regnskaber — at tilbagebetalingen udelukkende er blevet finansieret af HSY's civile del.

Artikel 18

1. Grækenland tilbagesøger fra HSY den støtte, der skal tilbagesøges, jf. artikel 2, 3, 5, 6, 8, 9 og 11-15.
2. Til de beløb, der skal tilbagesøges, lægges renter regnet fra det tidspunkt, hvor støtten blev stillet til HSY's rådighed, og indtil tilbagebetaling er sket.
3. Disse renter beregnes med renters rente i overensstemmelse med kapitel V i Kommissionens forordning (EF) nr. 794/2004 ⁽¹⁶⁷⁾.
4. Støtten tilbagesøges omgående.

5. Grækenland sikrer, at denne beslutning efterkommes senest fire måneder efter dens meddelelse.

Artikel 19

1. Senest to måneder efter meddelelsen af denne beslutning sender Grækenland Kommissionen følgende oplysninger:

- a) det beløb (hovedstol og renter), der skal tilbagesøges fra støttemodtageren
- b) en detaljeret beskrivelse af de foranstaltninger, der er truffet eller vil blive truffet for at efterkomme denne beslutning
- c) dokumentation for, at støttemodtageren har fået påbud om at tilbagebetale støtten.

2. Grækenland underretter Kommissionen om udviklingen i de foranstaltninger, der på nationalt plan træffes for at efterkomme denne beslutning, indtil støtten er fuldt tilbagebetalt. På Kommissionens anmodning fremsender Grækenland omgående oplysninger om de foranstaltninger, der er truffet eller vil blive truffet for at efterkomme denne beslutning. Desuden fremsender Grækenland udførlige oplysninger om de støttebeløb og renter, støttemodtageren allerede har tilbagebetalt.

Artikel 20

Denne beslutning er rettet til Den Helleniske Republik.

Udfærdiget i Bruxelles, den 2. juli 2008.

På Kommissionens vegne
Neelie KROES
Medlem af Kommissionen

-
- (1) Meddelelsen om indledningen af proceduren blev offentliggjort i EUT C 202 af 10.8.2004, s. 3. Meddelelsen om udvidelsen af proceduren blev offentliggjort i EUT C 236 af 30.9.2006, s. 40.
- (2) EFT C 47 af 12.2.1998, s. 3. Beslutningen blev sendt til Grækenland den 1.8.1997 (brev SG(97)D 6556).
- (3) EFT L 83 af 27.3.1999, s. 1.
- (4) EUT C 202 af 10.8.2004, s. 3.
- (5) Se fodnote 1.
- (6) Se fodnote 1.
- (7) Se fodnote 1.
- (8) Det skal således erindres, at eventuelle bemærkninger fra en interesseret part skal fremsendes til Grækenland med anmodning om kommentarer. Grækenland har én måned til at svare. Da nogle bemærkninger var ret omfattende, kunne Grækenland have anmodet om at få mere tid til at svare. Hvis nogle påstande ikke er velunderbyggede, er Kommissionen i givet fald nødt til at anmode om flere dokumenter til at underbygge disse påstande. Kommissionen vil i givet fald også stille Grækenland præcise spørgsmål om nye spørgsmål, der er rejst i den interesserede parts bemærkninger.
- (9) Dette brev er på 65 sider, plus 290 siders bilag, brevet af 24. april er på 35 sider, plus 900 siders bilag, og brevet af 2. juni er på 63 sider, plus 1 750 siders bilag.
- (10) Oplysningerne i dette afsnit stammer for en stor dels vedkommende fra dokumentet »Hellenic Shipyards S.A Confidential Information Memorandum — Alpha Finance/Commercial Bank of Greece/KPMG/Elias SP. Paraskevas« (fortroligt informationsmemorandum), der er dateret marts 2001, og som blev udleveret til de interesserede bydende. Et eksemplar af denne rapport blev fremsendt af TKMS/GNSH ved brev af 21.6.2007.
- (11) EFT L 380 af 31.12.1990, s. 27. Særlige bestemmelser vedrørende Grækenland findes i artikel 10.
- (12) EFT C 88 af 30.3.1993, s. 6.
- (13) EFT C 138 af 20.5.1994, s. 2.
- (14) PV(95) 1258, 26.7.1995, SEC(95) 1322/2, 24.7.1995.
- (15) EFT C 68 af 6.3.1996, s. 4.
- (16) EFT C 80 af 13.3.1997, s. 8.
- (17) EFT L 148 af 6.6.1997, s. 1.
- (18) EFT C 306 af 8.10.1997, s. 5.
- (19) Fusionen blev godkendt af Kommissionen ved fusionsbeslutning M.2772 af 25.4.2002 (EFT C 143 af 15.6.2002, s. 7).
- (20) Fusionen blev godkendt af Kommissionen ved fusionsbeslutning M.3596 af 10.12.2004 (EUT C 103 af 29.4.2006, s. 30).
- (21) Fusionen blev godkendt af Kommissionen ved fusionsbeslutning M.3932 af 10.11.2005 (EUT C 287 af 18.11.2005, s. 5).
- (22) EFT C 186 af 6.8.2002, s. 5.
- (23) EUT L 75 af 22.3.2005, s. 44.
- (24) De græske myndigheder bekræftede denne vurdering ved brev af 20.10.2004.
- (25) Afsnit 2.1 i brevet af 20.10.2004.
- (26) Til at vurdere selskabets egne midler er nettoegenkapitalen meget mere relevant end aktiekapitalen. I nettoegenkapitalen indgår således de tilbageholdte overskud og tabene i de tidligere år, som henholdsvis øger og reducerer selskabets egne midler.
- (27) EFT C 273 af 9.9.1997, s. 3.

- (²⁸) Kommissionen bemærker, at HSY forsøgte at låne på markedet til en lavere sats, men forgæves. Denne omstændighed fremgår af HSY's bestyrelsesreferater af 1.12.1998 og 27.1.1999, hvoraf TKMS/GNSH fremsendte kopi ved brev af 21.6.2007. Forsøget på at låne på markedet blev også omtalt i pressen («Hellenic Shipyards set first euromarket loan» (Hellenic Shipyards optager første lån på euromarkedet), Reuters News, 19.3.1999).
- (²⁹) Takket være den gældsafskrivning, som staten havde gennemført, var HSY næsten gældfrit, således at renteudgifterne (dvs. rentesatser betalt til de långivende banker) var ekstremt lave i 1997 og 1998 (de steg drastisk i de følgende år). Hvis renteudgifterne havde været på et mere normalt niveau i 1997 og 1998, havde de finansielle resultater været mindre gunstige, og der var med al sandsynlighed ikke noteret noget overskud i 1998.
- (³⁰) Ifølge omstruktureringsplanen skulle aktiviteterne inden for skibsbygning også øges drastisk efter 1998. Det lykkedes ikke HSY at opnå dette mål.
- (³¹) Dette var faktisk den første skibsbygningskontrakt, der var indgået med en privat virksomhed i næsten to årtier.
- (³²) Fra det første år indeholdt HSY's regnskaber en hensættelse til de forventede tab som følge af gennemførelsen af denne kontrakt. I efterfølgende år steg størrelsen af disse hensættelser årligt. Desuden ser det ud til, at disse hensættelser var utilstrækkelige, eftersom TKMS/GNSH har anlagt sag mod sælgeren af HSY vedrørende dette spørgsmål. Med hensyn til grundene til at indgå en kontrakt, som isoleret betragtet ikke er rentabel, bemærker Kommissionen, at ledelsen gennem indgåelsen af denne kontrakt formentlig forventede at dække en del af værftets faste omkostninger (ordrebogen på skibsbygning var tom på det pågældende tidspunkt) og dermed reducere værftets forventede tab.
- (³³) Denne kontrakt blev omtalt i pressen. Se f.eks. »Hellenic lands crucial submarine contract« (Hellenic får vigtig ubådskontrakt), Lloyd's List International, 30.7.1999.
- (³⁴) Ifølge side 5-12 i den rapport fra Deloitte Financial Advisory Services (i det følgende »den første Deloitte-rapport«), som HSY fremlagde til støtte for sine bemærkninger til beslutningen om at udvide proceduren, ville bygningen af undervandsbådene først blive påbegyndt i 2003.
- (³⁵) Ifølge artikler i pressen advarede HSY's ledelse allerede i oktober 1998 aktionærene om de forventede vanskeligheder (se den presseartikel, der er citeret i fodnote 38). Ifølge HSY's bestyrelsesreferat af 1. december 1998 forventedes der tab i 1999. HSY's ledelse erkendte offentligt i begyndelsen af december 1999, at værftet forventede at notere tab på 10 mia. GRD (29 mio. EUR) for 1999 og for 2000 («Hellenic boss expects profit in 2001» (Hellenic-chef forventer overskud i 2001), Lloyd's List, 6.12.1999). Muligheden for et så stort tab for 1999 var allerede blevet omtalt i pressen i november 1999 («Brown & Root team ousted from Hellenic» (Brown & Root-team sat fra ledelsen i Hellenic), Lloyd's List, 19. november 1999).
- (³⁶) Undtagen hvis staten stillede yderligere (uforenelig) støtte til rådighed for værftets civile aktiviteter og omfattende støtte til de militære aktiviteter.
- (³⁷) Værftet risikerede derfor ikke at modtage den investeringsstøtte, som de græske myndigheder havde lovet, og hvor fristen for at gennemføre programmet var den 31.12.1999. I henhold til græsk lovgivning skulle mindst 50 % af udgifterne være afholdt for at opnå en forlængelse af denne frist.
- (³⁸) I dokumentet »Hellenic Shipyards S.A — Confidential Information Memorandum — Alpha Finance/Commercial Bank of Greece/KPMG/Elias SP. Paraskevas« (fortroligt informationsmemorandum), der er dateret marts 2001, og som blev udleveret til interesserede bydende (et eksemplar af dette dokument blev fremsendt af TKMS/GNSH ved brev af 21.6.2007) findes følgende beskrivelse: »I 1999 blev virksomhedens finansielle resultater dog negative igen. Brown & Root insisterede på, at der skulle foretages personalemæssige strukturændringer. Sådanne ændringer blev ikke accepteret af aktionærene (ETBAbank og ansatte), og Brown & Roots kontrakt blev ophævet« (s. 15). Artikler i pressen er mere eksplicitte: »Det menes, at ledelsen allerede så tidligt som i oktober sidste år informerede Hellenic's ejere om, at indeværende år ville blive et dårligt år, hvis der ikke blev taget skridt til at rationalisere arbejdsstyrken, som ejer værftet sammen med en statsbank. Da der for første gang i mange år er blevet anvendt midler på at modernisere Hellenic, har nyt udstyr forværret det konstaterede overbemandingsproblem, men aktionærene har hidtil afvist forslag om at nedlægge mindst 250 hovedsagelig kontorarbejdspladser. Samtidig har ledelsen forsøgt at indføre større fleksibilitet i værftets arbejdsgange. Men det væsentligste resultat synes at have været, at ledelsen har stødt fagforeningsledere fra sig, som har forsøgt at få fjernet det otte mand store ledelsesteam, der ledes af Groves, som er udstationeret fra Brown & Root i Storbritannien.«

(³⁹) Betragtning 68 i Kommissionens beslutning af 16.6.2004 om Spaniens støtteforanstaltninger til fordel for Siderúrgica Añón SA (EUT L 311 af 26.11.2005, s. 22); betragtning 42 i Kommissionens beslutning af 11.12.2002 om Spaniens statsstøtte til Sniace SA (EUT L 108 af 30.4.2003, s. 35).

(⁴⁰) Se fodnote 34.

(⁴¹) Side 5-19 i rapporten.

(⁴²) Se fodnote 28.

(⁴³) Kommissionen beskriver her nogle af de fejl, der findes i kapitel 5.0 »Credit Worthiness of Hellenic Shipyards S.A.« (Hellenic Shipyards S.A.'s kreditværdighed) i den første Deloitte-rapport.

For det første med hensyn til »gennemførelsen af investeringsplanen (status og udvikling)« hævdes det på s. 5-4 i den første Deloitte-rapport, at »[d]et angivne beløb oversteg 50 % af de samlede investeringer« den 30.6.1999. I realiteten tegnede det beløb, der var angivet den 30.6.1999, sig imidlertid for 18 % af det samlede investeringsprogram. Dette viser, at gennemførelsen af investeringsplanen skred langsomt frem. Planens »status og udvikling« var derfor snarere en »negativ« faktor i tabellen på s. 5-2 i rapporten.

For det andet med hensyn til kriteriet »tilgængelighed af fast ejendom, der kunne behæftes« (s. 5-5 og 5-6) finder Kommissionen, at dette element er irrelevant til at vurdere, om en privat bank havde ydet de lån og garantier, som ETVA og staten ydede. Sidstnævnte lån og garantier var således ikke sikret ved pant i fast ejendom. Ved vurderingen af, om et lån eller en garanti fra staten udgør støtte, skal det vurderes, om nøjagtig denne transaktion havde været acceptabel for en privat investor. Kommissionen behøver ikke at vurdere, om HSY ved at indgå en anden kontrakttype, som havde givet långiveren flere rettigheder, havde været i stand til at opnå lånene og garantiene. Selv hvis eksistensen af fast ejendom, der kunne behæftes, var relevant, bemærker Kommissionen, at den eksisterende faste ejendom allerede var behæftet med et beløb på 199 mio. EUR indtil 1998 og med et beløb på 51 mio. EUR indtil 2003. En potentiel långiver havde derfor kun været i stand til at få en første panteret på en begrænset del af den faste ejendom. Desuden havde HSY's materielle aktiver en lav likvidationsværdi. Dette bekræftes af Deloitte Financial Advisory Services selv på s. 8-8 og 8-9 i den anden rapport, der var udarbejdet den 18.6.2007 (i det følgende »den anden Deloitte-rapport«) og blev fremsendt af TKMS/GNSH til støtte for brevet til Kommissionen af 21.6.2007. Kommissionen finder derfor, at kriteriet »tilgængelighed af fast ejendom, der kunne behæftes« er irrelevant ved vurderingen af foranstaltningerne, og at en potentiel långiver, selv hvis det var relevant, ikke havde fundet dette element så positivt, som Deloitte har anført i den første Deloitte-rapport.

For det tredje giver »tilgængelighed af bygværk i forbindelse med igangværende arbejder, der kunne behæftes« (s. 5-7) ikke en kreditor en effektiv beskyttelse, hvis HSY misligholder sine forpligtelser og indstiller sin virksomhed. Markedsværdien af igangværende arbejder er således normalt lav i forhold til de midler, der lånes til bygningen heraf, og i forhold til kontraktværdien. Dette blev illustreret af de to skrog til de færger, der var bestilt af Strintzis Lines, og som blev solgt til en lav pris og først (dvs. ikke tidligere end) to år efter ophævelsen af skibsbygningskontrakten. Med hensyn til overdragelsen af HSY's udestående fordringer til en långivende bank, er det heller ikke en effektiv beskyttelse, da køberen, såfremt værftet indstiller sin virksomhed, ikke vil modtage det bestilte produkt og derfor ikke vil skulle betale købsprisen. Dette betyder, at sikkerheden vil være værdiløs netop i det scenarie, hvor der ville være behov for den. Overdragelsen af kontraktrelaterede fordringer giver derfor ikke den långivende bank mulighed for at inddrive mange flere midler i tilfælde af HSY's konkurs (se f.eks. fodnote 128 og 131 i denne beslutning). En potentiel långiver havde derfor ikke fundet dette element så positivt, som Deloitte har anført i den første Deloitte-rapport.

For det fjerde med hensyn til »forholdet mellem samlede banklån og egenkapital samt udestående gældsforpligtelser på det tidspunkt«, »underskrevne kundekontrakter (HS' ordrebeholdning)«, »udvikling i indtægtsgenerering« og »udvikling i rentabilitet« henviser Kommissionen til de bemærkninger, den tidligere har fremsat i denne beslutning. Kommissionen gør bl.a. opmærksom på, at det allerede i sidste kvartal af 1998 kunne forudses, at HSY ville notere et tab i 1999. I de følgende måneder blev det klart, at dette tab ville blive stort, og at der ligeledes kunne forventes et stort tab for 2000, således at HSY's nettoegenkapital næsten ville forsvinde. Samlet set finder Kommissionen, at den første Deloitte-rapport ikke tager hensyn til, at de negative finansielle resultater i 1999 og 2000 allerede kunne forudses inden begyndelsen af de respektive år.

For det femte og som det sidste havde en potentiel långiver som nævnt betragtet omstændighederne og grundene til, at HSY's eksisterende ledelse blev afsat, som en negativ faktor. Klassifikationen som »ubestemmelig« på s. 5-2 kan derfor ikke accepteres af Kommissionen.

- (⁴⁴) Dette punkt uddybes i næste afsnit (afsnit 3.2), hvor Kommissionen analyserer spørgsmålet, om ETVA's adfærd kan tilregnes staten. På daværende tidspunkt havde ETVA kun til opgave at være udviklingsbank. De græske myndigheder har anført i fodnote 63 i deres bemærkninger til beslutningen om at udvide proceduren: »ETVA var den eneste udviklingsbank i Grækenland, og det er således ikke muligt at sammenligne dens udviklingsaktiviteter med andre kreditinstitutters udviklingsaktiviteter«.
- (⁴⁵) Se fodnote 52.
- (⁴⁶) Med hensyn til perioden efter den 30.6.1999 kan Kommissionen heller ikke se, hvilken »værdi« HSY-aktierne havde, og hvilken »værdi« ETVA derfor forsøgte at bevare. Den finansielle situation var så dårlig, at det er vanskeligt at se, hvordan aktierne kunne have haft nogen reel værdi.
- (⁴⁷) Sag C-482/99, Frankrig mod Kommissionen (Stardust), Sml. 2002 I, s. 4397, præmis 52.
- (⁴⁸) Brev af 5.10.2006, punkt 156.
- (⁴⁹) Brev af 5.10.2006, punkt 156.
- (⁵⁰) Aktiekøbsaftalen blev undertegnet den 18.12.2001 og ændret den 20. marts 2002, hvor afslutningen af salget fandt sted.
- (⁵¹) Der er mange artikler i pressen, som viser statens inddragelse i denne beslutning. Se f.eks. »Deadline for Greek shipyard/Government to decide on purchase of Hellenic Shipyards« (frist for græsk skibsværft/regeringen vil træffe beslutning om køb af Hellenic Shipyards), Financial Times, 19. april 1985, »According to the Greek minister of national economy and shipping, Mr G. Arsenis, the government is under pressure to buy the Hellenic Shipyards because of the structure of Greek industry« (ifølge den græske minister for national økonomi og skibsfart, G. Arsenis, er regeringen under pres for at købe Hellenic Shipyards på grund af strukturen i den græske industri), Lloyd's List International, 29. juni 1985, »Government to buy ailing Greek shipyard« (regering vil købe nødlidende græsk skibsværft), Financial Times, 17. juli 1985, »Mr A Drossoyannis, the Greek Minister for National Defence, has announced that all future naval new building orders will be placed with Hellenic Shipyards« (A. Drossoyannis, græsk minister for nationalt forsvar, har bebudet, at alle fremtidige nybygningsordrer fra marinen vil blive placeret hos Hellenic Shipyards), Lloyd's List International, 26.7.1985, »Jobless shipyard workers march in Athens« (arbejdsløse skibsværftsarbejdere demonstrerer i Athen), The Wall Street Journal, 12. juli 1985.
- (⁵²) Ved brev af 25.11.1986 gav Grækenland Kommissionen meddelelse om en kapitaltilførsel på 58,3 mio. USD fra ETVA til HSY. Sagen blev registreret under nr. N 230/86. Ved brev af 20.3.1987 (reference SG (87) D/3738) underrettede Kommissionen Grækenland om, at den var nået frem til, at kapitaltilførslen fra ETVA udgjorde statsstøtte, som imidlertid var forenelig med fællesmarkedet.
- (⁵³) Kapitel E (artikel 12-15) i lov 2367/1995.
- (⁵⁴) F.eks. fastsatte artikel 13 i lov 2367/1995 en nedskæring af virksomhedens arbejdsstyrke på 600 og specificerede fratrædelsesincitamenterne. Ligeledes ifølge denne lovs artikel 14 ville 99 % af HSY's daværende gæld blive afskrevet.
- (⁵⁵) Staten begyndte som nævnt faktisk at yde omfattende støtte til HSY, så snart den havde købt selskabet.
- (⁵⁶) HSY havde som nævnt ingen adgang til bankerne fra den 30.6.1999. Eftersom HSY ikke kunne låne på markedet, og eftersom det befandt sig i en alvorlig finansiell situation, hvis ETVA havde afslået at yde lånet eller havde forlangt højere rentesatser, havde dette forværret HSY's vanskeligheder (eller endog medført konkurs), hvilket havde været uacceptabelt for staten. I betragtning af statens indflydelse havde ETVA derfor intet andet valg end at yde et lån, som HSY havde behov for.
- (⁵⁷) Kommissionens meddelelse i henhold til EF-traktatens artikel 93, stk. 2, til de øvrige medlemsstater og andre interesserede om støtte, som Grækenland har besluttet at yde til Hellenic Shipyards plc (EFT C 80 af 13.3.1997, s. 8).
- (⁵⁸) Sag C-482/99, Frankrig mod Kommissionen (Stardust), Sml. 2002 I, s. 4397, præmis 56.
- (⁵⁹) Brev fra de græske myndigheder af 18.9.2002 (registreret af Kommissionen den 23.9.2002 under nr. A/36895), fremsendt inden for rammerne af sag CP 101/02.
- (⁶⁰) Sag C-482/99, Frankrig mod Kommissionen (Stardust), Sml. 2002 I, s. 4397, præmis 56.

- (⁶¹) Brev fra de græske myndigheder af 20.11.2003, fremsendt inden for rammerne af sag CP 101/02.
- (⁶²) Endvidere blev de ydet ved siden af ETVA's allerede eksisterende deltagelse i HSY, således at ETVA's samlede eksponering i forhold til HSY var betydelig. Beviset for betydningen af denne eksponering er, at man i ETVA's årsberetning for 2000 erkender de tab, der er opstået for banken som følge af deltagelsen i Hellenic Shipyards (s. 42).
- (⁶³) Brev fra Grækenland af 15.6.2006 (tilbagesøgningsproceduren har nr. CR 40/02).
- (⁶⁴) I beslutning C 10/94 vurderer Kommissionen ikke eftergivelsen af gæld i forbindelse med »bygningen af militære fartøjer«, fordi det er en »aktivitet, der falder uden for EF-traktatens anvendelsesområde«. Tilsvarende vurderer Kommissionen i beslutning N 513/01 ikke 75 % af støtten fra staten på 118 mio. EUR, fordi den vedrører militær skibsbygning.
- (⁶⁵) Det skal erindres, at HSY ikke førte særskilte regnskaber mellem militære og civile aktiviteter i de pågældende år. En foranstaltning kan derfor kun anses for at finansiere en bestemt aktivitet, hvis det præcist fremgår af beslutningen om ydelsen heraf, hvilken aktivitet der skal finansieres.
- (⁶⁶) EFT C 288 af 9.10.1999, s. 2.
- (⁶⁷) I samme år blev eftergivelsen af gæld vedrørende værftets militære aktiviteter ikke vurderet af Kommissionen i henhold til statsstøttereglerne.
- (⁶⁸) Dette fremgår også af ordlyden af beslutning C 10/94.
- (⁶⁹) Dette var også de oplysninger, der blev givet til de interesserede bydende i forbindelse med privatiseringsprocessen i 2001, som det kan konkluderes på grundlag af »due diligence«-rapporten af 19. juni 2001 udarbejdet af Arthur Andersen for HDW og Ferrostaal, s. 23 (fremlagt som tillæg C til den rapport, som TKMS og GNSH fremsendte ved brev af 21.6.2007).
- (⁷⁰) Kommissionen minder om, at den ikke havde anmodet om privatiseringen i 2001-2002 — endsige fastfrysningen af investeringsprogrammet i denne proces.
- (⁷¹) Afsnit 1.3.b. i brevet af 20.10.2004.
- (⁷²) Beløb angivet i EUR af de græske myndigheder.
- (⁷³) Disse oplysninger fremgår af afsnit 1.3 og bilag 4, 5 og 6 i Grækenlands brev af 20.10.2004.
- (⁷⁴) EFT C 71 af 11.3.2000, s. 14.
- (⁷⁵) Se fodnote 14 i brevet fra Grækenland af 20.10.2004.
- (⁷⁶) I punkt 2.1.2 i meddelelsen om garantier hedder det, at »[s]elv om staten aldrig kommer til at foretage udbetalinger i henhold til en garanti, kan der derfor alligevel godt være tale om statsstøtte efter artikel 87, stk. 1. Støtten ydes på det tidspunkt, hvor garantien gives, ikke det tidspunkt, hvor garantien påberåbes, eller det tidspunkt, hvor der foretages udbetalinger i henhold til garantien. Om en garanti udgør statsstøtte eller ej, og i bekræftende fald hvor stor denne statsstøtte er, skal vurderes på det tidspunkt, hvor garantien gives«.
- (⁷⁷) F.eks. blev »portugisiske skibsværfter« nævnt som konkurrenter til HSY på s. 10 i dokumentet »Hellenic Shipyards S.A. — Confidential Information Memorandum — Alpha Finance/Commercial Bank of Greece/KPMG/Elias SP. Paraskevas« (fortroligt informationsmemorandum), der er dateret marts 2001, og som blev udleveret til de interesserede bydende. Et eksemplar af denne rapport blev fremsendt af TKMS/GNSH ved brev af 21.6.2007. Kommissionen bemærker desuden, at det fremgår af Kommissionens beslutning i fusionssag nr. COMP/M.2772 — HDW/FERROSTAAL/HELLENIC SHIPYARD under overskriften »Definition af det geografiske marked«, at »parterne har anført, at markedet for bygning, reparation og ombygning af alle slags kommercielle fartøjer er verdensomspændende i geografisk henseende, da transportomkostningerne for skibe er forholdsvis lave, og der ikke er nogen væsentlige handelsbarrierer«.
- (⁷⁸) Kommission bemærker endvidere, at tidligere beslutninger truffet af Kommissionen og Rådet vedrørende statsstøtte ydet til HSY var baseret på, at der forelå en fordrejning af konkurrencen og en påvirkning af samhandelen. Disse beslutninger er aldrig blevet anfægtet. Ved vurderingen af foranstaltninger, der blev gennemført i samme periode, er det derfor ikke nødvendigt at foretage en omfattende undersøgelse af, om disse to kriterier er opfyldt.

- (⁷⁹) EFT L 202 af 18.7.1998, s. 1.
- (⁸⁰) EFT C 288 af 9.10.1999, s. 2.
- (⁸¹) Disse oplysninger blev givet af Grækenland i punkt 1.3.a og bilag 4 i brev af 20.10.2004.
- (⁸²) Hvis værftet havde indstillet driften, kunne de kompetente kontrolorganer have besluttet ikke at foretage nogen kontrol af gennemførelsen af planen, og betingelsen om at betale den første rate var derfor ikke blevet opfyldt.
- (⁸³) I punkt 1.2.2 »First control made by competent organs« (første kontrol foretaget af kompetente organer) (engelsk oversættelse) i brev af 20.10.2004 forklarer de græske myndigheder, at Ministeriet for Nationaløkonomi var forsinket med at udarbejde kontrolformularen, således at fristen den 31.12.1999, der var fastsat i den græske stats godkendelsesbeslutning, ikke blev nået. For at betale støtten efter denne dato skulle en forlængelse af fristen for at gennemføre investeringsplanen godkendes af de græske myndigheder. Beslutningen om at godkende forlængelsen forudsatte en forlængelse af beslutningsudvalgets mandat, hvilket kompliceredes af lovgivningsændringer.
- (⁸⁴) EFT C 368 af 23.12.1994, s. 12.
- (⁸⁵) Forskellen mellem de to rentesatser skal multipliceres med hovedstolen på det lån, der er udestående (dvs. endnu ikke tilbagebetalt) i det pågældende år.
- (⁸⁶) På samme måde fremgår det af meddelelsen om garantier, at støtten ydes på det tidspunkt, hvor garantien gives, og ikke på et fremtidigt tidspunkt (se fodnote 76).
- (⁸⁷) Markedsværdien af et lån afhænger således af nutidsværdien af de fremtidige pengestrømme, som diskonteres ved hjælp af en rentesats, der afspejler risikoen i forbindelse med lånet. Hvis rentesatsen i henhold til lånekontrakten er lavere end sidstnævnte rentesats, falder markedsværdien straks til under lånets nominelle værdi.
- (⁸⁸) Hvis ETVA's nye ejer efter privatiseringen besluttede at forlænge et ikke-statsgaranteret lån ud over dets oprindelige løbetid, foreligger der ikke støtte i perioden ud over den oprindelige løbetid, da der ikke er tale om statsmidler i overensstemmelse med det ræsonnement, der lige er redegjort for.
- (⁸⁹) Disse oplysninger blev givet af Grækenland i afsnit 1.3 og bilag 6 i brev af 20.10.2004.
- (⁹⁰) Se fodnote 83.
- (⁹¹) Man kunne spørge, hvorfor ETVA undertegnede lånekontrakten den 31.5.2002, hvis man ikke havde til hensigt at udbetale det tilsvarende beløb til HSY. Kommissionen bemærker, at kontraktdataen er nøjagtig den samme som dataen for undertegnelsen af afslutningen af salget af HSY. Det er derfor sandsynligt, at køberne af HSY satte ETVA under pres for at yde mere finansiering til HSY ved at true med ikke at acceptere afslutningen af salget. Under disse omstændigheder gik ETVA formentlig med til at indgå denne lånekontrakt, men medtog bestemmelser i kontrakten, som gjorde det muligt for den at afvise at udbetale lånet, når HSY anmodede om en sådan betaling. Som det vil blive forklaret i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E18c, skulle Piræus Bank i henhold til artikel 8.2.2 i kontrakten af 20.3.2002 bistå staten med at færdiggøre salget af HSY. På grundlag heraf har staten formentlig lagt pres på ETVA for at undertegne denne lånekontrakt med henblik på at fremme afslutningen af salget af HSY.
- (⁹²) HSY fremsendte bemærkninger til beslutningen om at udvide proceduren ved brev af 30.10.2006. Det fremgår af punkt 4 i dette brev, at »[i] betragtning af, at HSY har arbejdet tæt sammen med den græske stat i forbindelse med sit svar til Europa-Kommissionen, finder virksomheden det ikke nødvendigt igen at fremsende de oplysninger, som den græske stat allerede har fremsendt, og heller ikke at fremføre de samme argumenter, hvis indhold virksomheden fuldt ud støtter, men med henblik på at give en fuldstændig besvarelse og for at bistå Kommissionen vil den opsummere de argumenter, der allerede er fremført, og fremlægge eventuelt nyt materiale, som måtte være fremkommet i perioden mellem den græske stats svar og dette svar, og vil fremføre eventuelle nye eller supplerende argumenter«. I denne beslutning vil bemærkningerne fra HSY og Grækenland til beslutningen om at udvide proceduren derfor blive slået sammen i stedet for at gentage argumenterne to gange.
- (⁹³) I henhold til direktiv 90/684/EØF er støtte til omstrukturering (kapitel III) opdelt i investeringsstøtte (artikel 6), støtte til lukning (artikel 7), støtte til forskning og udvikling (artikel 8) og driftsstøtte til strukturomlægning (artikel 9 og 10).
- (⁹⁴) Brev fra de græske myndigheder af 15.2.2008, punkt 26.

- (⁹⁵) Brev fra de græske myndigheder af 19.3.2007. Dette blev gentaget i brev af 29.6.2007, punkt 62 og 63.
- (⁹⁶) Detaljerne vedrørende denne deltagelse vil blive beskrevet i forbindelse med analysen af foranstaltning E10.
- (⁹⁷) Brev fra de græske myndigheder af 31.3.2003, uddrag af svar på spørgsmål 5.
- (⁹⁸) Brev fra de græske myndigheder af 29.6.2007, uddrag af punkt 49, 50 og 51.
- (⁹⁹) Kommissionen kunne ikke se bort fra og så ikke bort fra, at ansatte har målsætninger som bevarelse af beskæftigelsen og derfor forsøger at forsvare disse målsætninger, når de leder deres egen virksomhed. Den høje købepris betød imidlertid, at opretholdelsen og forhøjelsen af aktiernes værdi også var blevet en vigtig målsætning for de ansatte.
- (¹⁰⁰) Det skal erindres, at de ansattes betaling af købsprisen ved hjælp af en tilbageholdelse i deres lønninger og tillæg foruden at være fastsat i kontrakten fra september 1995 også var fastsat i artikel 12 i lov 2367/1995.
- (¹⁰¹) Det skal erindres, at ETVA kunne fuldbyrde sit pant i aktierne, hvis de ansatte ikke betalte købsprisen som fastsat i kontrakten fra september 1995.
- (¹⁰²) Det skal erindres, at de ansattes betaling af købsprisen ved hjælp af en tilbageholdelse i deres lønninger og tillæg foruden at være fastsat i kontrakten fra september 1995 også var fastsat i artikel 12 i lov 2367/1995.
- (¹⁰³) Det fremgik klart af kontrakten fra september 1995, at de ansatte skulle betale købsprisen og bidraget til kapitalforhøjelsen parallelt. Denne dobbelte betaling er derfor ikke noget uventet. Det er en væsentlig del af kontrakten fra september 1995. Grækenland burde have undersøgt, om de grundlæggende bestemmelser i kontrakten var gennemførlige, inden den blev præsenteret for Kommissionen som en privatisering. Hvis væsentlige bestemmelser i en kontrakt, som Grækenland selv fremlagde for Kommissionen, viser sig ikke at kunne håndhæves, må det konkluderes, at beslutning C 10/94 var baseret på vildledende oplysninger fra Grækenland, og beslutningen bør ophæves.
- (¹⁰⁴) Punkt 59 og 60 i de græske myndigheders brev af 29.6.2007.
- (¹⁰⁵) I punkt 191 i Grækenlands brev af 5.10.2006 er anført følgende: »Fra 31.12.1998 og indtil tidspunktet for salget af aktierne i HSY til HDW/FS-konsortiet (11.10.2001) blev en del af medarbejderaktionærernes lønninger tilbageholdt, som forklaret ovenfor, som betaling til ETVA af prisen for købet af 49 % af aktierne«. Noget lignende blev anført af HSY i punkt 35 og 36 i brev af 31.10.2006. Inden beslutningen om at udvide proceduren var de græske myndigheder fremkommet med lignende udtalelser i det ottende kapitel af deres brev af 26.5.2005. Desuden anførte Grækenland i flere breve, at de ansatte ejede 49 % af aktierne. Grækenland gav derved det indtryk, at kontrakten fra september 1995 var blevet gennemført. Kommissionen opdagede først efter procedurens indledning, at Grækenland ikke havde gennemført sin egen lovgivning (dvs. lov 2367/1995), eftersom det havde overført ejerskabet af 49 % af HSY til de ansatte, men ikke havde gennemført resten af kontrakten, nemlig at forlange betaling af købsprisen hos dem. Omvendt havde de græske myndigheder ved brev af 31.3.2003 indirekte tilkendegivet, at (en del af) de ansatte ikke havde betalt (en del af) de årlige afdrag som planlagt.
- (¹⁰⁶) Kommissionens brev af 27.4.2007 sendt til Grækenland (spørgsmål 3) og af 23.8.2007 sendt til HSY.
- (¹⁰⁷) Kommissionens brev af 27.4.2007 sendt til Grækenland (spørgsmål 4) og af 23.8.2007 sendt til HSY. Det sidstnævnte brev blev sendt til Grækenland med anmodning om kommentarer den 13.11.2007, hvorved Grækenland fik lejlighed til endnu en gang at fremsætte bemærkninger.
- (¹⁰⁸) Punkt 2.3.c og 2.4 i Grækenlands brev af 29.6.2007, HSY's brev af 9.10.2007 og Grækenlands breve af 14.12.2007 og 15.2.2008.
- (¹⁰⁹) Med hensyn til reparationen af KEYMAR i de første måneder af 2003 har Grækenland gjort gældende, at eftersom reparationen var meget mere avanceret end i andre tilfælde, er det rimeligt at antage, at procentdelen af indirekte timer var 25 % i stedet for 20 %.
- (¹¹⁰) Punkt 144 i Grækenlands brev af 5.10.2006.
- (¹¹¹) Kommissionens brev af 27.4.2004 (spørgsmål 2.2), som Grækenland besvarede ved brev af 29.6.2007.

(¹¹²) Dette tal viser med al sandsynlighed, hvor meget en produktiv time af HSY's ansatte koster pr. time for HSY i et givet år. Antallet af produktive timer udført af en arbejdstager er kun en lille del af antallet af timer, som HSY betaler til denne arbejdstager. Dette antal afhænger af mange faktorer, navnlig værftets struktur og effektivitet. Omvendt konkurrerer underleverandørerne med hinanden. De skal derfor være konkurrencedygtige og fleksible. De har begrænsede faste omkostninger (dvs. fastansatte) og deres omkostninger skal være lave. Værfter anvender netop underleverandører, fordi det er billigere end selv at ansætte arbejdskraft.

(¹¹³) Konsulenten bemærker:

»Antallet af mandetimer hos underleverandører kan udledes af omkostningerne ved at anvende en gennemsnitlig mandtimeomkostning, som er sammenlignelig mellem underleverandører i samme branche og land.

I henhold til »Pay development 2006«-rapporten offentliggjort af Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene er bruttomånedslønnen mindst 625,97 EUR i Grækenland og 1 254,28 EUR i Frankrig.

Den gennemsnitlige mandtimepris inden for skibsreparation i Frankrig ligger på mellem 40 og 50 EUR, og ved at anvende det forhold på 2, der findes mellem Frankrig og Grækenland med hensyn til mindstelønninger, kan der forventes en pris på 20-25 EUR i forbindelse med mandtimeprisen inden for skibsreparation i Grækenland.

Som et resultat af undersøgelser, som vi foretog, fremgår det, at denne sats lå på mellem 30 og 36 EUR i begyndelsen af 2007. Denne pris er den pris, der er faktureret for hver direkte mandtime, og den omfatter alle relaterede omkostninger: indirekte timer, ledelsestimer, generalomkostninger og indirekte omkostninger.

Da vi ikke identificerede, hvor de gennemsnitlige lønninger inden for skibsreparationssektoren befinder sig i forhold til mindstelønningerne i begge lande, foretrækker vi at anvende et konservativt tal, hvorfor vore skøn vil blive beregnet med mandtimepriser på mellem 30 og 36 EUR pr. time.

De mandtimesatser i forbindelse med underleverandører, der er nævnt i bilag 6 til Grækenlands brev til Kommissionen, er følgende:

(EUR)

År	Direkte	Herunder fortjeneste (15 %) og indirekte omkostninger (20 %) på grundlag af den metode, der er anført i bilag 6 til Grækenlands brev
2002	25,97	40
2003	27,49	42,3
2004	(...)	(...)
2005	(...)	(...)
2006	(...)	(...)

Hvis vi beregner antallet af mandetimer udført af underleverandører på grundlag af mandtimeomkostninger på mellem 30 og 36 EUR for 2006 og — udledt af disse tal — for de følgende år ved anvendelse af det reguleringsindeks, der er offentliggjort af Eurostat, når vi frem til følgende tal:

INDEKS: Im-Ici-tot	2002	2003 (9 m)	2004	2005	2006
Indeks for EU-27	108,9	112,8	116,5	119,7	121,6
Indeks for Grækenland	113,5	116,6	127,0	127,7	133,9
Kontraktansat arbejdskraft i alt	3 804 891	16 471 323	(...)	(...)	(...)
Konsulentens skøn					
Mandtimeomkostning (minimumsværdi)	25,4	26,1	28,5	28,6	30
Underleverandørs direkte mandetimer (maksimumsskøn)	149 598	630 388	(...)	(...)	(...)
Konsulentens skøn					
Mandtimeomkostning (maksimumsværdi)	30,5	31,4	34,2	34,3	36
Underleverandørs direkte mandetimer (minimumsskøn)	124 665	525 324	(...)	(...)	(...)
Tal for Hellenic Shipyards					
Mandtimeomkostning	25,97	27,49	(...)	(...)	(...)
Mandtimeomkostning + indirekte + fortjeneste	40,0	44,5	(...)	(...)	(...)
Underleverandørs direkte mandetimer	95 232	370 142	(...)	(...)	(...) ^a

- (¹¹⁴) Kommissionens brev af 27.4.2004 (spørgsmål 2.2.d), som Grækenland besvarede ved brev af 29.6.2007.
- (¹¹⁵) Sag T-296/97, Alitalia mod Kommissionen, Sml. 2000 II, s. 3871, præmis 82 og 84.
- (¹¹⁶) ETVA kan navnlig ikke på den ene side undlade at gennemføre den del af kontrakten fra september 1995, der vedrører betalingen af købsprisen (dvs. ikke forsøge at opnå de tilsvarende årlige betalinger), og på den anden side gøre gældende, at den på grundlag af samme kontrakt var forpligtet til at deltage i kapitalforhøjelserne. Med andre ord kan ETVA og Grækenland, eftersom de havde besluttet ikke at gennemføre væsentlige bestemmelser i kontrakten korrekt, ikke samtidig selektivt påberåbe sig andre bestemmelser i denne kontrakt og gøre gældende, at ETVA var kontraktligt forpligtet til at gøre visse ting (dvs. deltage i kapitalforhøjelserne).
- (¹¹⁷) HSY's ansatte deltog i kapitalforhøjelsen. De befandt sig imidlertid ikke i samme situation som ETVA. De havde således allerede tilsidesat kontrakten fra september 1995, da de ikke betalte købsprisen til ETVA. Desuden befandt de sig i en anden situation end ETVA og en markedsøkonomisk investor. De var således optaget af at bevare deres arbejdspladser, hvilket tilskyndede dem til at investere i HSY, selv om det forventede finansielle afkast var utilstrækkeligt til at få en markedsøkonomisk investor til at investere.
- (¹¹⁸) Grækenland fremsendte en kopi af denne lov som bilag 10 til brev af 5.10.2006.
- (¹¹⁹) Det fremgår ikke fuldstændig klart af bemærkningerne fra Grækenland og HSY (herunder Deloitte-rapporten), om præmien udgjorde 0,4 % årligt, men blev betalt kvartalsvis, eller 0,4 % pr. kvartal. Selv om dette er vigtigt i forbindelse med tilbagesøgningsproceduren, ændrer dette ikke konklusionen i denne beslutning.
- (¹²⁰) Denne liste findes på side 3-11 og 3-12 i rapporten i forbindelse med analysen af det lån på 10 mia. GRD, der var omfattet af en statsgaranti ydet på grundlag af lov 2322/1995 (foranstaltning E14 i denne beslutning).
- (¹²¹) Kommissionen har godkendt garantiordninger uden støtte til skibsbygning i Tyskland (EUT C 62 af 11.3.2004, s. 3), Nederlandene (EUT C 228 af 17.9.2005, s. 10), Frankrig (EUT C 259 af 27.10.2006, s. 14) og Finland (EUT C 152 af 6.7.2007, s. 6). De to sidstnævnte ordninger omfatter udtrykkeligt forskudsgarantier.
- (¹²²) Eftersom staten ejede 100 % af ETVA, da sidstnævnte ydede forudbetalingsgarantierne, var den garantipræmie, som HSY betalte til ETVA, allerede vederlag til staten.
- (¹²³) Der var tale om følgende ændringer:
Programaftale 33a-SD 33a (levering af 20 HA/A): Bøderne blev beregnet indtil den 31.12.2002 og anført i ændringerne som fastlagte beløb. Det blev aftalt, at disse beløb skulle betales i ti rater, og at den første rate skulle betales, når den første vogn var leveret, og de øvrige ni rater skulle betales, når hver af de sidste ni leverancer var foretaget. Det blev aftalt, at der ikke ville påløbe flere bøder fra den 1.10.2003 under forudsætning af, at konsortierne (Siemens AG, Siemens SA og HSY) leverede tilsvarende rullende materiel til OSE. Konsortierne opfyldte kun delvis denne forpligtelse, og OSE beregnede og gjorde krav på bødebeløbene for hele perioden.
Programaftale 39-SD 39 (levering af 24 elektriske lokomotiver): Bøderne blev beregnet indtil den 31.12.2002 og anført i ændringerne som fastlagte beløb. Det blev aftalt, at disse beløb skulle betales i ti rater, og at den første rate skulle betales, når den første vogn var leveret, og de øvrige ni rater skulle betales, når hver af de sidste ni leverancer var foretaget. Der blev indrømmet en bødefri periode som en forlængelse af leveringstiden. Der blev ikke fastsat nogen bestemmelse med hensyn til tilsvarende rullende materiel i forbindelse med programaftale 39-SD 39, men leveringstidsplanen blev ændret. OSE gjorde krav på de bødebeløb, der var fastlagt den 31.12.2002, og opkrævede dem hos konsortierne (Siemens AG, Siemens SA og HSY).
Programaftale 35-SD 35 (levering af 29 jernbanevogne): Der blev ikke indrømmet en bødefri periode, og OSE gjorde derfor krav på og opkrævede bødebeløbene. Der blev forlangt og gjort krav på morarenter af bødebeløbene for den periode, hvor beløbene ikke var betalt.
- (¹²⁴) Indtil tidspunktet for Grækenlands brev af 5.10.2006 er et beløb på 9 932 511,99 EUR blevet tilbageholdt, og et beløb på 826 556 EUR blev fortsat tilbageholdt.
- (¹²⁵) Konsortiet for programaftalen bestod af HSY, Siemens AG og ABB Daimler-Benz Transportation (Bombardier Transportation fra den 1.5.2001). Gennemførelsesprocenterne for aftalen var 22,06 % af den samlede endelige pris, der blev betalt, med hensyn til HSY og 77,94 % med hensyn til de andre virksomheder.

- (¹²⁶) Den pågældende aftale vedrørte ligeledes konfiguration og installation af et automatisk togbeskyttelses- og identifikationssystem i halvtres togsæt. Fristen for gennemførelsen af arbejdet var januar 2004. Bestyrelsen besluttede enstemmigt ved beslutning nr. 578/4/4-9-2002 at forlænge leveringstiden til den 19.5.2004 i betragtning af, at konsortiet ikke var skyld i forsinkelsen. Arbejdet blev endeligt færdiggjort den 4. juni 2004. I henhold til punkt 14 i programaftalen skulle betalingen af bøder for manglende overholdelse af en aftalt leveringstid påbegyndes 40 dage efter leveringsdatoen i henhold til kontrakten, og kun hvis leverandøren var skyld i den manglende overholdelse. Der var derfor ingen grund til at pålægge bøder og renter på grund af denne forsinkelse.
- (¹²⁷) Det fremgår ikke fuldstændigt klart af bemærkningerne fra Grækenland og HSY (herunder den første Deloitte-rapport), om lånet oprindeligt var udstedt i drachmer eller euro. I Grækenlands svar på åbningsbeslutningen er der kun anført beløb i euro og en rentesats baseret på 3-måneders EURIBOR. Omvendt fremgår det af den første Deloitte-rapport, at lånet udgjorde 16,92 mia. GRD, og at rentesatsen var baseret på LIBOR. Dette spørgsmål kan afklares i forbindelse med tilbagesøgningsproceduren.
- (¹²⁸) Ved brev af 21.6.2007 fremsendte TKMS og GNSH den anden Deloitte-rapport. Tillæg C til denne rapport er »The Due Diligence Report on Hellenic Shipyards S.A. titled »Copy for Presentation Purposes« and its Executive Summary prepared by Arthur Andersen, dated 19.6.2001«. På side 7 i denne due diligence-rapport analyseres HSY's udestående fordringer, og det fremgår, at Strintzis Lines' varegæld »kun kan inddrives ved levering af fartøjerne i 2002«. Dette bekræfter, at bortset fra de begrænsede forskud, der under alle omstændigheder allerede var blevet betalt på daværende tidspunkt og derfor ikke længere kunne inddrives, kunne resten af købsprisen ikke inddrives inden leveringen af fartøjerne.
- (¹²⁹) I brevene af 21.10.2004 og 17.12.2004 i sag CP 71/02 bekræftede de græske myndigheder, at HSY ansøgte om at modtage driftsstøtte på 9 % til de to skibe, som blev accepteret af det kompetente ministerium. De græske myndigheder bekræftede imidlertid, at der i sidste instans ikke blev udbetalt nogen støtte, eftersom HSY ikke færdiggjorde skibene. Beslutningerne om ydelsen heraf blev i sidste instans ophævet. Foranstaltning 13(c) i beslutningen om at udvide proceduren behandler dette emne.
- (¹³⁰) Se fodnote 127.
- (¹³¹) Med hensyn til muligheden for at inddrive provenuet ved gennemførelsen af kontrakten (dvs. inden levering) henviser Kommissionen igen til det dokument, der er citeret i fodnote 128 i denne beslutning, hvoraf det fremgår, at varegælden i forbindelse med kontrakterne med OSE den 31.12.2000 kun udgjorde 0,5 mio. EUR. Endvidere fremgår det af dokumentet, at »[d]isse udestående fordringer vil blive modregnet i de respektive forskud, der er modtaget«. Dette viser, at der på det tidspunkt ikke kunne inddrives nogen midler hos OSE.
- (¹³²) Den oprindelige margin er 25 basispoint, som steg til 125 basispoint fra den 1.4.2000. Kommissionen baserer sig på den første Deloitte-rapport.
- (¹³³) Det fremgår af følgende presseartikel, at skibsreparationsaktiviteten ikke blev forstyrret alvorligt: »Contracts — Hellenic declares business as usual after Athens earthquake« (kontrakter — Hellenic melder om alt ved det gamle efter jordskælvet i Athen), Lloyd's List International, 14.9.1999.
- (¹³⁴) Det brev, hvorved Grækenland fremsendte bemærkninger til åbningsbeslutningen.
- (¹³⁵) Tal fra Grækenlands brev af 29.6.2007.
- (¹³⁶) Den 19.5.1999 blev denne kreditlinje konverteret fra USD til EUR.
- (¹³⁷) Med hensyn til muligheden for at inddrive midler inden leveringen af produkterne henviser Kommissionen til det dokument, der er citeret i fodnote 128, og som der også henvises til i fodnote 123. I denne due diligence-rapport henvises til en periode efter tilbagebetalingen af de lån, der vurderes i denne forbindelse. Det er imidlertid nyttigt at understrege, at næsten ingen midler kan inddrives inden leveringen af et produkt. Det fremgår således af denne due diligence-rapport, at næsten ingen midler kunne inddrives hos Strintzis, den græske marine, OSE og ISAP den 31.12.2000.
- (¹³⁸) Se Kommissionens meddelelse om metoden for fastsættelse af referencesatsen og kalkulationsrenten (EFT C 273 af 9.9.1997, s. 3).
- (¹³⁹) Denne balance fremgår af de dokumenter, som TKMS og GNSH har fremsendt, og som er beskrevet i fodnote 128 i denne beslutning.
- (¹⁴⁰) I forbindelse med undervandsbådene førte de betingelser, som den græske stat havde stillet, til det resultat, at den første undervandsbåd udelukkende vil blive bygget i Kiel (Tyskland), mens de to følgende vil blive samlet hos HSY (se betragtning 44 i denne beslutning). Det havde højst sandsynligt været billigere og mere effektivt at producere alle tre undervandsbåde i Tyskland. Det havde også været mere rationelt at undlade at medtage HSY, som var en kriseramt virksomhed og endvidere ikke havde nogen erfaring med undervandsbåde, i konsortiet.

- (¹⁴¹) På et tidspunkt må disse midler have været nødvendige for at dække omkostningerne i forbindelse med udførelsen af de pågældende militære kontrakter. På det tidspunkt var midlerne ikke længere tilgængelige til at finansiere HSY's andre aktiviteter. Med andre ord blev på det tidspunkt en del af den fordel, staten havde indrømmet, inddraget. Den resterende fordel var, at værftet i de foregående kvartaler havde haft midler gratis til rådighed, mens det ikke kunne have lånt disse midler hos banker.
- (¹⁴²) S 30 i brev af 30.10.2006.
- (¹⁴³) F.eks. blev den meget store gældsfortergivelse i forbindelse med militære aktiviteter nævnt i beslutning C 10/94, men ikke vurderet i henhold til statsstøttereglerne, lukningsudgifterne i forbindelse med militære aktiviteter blev nævnt i beslutning N 513/01, men ikke vurderet i henhold til statsstøttereglerne, og det samme gælder en række foranstaltninger i beslutningen om at udvide proceduren.
- (¹⁴⁴) F.eks. fremgår det af opfordringen til at afgive bindende tilbud på erhvervelsen af aktierne i Hellenic Shipyards S.A. af 2.7.2001, at »[d]et er stillet som en betingelse, at i tilfælde af, at der pålægges en bøde i forbindelse med en potentiel tilsidesættelse af EU's statsstøtteregler, vil den højstbydende ikke være ansvarlig for betalingen af en sådan bøde. Dette tilsagn har forrang for overførslen af aktierne«.
- (¹⁴⁵) Det fremgår af referatet af mødet den 14.9.2001, som var underskrevet af parterne, at »[d]et aftales, at EU's godkendelse vil være en betingelse for afslutningen af kontrakten efter dens undertegnelse. Alternativt aftalte parterne i tilfælde af, at en sådan beslutning forsinkes af EU [...] eller ikke er tilfredsstillende, at ETVAbank vil påtage sig den forpligtelse at give HDW/Ferrostaal en garanti i forbindelse med eventuelle udestående spørgsmål med EU, vedrørende eventuelle tidligere og nuværende statsubsidier i forbindelse med HSY«.
- (¹⁴⁶) F.eks. i et brev 6.12.2001 adresseret til HDW og med kopi til Ferrostaal har Alpha Finance, som var rådgiver for staten og ETVA, anført følgende: »Vi er af Udviklingsministeriet og ETVAbank blevet bedt om at underrette Dem om den vedføjede ordlyd, der er foreslået af ETVAbank, til [...] den garantierklæring, som ETVAbank skal udfærdige til HDW/Ferrostaal i tilfælde af, at klausul 1.2.3 i aftalen ikke opfyldes.« I faxmeddelelser af 23.1.2002, 31.1.2002 og 8.3.2002 fremsendte HDW bemærkninger til Alpha Finance vedrørende den nøjagtige ordlyd af garantien.
- (¹⁴⁷) Bank Piraeus fremsætter en række presseartikler vedrørende perioden oktober 2001-maj 2002, hvoraf det fremgår, at staten var direkte involveret i privatiseringsprocessen af HSY.

(¹⁴⁸) Brevet af 23.5.2005 har følgende ordlyd:

»Salget af HSY blev gennemført med denationaliseringsprocessen (lov 2001/1990). Anmeldelsesproceduren, som gik forud for indgåelsen af først stadfæstelsesaftalen af 11.10.2001 og efterfølgende udførelseskontrakten (31.5.2002), omfattede alle de væsentlige betingelser for overførslen og ligeledes fremlæggelsen af det analytiske memorandum fra finansrådgiveren (dateret april 2001) og afgivelsen af tilbud. I alle disse faser, hvor alle de interesserede parter (herunder klageren) havde adgang til oplysningerne, blev de nærmere bestemmelser for garantien fastsat.

Som det også er understreget i brev af 17.12.2004, vedrører det derfor ikke kun en juridisk og finansielt almindelig betingelse, men også en betingelse, som indgår i forhandlingerne om privatiseringen af skibsværftet fra begyndelsen og navnlig i form af en afgørende (sine qua non) betingelse, uden hvilken afslutningen af salget af HSY's aktier ikke havde været muligt. Det er karakteristisk, at denne betingelse, som det er nævnt ovenfor, med forskellige bestemmelser, men altid med det samme formål, dvs. en rimelig facilitering af transaktionen inden for rammerne af markedsreglerne, fra begyndelsen af privatiseringsprocessen fremgår af følgende tekster:

udtalelse fra rådgiveren

opfordringen til at afgive bindende tilbud

tilbuddet fra det købende joint venture (navnlig uden at blive omfattet af erklæringen om frigørelse fra dets betingelse)

i forhandlingsteksterne og endelig

i aktiekøbsaftalen af 11.10.2001.

Den garantierklæring, der indgår i tillægget til garantikontrakten af 31.5.2002, var følgelig rettet til den potentielle bydende fra begyndelsen og udgør derfor ikke statsstøtte for den endelige køber. Den samme betingelse havde været gældende for enhver bydende, eftersom den, som det allerede er nævnt, har indgået i denationaliseringsprocessen. Det er også umiddelbart indlysende, at eftersom denationaliseringsprocessen blev påbegyndt i februar 2001 (på et tidspunkt, hvor hovedaktionæren i den på daværende tidspunkt sælgende bank, ETVA, var den græske stat), burde staten som den, der solgte ETVA til Bank Piraeus, også give og gav faktisk sin egen garanti til køberen af sine aktier i ETVA (Bank of Piraeus) vedrørende det aktiv, der var til salg, dvs. skibsværftet, fordi sælgeren skulle give en sådan garanti. Disse garantier, der, som det allerede er blevet understreget, med absolut gennemsigtighed og klarhed indgår i alle kontrakterne i forbindelse med denationaliseringen og hovedsagelig i stadfæstelsesaftalen af 11.10.2001, vedrører transaktionens karakter (salg af et bestemt aktiv), er gældende for alle potentielle bydende og giver ikke nogen en yderligere fordel. På grundlag af ovenstående er denne garantis virkelige art påvist (som en betingelse, der er nødvendig for transaktionen og almindelig under markedsvilkår), såvel som dens bindende karakter, på grundlag af alle procedurerne forud for privatiseringen, men også selve salgs- og købsaftalen i forbindelse med aktierne i HSY af 11.10.2001, som senere blev efterfulgt af salgs- og købsaftalen i forbindelse med aktierne i ETVA af 18.10.2001 og den første ændringsakt af 18.3.2002 mellem ETVA og den græske stat. Det grundlæggende punkt er imidlertid — og dette understreges eftertrykkeligt — at betingelsen vedrørende garantien indgår i hele afnationaliseringsprocessen og ikke fastsættes for første gang efter kontraktens indgåelse. Der er derfor ikke tale om en »opfindelse« i sidste øjeblik, som klageren gerne vil vise, hvis formål er at omgå fællesskabsreglerne om lovligheden af statsstøtte. Som sælger af aktierne i ETVA burde den græske stat ikke kun på tidspunktet for kontrakten af 18.10.2001, men også ifølge loven, overdrage sine aktier i ETVA til Bank Piraeus fri for forpligtelser. I betragtning af, at Bank of Piraeus ikke var involveret i denationaliseringsprocessen af HSY, bør den ifølge loven og handelssædvanen sikres mod enhver forpligtelse som følge af kontrakten vedrørende overdragelsen af HSY, som den ikke deltog i. Og dette er denne sikring, som den græske stats garanti af 18.3.2002 giver den. Denne garanti var umiddelbart forståelig og lovlig. Den græske stat gav den, eftersom den havde en kontraktlig forpligtelse og optrådte over for Bank Piraeus som part i en kontrakt, dvs. som »fiscus« og ikke som udøver af offentlig myndighed.

Kommissionen minder om, at i forbindelse med det pågældende brev ønskede Grækenland, som kommenterede Elefsis' påstand om, at garantien udgjorde støtte til HDW/Ferrostaal, at vise, at denne garanti ikke udgjorde en fordel, der selektivt var ydet til HDW/Ferrostaal, men blev tilbudt til alle de bydende (herunder Elefsis), der deltog i privatiseringsprocessen af HSY. I sine efterfølgende bemærkninger til Kommissionen forsøgte Grækenland i erkendelse af, at Kommissionen kunne betragte denne garanti som støtte til HSY, at sætte spørgsmålstegn ved, om foranstaltningen kunne tilregnes staten, ved at gøre gældende, at garantien tidligst blev ydet i maj 2002, hvilket er en fuldstændig modsigelse af de påstande, der er fremsat ved brev af 23.5.2005.

(¹⁴⁹) Som anført i betragtning 59 i denne beslutning blev privatiseringen besluttet ved afgørelse nr.14/3-1-2001 truffet af det relevante tværministerielle privatiseringsudvalg.

- (¹⁵⁰) Kommissionen erkender, at ordlyden og strukturen af aftalen af 20.3.2002 er forvirrende. Ifølge artikel 8.2.4 i aftalen af 20.3.2002 vil staten med hensyn til den støtte, der er omfattet af artikel 3-6 i lov 2941/2001 (se betragtning 33 i denne beslutning, hvor loven beskrives), betale Piræus Bank 100 % af det beløb, som ETVA ville betale til HDW/Ferrostaal. I tilfælde af tilbagesøgning af støtte, der ikke er omfattet af artikel 3-6 i lov 2941/2001, finder artikel 8.2.4 i aftalen af 20. marts 2002 imidlertid ikke anvendelse. Artikel 8.2.1 vil derfor finde anvendelse. Ifølge denne artikel vil staten kun betale Piræus Bank 57,7 % af det beløb, som ETVA vil betale til HDW/Ferrostaal. Kommissionen bemærker imidlertid, at det i henhold til artikel 8.2.2 i aftalen, trods salget af majoriteten af aktierne i ETVA til Piræus Bank, er staten — og ikke Piræus Bank/ETVA — der skal forestå det igangværende salg af HSY. Det fremgår af denne artikel, og navnlig artikel 8.2.2(d), at staten giver tilsagn om, at køberen (dvs. Piræus Bank) ikke vil lide nogen skade i forbindelse med privatiseringen af Hellenic Shipyards. Eftersom aftalen, som det fremgår af artikel 8.2.4 (og af artikel 7.4 i aftalen af 18.12.2001), var baseret på den antagelse, at Piræus Bank og ETVA snart ville fusionere, ville det tilsagn, som staten havde givet i artikel 8.2.2, ikke blive respekteret, hvis den kun ville betale Piræus Bank 57,7 % af det beløb, som ETVA betalte til HDW/Ferrostaal. For at respektere det tilsagn, der er givet i artikel 8.2.2 — nemlig at sikre, at Piræus Bank ikke vil lide skade som følge af salget af HSY — skal med andre ord mekanismen i artikel 8.2.4 finde anvendelse på alle tilfælde af tilbagesøgning af støtte og ikke kun på tilfælde af tilbagesøgning af støtte i forbindelse med lov 2941/2001.
- (¹⁵¹) Ved brev af 28.5.2002 rådførte Piræus Bank sig med regeringen vedrørende ordlyden af den garanti, som ETVA havde til hensigt at give HDW/Ferrostaal, og anmodede om bekræftelse af, at i tilfælde af, at denne garanti blev påberåbt, ville ordlyden i artikel 8.2.4 i aftalen af 20.3.2002 finde anvendelse. Ved brev af 31.5.2002 gav regeringen sit samtykke til, at ETVA udsteder denne garanti, og bekræftede, at i tilfælde af, at den blev påberåbt, ville ordlyden i artikel 8.2.4 finde anvendelse. Dette betyder, at selv hvis — i modstrid med denne konklusion — aftalen af 20.3.2002 havde forpligtet staten til kun at betale Piræus Bank 57,7 % af det beløb, som ETVA betalte til HDW/Ferrostaal, er dette blevet ændret ved regeringens brev af 31.5.2002, hvoraf det utvetydigt fremgår, at mekanismen i artikel 8.2.4 i aftalen af 20.3.2002 (dvs. kompensation på 100 %) finder anvendelse.
- (¹⁵²) Som svar på et præcist spørgsmål stillet af Kommissionen ved brev af 12.12.2008 bekræftede Grækenland i sit brev af 3.3.2008, at staten ville være forpligtet til at betale Piræus Bank det fulde (dvs. 100 % og ikke 57,7 %) beløb, som ETVA betalte til HDW/Ferrostaal.
- (¹⁵³) Som anført i forbindelse med vurderingen af foranstaltning E7 var de ansatte ejere af disse aktier, men havde ikke betalt den købspris, de skulle have betalt til ETVA.
- (¹⁵⁴) Se betragtning 33, hvor loven beskrives.
- (¹⁵⁵) Sag C-334/99, Forbundsrepublikken Tyskland mod Kommissionen, præmis 133-141.
- (¹⁵⁶) Endvidere bemærker Kommissionen, at så vidt den ved, er ingen af de lån og garantier, der er omfattet af artikel 296, i overensstemmelse med betingelserne i afsnit 3.1 i denne beslutning. De havde derfor ikke været acceptable for en markedsøkonomisk investor.
- (¹⁵⁷) Under hensyntagen til de økonomiske aktørers manglende risikovillighed havde man kun foretrukket et salg af HSY frem for en likvidation af HSY, hvis den statistiske forventning om betalinger på grundlag af garantien var betydeligt mindre end 6 mio. EUR.
- (¹⁵⁸) Se betragtning 33, hvor loven beskrives.
- (¹⁵⁹) Dette er allerede blevet analyseret af Kommissionen i beslutningen om at udvide proceduren, navnlig i beskrivelsen og vurderingen af foranstaltning 18(a). Kommissionen bemærker også, at følgende fremgår af den anden Deloitte-rapport: »Klausul d) ovenfor vedrørende allokeringen af vederlaget mellem et beløb bestemt til en forhøjelse af aktiekapitalen og pris tilbudt for erhvervelsen af eksisterende aktier i et fast forhold på 2:1 er på grundlag af vor erfaring i forbindelse med lignende transaktioner ikke et særlig almindeligt vilkår. Under hensyntagen til virksomhedens betydelige driftsmæssige problemer og forværrede finansielle position mener vi imidlertid, at sælgernes (deres rådgiveres) beslutning om at fastsætte sådanne vilkår var både fornuftig og rimelig«. (s. 9-2). Kommissionen fortolker dette citat som en bekræftelse af, at denne allokering af købsprisen var en fornuftig og rimelig anmodning fra statens side, hvis det antages, at formålet hermed var at sikre videreførelsen af HSY's aktiviteter på lang sigt (mål som offentlig myndighed), ikke hvis man antager, at formålet hermed var at maksimere indtægterne fra salget (mål som markedsøkonomisk investor).
- (¹⁶⁰) Se fodnote 148.
- (¹⁶¹) Kommissionen påstår ikke, at en due diligence havde gjort det muligt at identificere alle de foranstaltninger, der skal tilbagesøges i henhold til denne beslutning, men nogle af dem. Ved brev af 21.6.2007 fremsendte TKMS/GNSH nogle due diligence-rapporter, der var udarbejdet i 2001 af Arthur Andersen for HDW/Ferrostaal. Arthur Andersen anfører i disse rapporter, at det ikke er udelukket, at HSY har modtaget statsstøtte, som vil blive tilbagesøgt i fremtiden.

- (¹⁶²) Eftersom ETVA og Grækenland havde givet tilsagn om at yde denne garanti i det udbudsmateriale, der blev fremsendt til de bydende, havde den omstændighed, at denne garanti ikke var nævnt som en betingelse i de tilbudsdokumenter, som Elefsis indgav, ikke været til hinder for, at Elefsis kunne anmode herom senere under forhandlingsprocessen.
- (¹⁶³) Dette punkt er underbygget i den anden Deloitte-rapport, hvoraf det fremgår, at hvis HDW/Ferrostaal havde været nødt til at påtage sig risikoen for at skulle tilbagebetale statsstøtte, som HSY havde modtaget i de tidligere år, havde selskabet ikke købt HSY.
- (¹⁶⁴) Dette fremgår af teksten til det syvende skibsbygningsdirektiv og af dets struktur, hvor »Investeringsstøtte« indgår i »Kapitel III Støtte til omstrukturering«.
- (¹⁶⁵) Jf. den meget omfattende gældseftergivelse, der er nævnt i beslutning C 10/94, betalingen af lukningsomkostninger, der er nævnt i beslutning N 513/01, og al den finansielle støtte ydet af staten og omfattet af artikel 296, der blev nævnt i beslutningen om at udvide proceduren.
- (¹⁶⁶) F.eks. med hensyn til finansiell statsstøtte, som blev ydet til HSY uden at være øremærket til finansiering af en bestemt aktivitet, har Kommissionen antaget, at kun 25 % af statsstøtten var til fordel for de civile aktiviteter. Hvis kun 25 % af statsstøtten tilbagebetales, blev imidlertid kun 6,25 % (dvs. 25 % af 25 %) af statsstøtten faktisk tilbagebetalt på grundlag af de civile aktiviteter. Dette vil ikke genoprette den oprindelige situation i forbindelse med HSY's civile aktiviteter, fordi de modtog 25 % af statsstøtten og kun ville tilbagebetale 6,25 %.
- (¹⁶⁷) EUT L 140 af 30.4.2004, s. 1.
-